

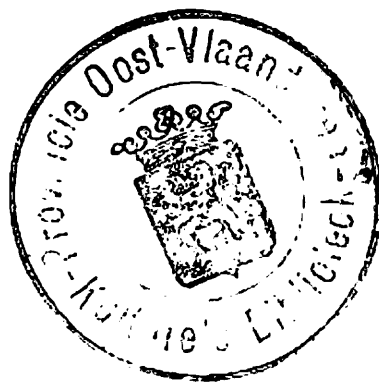

15 MAART 1977

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Verantwoordelijke uitgever G. WAEYTENS,
Jef Vandermeulenstraat 42, 9219 Gentbrugge

(091) 30 52 74

Vervolg 17.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard.

PATOOR Walter.

VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

De oude kerk van Gentbrugge. (deel 2)

Vooraan in de kerk, aan de linkerkant bij het binnentreden, stond de predikstoel, een mooi renaissancemeubeltje, dat later naar de hulpkerk van St. Antonius in de Van Houttestraat zou overgaan, waar het nu nog staat.

De muren der kerk, alleszins de oudste delen, waren in dikke, onregelmatige stenen gebouwd, zogenaamde "schurren" hoogstwaarschijnlijk afkomstig uit de Doornikse steengroeven. Die stenen zullen langs de Schelde zijn aangevoerd, gelost aan den "aard" (loswal) en langs het Aardstraatje (huidige Fabriekstraat) ter plaatse gebracht. Nieuwere delen, vergrotingen of herstellingen, werden in Baelegemse steen uitgevoerd, die later ook zou dienen voor het bouwen te Gent, van de St. Annakerk en nog later werden bij herstellingen gewone, waarschijnlijk ter plaatse gebrande bakstenen gebruikt. De kunstmid-oudheidkundige Isidoor Blancquaert van onze gemeente bezit nog een paar oude stenen (Baelegemse), die zouden afkomstig zijn van onze oude kerk. Bij een herstelling uitgevoerd in het huis dat hij bewoonde op het Van Houtteplein, werden in een schoorsteen enkele grote stenen ontdekt, die door een oude metser werden herkend als voortkomende van de oude kerk van Gentbrugge. Die metser had destijds gewerkt bij aannemer De Moerloose die met de afbraak van de oude kerk was belast geweest. Die aannemer had nog bruikbare bouwmaterialen van die afbraak gebezigd bij het bouwen van de huizenreeks waarvan dat door I. Blancquaert bewoond, er een was.

Midden op het met schaliën bedekte dak stond een vierkant torentje met galmgaten voorzien en waarin een klok hing met de volgende vermelding, onder de wapens van de Bisschop.

+ Per illustris et Reverendissimus Dominus
ANTONIUS TRIEST

Episcopus cathedrae ecclesiae Sancta Bavonis
Gandavi

F.I. Pauwels G.1625

Hier moeten we een ogenblik stilstaan en ons afvragen hoe het mogelijk is dat die oude klok nog steeds in onze toren hangt. De geschiedenis leert ons toch dat door de wet van 22 Germinal van het jaar IV der Republiek (11 April 1796) het verboden werd de klokken te luiden, ten ware dat geschiedde op bevel der militaire overheid om een (echte of als dusdanig verkondigde) overwinning der legers van het Directoire of een der feesten van de Republiek, te vieren. Inderdaad is dat zo, maar niet alle klokken werden daarvoor weggehaald. (over de gebeurtenissen onder het Frans bewind zullen we later breedvoeriger uitweiden). Een woordje geschiedenis zal hier passen. Door haar Wet van 7 Vendémiaire, jaar IV, eiste de Franse Republiek van de priesters een schriftelijke verklaring in dewelke de ondertekenaars onderwerping en gehoorzaamheid beloofden aan de Wetten der nieuwe meesters. De Revolutionairen hoopten aldus tal van priesters hun ambt te zien neerleggen, iets dat in Vlaanderen, meenden zij, voor het Geloof een geweldige klap zou hebben betekend. Het spreekt vanzelf dat de bekendmaking van de wet heel wat beroering te weeg bracht, die nog niet gestild was toen de wet van 5 September 1797 de eerste verordening kwam afschaffen en vervangen door een andere waarin de eed van haat tegen het Koninkdom en de regeringsloosheid werd geëist met daarbij een plechtige belofte de Republiek en haar Grondwet trouw te zullen dienen en eerbiedigen. (Art. 23.24.25). De priesters kregen daarvoor 10 dagen bedenkingstijd. Maar indien de priesters die eed niet aflegden welke zouden dan de gevolgen zijn? De priesters werden op voorhand verwittigd dat, al wie weigerde die eed af te leggen, zich daardoor schaarde bij de vijanden van de Republiek en ook als dusdanig zou worden behandeld. Hun ambt zouden ze niet meer mogen uitvoeren en waar ze ook verbleven, iedereen die hun schuilplaats kende was VERPLICHT die aan te duiden. Het gevang wachtte hen en de verbanning naar de hel van Cayenne. Wie daarentegen de eed van trouw wel aflegde, zou in zijn ambt blijven, zou zijn kerk niet zien sluiten en bewaarde een verzekering daardoor aan zijn parochianen al de voordelen aan het regelmatig ontvangen der H.Sacramenten verbonden. De keus was dus buitengewoon zwaar. De Municipaliteiten (ttz. de Gemeentebesturen) van Mons, Gent, Kortrijk, om er maar enkele te noemen, evenals het Bestuur van het Departement der Leie en dat van de Beneden-Maas meenden zich met de zaak te moeten bezighouden en kwamen tot het besluit dat die eed aan de priesters in feite geen enkele positieve verplichting oplegde en slechts negatief was, zodat, meenden zij,

elke priester, zonder te kort te komen aan zijn priestergelofte, gerust aan die gestelde eisen mocht voldoen. Maar de Raad der VIJF-honderd (soort tweede kamer) zetelde te Parijs, weigerde na heftige discussies het verslag van Cholet, dat in bovenstaande zin besloot, te aanvaarden. (2 Brumaire en 14 Frimaire jaar VI-23 oktober en 5 december 1797).

Wat moesten de priesters doen? De oude kardinaal Frankenberg van Mechelen, was een der eersten die vlakaf weigerde te tekenen (19 september 1797) en toen hij op 20 oktober daaropvolgend, om 4 uur 's morgens van zijn bed werd gehaald om naar Frankrijk te worden gevoerd, was de zaak voor de grote meerderheid der priesters klaar: ze zouden het voorbeeld van hun leider volgen, ook al had kardinaal Frankenberg het uitdrukkelijk verklaard dat het hier ging om een gans persoonlijke kwestie waarin ieder priester het voor zijn eigen geweten verantwoorden moest en rekening diende te houden met de bijzondere omstandigheden waarin hij kon verkeren. In het bisdom Mechelen telde men 177 priesters die aldus de eed aflegden, op 1556 die deel uitmaakten van dat bisdom; in het departement der Dijle waren er 170 op 1723; in dat der Wouden 278 op 1130; in dat der Neder-Maas 252 op 1413 en in dat der Leie 103 op 650. Men vond 93 "geassermenteerde" priesters op de 400 te Brussel; 52 op 220 te Leuven; 2 op de 74 te Tienen; 1 op 50 te Halle; 13 op de 262 te Antwerpen; 11 op de 209 te Mechelen; 38 op de 142 te Tongeren; 8 op de 52 te Lier; 11 op de 80 te Herentals; 117 op de 220 te Maastricht. Gent telde omtrent 80 eedafleggers, Brugge 11, Oostende 19, Diksmuide 4 en het bisdom Ieper ongeveer 100. (Verhaegen.-La Belgique sous la domination française).

Terwijl de kerken der geassermenteerde priesters voor de gelovigen open bleven, de goddelijke diensten normaal geschiedden en ongestoord, of bijna, het toedienen der H.Sacramenten doorging, werden de kerken der niet-geassermenteerden gesloten, hun woningen met soldaten bezet en heel dikwijls alles wat de kerk aan kostbaarheden bezat weggevoerd. Honderden schilderijen, honderden voorwerpen met onschatbare kunstwaarde prijken nu in het Louvre te Parijs, herkomstig en gestolen door de Franse Republiek uit onze oude kerken. Het lijdt voor ons geen de minste twijfel of de geestelijkheid van Gentbrugge bleef ter plaatse en legde de vereiste eed af. Het is waar, wij vonden dienaangaande geen enkel positief bewijs maar we zijn er bijna zeker van dat we alléén daaraan te danken hebben dat onze oude kerk niet werd geplunderd en dat onze oude klok nog onge-

schonden tot ons is gekomen. Toch kunnen we ons best voorstellen met welke vreugde door onze vaders het nieuws zal ontvangen zijn waaruit bleek dat een concordaat was gesloten geworden tussen de H.Stoel en de Franse regering. Wij kunnen niet weerstaan aan de drang die ons aanzet hieronder letterlijk weer te geven wat wij dienaangaande te lezen kregen in het "Verslagboek der Meyerye van Gentbrugge" (in het gemeentearchief):

FEESTVIERING VAN DE VEREENIGINGE VAN DE R.F. (lees Republique française) MET ONZEN ALDERHEYLYGSTEN VADER PIUS DEN 7 STEN.

BESLUIT : Daer sal over den goeden uytval van dien grooten en gelukkigen dag eene generale vuuringe in dese commune opgeregt worden en alle de inwoonders sullen by publicatie ter plaetse ordinaire aangemoedigt worden omme te vuuren. Daer sal worden genomen ende gebruykt uyt de depensen onvoorsien eene somme van 22,39 Fr tot het koopen van buspoeder en andere nootsaekelykheden tot de vuuringe dependerende. - 4 Floreal, 10 jaar, Colman; Maire". (25 april 1802).

Nu was de godsdienst weer totaal vrij ... het bleek weldra zelfs maar al te vrij! ... Het nieuwe franse Ministerie van Godsdienst vervaardigde op 8 Germinal jaar 10 (29 maart 1802) zijn bijzondere wet waarbij voortaan al de kosten en lasten van de eredienst (bouwen van kerken, kapellen, pastorijen enz. benevens de onderhoud ervan) door de gemeenten zouden worden gedragen.

De fransen hadden de kerken en kloosters van al hun eigendommen beroofd en de geestelijken zonder bestaansmiddelen gezet; nu mochten de door de belastingen, schattingen, opeisingen en oorlogsbijdragen doodarm geworden gemeenten, die bijkomende en zware last op zich nemen. Maar als het moest dan moest het. En ons gemeentebestuur bleef niet met de armen gekruist zitten. Een gemeenteraadslid "Borger" Joannes Livinus De Meyere werd als kerkmeester aangesteld met last alle zondagen in de twee missen met een bijzondere schaal rond te gaan. Van die tijd ook dagtekent de verplichting de "eigen stoelen" in de kerken en bidplaatsen te tekenen minstens toch met de beginletters van de naam van de eigenaar, die tevens een jaargeld voor die stoelen te betalen kreeg.

Gevolg gevend aan de voorschriften van het Keizerlijk decreet van 30 december 1809, was een Kerkraad aangesteld geworden. Die bestond uit de heren Judocus Van Mosselvelde en Martin De Bosschere door de Prefect aangeduid en J.F. Hebbelinck, J. Vermeire en J. Claeys den Bisschop van Gent vertegenwoordigend. Maar met de beste wil van de wereld konden die mensen met een ledige geldbeurs niets verrichten. Men besloot dus, noodgedwongen, te wachten.

Toen sedert een hele tijd de fransen waren heengegaan en ons land met Holland was verenigd, was de toestand er toch niet beter op ge-

worden. Maar de zaken zo dringend zijnde werd op 18 juni 1823 besloten een verzoekschrift te zenden aan de Koning Willem der Nederlanden ten einde een hulpgeld te bekomen groot 2092,50 Gulden op een totaal van 4165 Gulden die de vergroting en herstelling der kerk zouden hebben gekost, maar jaren verlieden en toen ten slotte op 6 augustus 1829 de districtcommissaris liet vragen hoe groot het aandeel zou geweest zijn dat de gemeente zou hebben gedragen in die kosten, moest deze tot haar spijt antwoorden dat de omstandigheden zo ongunstig waren geweest dat de gemeentekas totaal uitgeput zijnde en van tussenkomst van harentwege geen sprake meer kon zijn Het bleef dus bij het oude al naar gelang er inkomsten waren, werden de meest dringende werken uitgevoerd en zo kwam het dat, in 1851, toen de totaal versleten vloer werd vernieuwd, de elf mooiste grafzerken, die in de kerk lagen, naar de kleine sacristij werden overgebracht, waar ze nog lagen in 1867 en wellicht bij de afbraak der kerk, op weinige uitzonderingen na, zijn verloren gegaan. Daarover spreken we verder als we het zullen hebben over ons kerkhof. Toen kwam ten slotte het jaar 1868

Enerzijds was de kerk veel te klein geworden door de grote aangroei der bevolking, anderzijds was ze zo bouwvallig dat men er redelijkerwijze niet meer aan denken mocht ze nog te herstellen. Er kwam een nieuwe kerk, die in 1874 werd ingewijd. De oude kerk werd in 1873 afgebroken en waar eens het hoogaltaar stond, rijst nu, op het kerkhof, een eenvoudig kalvariekrus.

We spraken daar zoëven over grafzerken, die in de kerk lagen in 1851. Onder de zerken die werden overgebracht naar de kleine sacristij waren de bijzonderste die van de heren pastoors onzer parochie. De Z.E. heren Franciscus Vertriert (1738), Van Butsele (hij tekende Van Budtsele) (1702), Jac. Brauwere (1695), Ignasius Cosman "Notaris Apostoliek" (1771), verder van Sr. Judocus Criel en zijn huisvrouw (1) (1769) en van Joris Guil. Fr. Van Hulthem "in syn leven gecommiteerde van de groote Ghelande deser prochie" (1721).

- (1) Judocus Criel is geboren te Gentbrugge op 15 september 1696. Doopregister 38/2 der oude kerk van Gentbrugge. Archieven Gemeente. Hij studeerde aan de Leuvense Hogeschool, huwde te Gentbrugge op 25 januari 1722 Joanna De Buck, was 36 jaren lang burgemeester van zijn gemeente en stierf er op 17 december 1769.

Wordt vervolgd.

Gentbrugge was vroeger niet alleen beroemd om zijn talrijke kastelen, maar voorzeker ook voor zijn 57 hofsteden, die nog tot het jaar 1800 alhier bestonden. Men mag dus zeggen dat het grootste gedeelte van onze bevolking leefde van de boerenstand. Verscheidene van hen beoefenden hun bedrijf op uitgestrekte lenen of achterlenen van vroegere edele geslachten; zij waren de welstellende boeren van Gentbrugge; de grote eigenaars met de beste akkers, uitgestrekte weiden, gelegen langs goed berijdbare aardewegen. Anderen, wellicht het meest in getal, waren onze arme keuterboerkens, met enkele schapen, een of twee koetjes. Hun os trok langzaam de ploeg op de akker. Soms mochten ze wel eens het paard gebruiken van een welstellende, goeie, vriendelijke gebuur; maar lenen is niet altijd profijt en draagt wederdienst en zo moesten ze soms tot vergelding ander lastig werk opknappen waarvoor de boer geen tijd had. Zij waren de harde wroeters voor hun eigen bestaan. Zij boerden steeds op slechte, verzande akkers met verzuurde, drassige weiden, ver afgelegen van hun boerderijen en ploeterden met hun oude, versleten driewielkar door een modderige aardeweg. Nooit zullen wij hun naam en ligging in de geschiedenis terugvinden. Zij hadden soms moeite te rekenen met plagen en ziekte van hun vee, een mislukte oogst en gingen zodoende ten onder, trots al hun zwoegen en werken van de vroege morgen tot de late avondstond. Voor het nageslacht zijn ze vergeten en onbekend. Wel kennen we de namen van beroemde hoven in de middeleeuwen, vermeld in oude archeifstukken en pachtbrieven. Om er enkele te noemen: het "Hof ter Mienen", het "Hof ter Leenstraete", dit zou dan het grote pachthof moeten geweest zijn, dat wij in onze kinderjaren nog gekend hebben van Bruyneel en dat verdween in 1912. Het was waarschijnlijk gelegen in de Frederick Burvenichstraat, vroeger genaamd de Leemstraete of Leenstraete.

Verder hadden wij het "Hof te Pennaerds"; het "Hof te Putte" (wellicht het pachthof van Frans Van de Putte in de Ongerijstraat, heden de Emanuel Hielstraat; Frans was niet alleen boer maar ook koster in het oude kerkje; op zijn boomgaard werd in 1873 de nieuwe kerk gebouwd). Dan hebben we nog het "Hof Weverskeet", het "Hof ter Steene", het "Hof Upstal"; maar waar zij gelegen waren weten we niet of hebben we slechts vage vermoedens. Wel zijn er ons verscheidene gekend van de vorige eeuw, b.v. het "Hof ter Linden" van Gust van Oostende, in de verlenging van de Bruiloftstraat, naast het nog be-

staande kasteeltje van Delakethulle. Deze hofstede bestond nog in onze kinderjaren. Het hof van Pier Waeytens aan de Berenbos en welgekende eikeldreven, nu genaamd de Arthur Van Laethemstraat, waaraan nu de Edward Anseelelaan paalt. Deze hofstede was vroeger ook genaamd "Hof Van Hoorde". Ze is afgebroken in 1975 om plaats te maken voor een moderne villa.

In oude archiefstukken vinden we ook nog vermeld het "Hof ter Doo-laeghe". Dit hof beschrijft men als volgt : "een groot leen ongeveer 6 bunder groot (een bunder is ongeveer één ha) gelegen in de Prochie van Gendtbrughe". Waar ergens weten we niet. Het bestond uit uitgestrekte gronden en maakt deel uit van een Heerlijkheid verspreid te Hamme en Dendermonde.

Verder vinden we nog de beschrijving van het "Hof Cuypersgoet" dat ongeveer 36 bunders besloeg binnen de "Prochie van Gendtbrughe" en werd beheerd door Frans Van de Velde.

Ten laatste vinden we nog vermeld "Het Goet te Steenbeke" met : "bequaem huys, pachthof, schueren en stallingen, boomgaerden, dreven wallen, erven, enz.". Behoorde in 1680 nog toe aan jonker Vander Beken, gehuwd met Maria de Meulenaere. Het was aan dat leen dat toebehoorde : het "Groot Bosch" metende 1274 roeden en het "Verbrande Bosch" groot 50 roeden (ongeveer 2,50 ha en 45 aren).

We gaan nu terug tot de jaren 1870 waar we door een kadastrale lijst de volgende landbouwers van Gentbrugge kennen als eigenaars met de oppervlakte van hun bezit :

	<u>Ha</u>	<u>are</u>	<u>ca</u>
Beeckman Livinus	-	47	50
De Guchtenëere Joannes Baptist	7	22	40
Vanderhaeghen Joannes	3	65	70
Van Maldeghem Franciscus	1	61	70
Vervalcke Franciscus	5	39	80
De Vos weduwe Franciscus	1	58	90
Mortier Petrus	1	45	10
Batthiau Judocus	1	31	40
Smesman Joannes en Coletta	7	92	10
De Bisschop Willem	1	68	60
De Mol Adolphus	-	25	-
Vandersteene Carolus	-	43	-
Van Seymortier Leander	5	21	-
Van Maldeghem Serafien	-	59	50
Maertens Augustinus	-	8	-

De meeste en grootste hofsteden waren eigendom van kasteelheren, notarissen, renteniers. Wij geven nu enkele van de grootste eigenaars van hofsteden te Gentbrugge.

Blommaert-Dufour Ludovicus, rentenier te Gent	53	7	40
Bossaert Coletta, vrouw van Wouters Petrus, geneesheer te Gent.	31	54	2
Claeys Adrianus, eigenaar te Gent	3	40	40
Eggermont Norbertus, notaris te Gent	62	32	30
Haemelinck Bernardus, rentenier te Gent	17	10	-
Pierre de Raverschoot Polydoor, eigenaar te Gent	3	79	60
Delakethulle Emanuel, rentenier te Gent	33	51	30
Leverand, weduwe, rentenierster te Gent	7	24	10
De St.-Genois Julius, professor te Gent	10	-	60
Van Goethem Franciscus, eigenaar te Gent	11	46	60
Casier Joannes, rentenier te Gent	7	4	30
Van Assche Angelique, eigenaarster te Gent	7	36	10
Borluut Amelie te Gent	22	69	60
De Naeyere, douarriëre, Eugenius te Gent	16	35	10
Minne Vanderstraeten Joannes te Gent	12	13	40
Lauwick Haemelinck Louis, eigenaar te Gent	51	95	70
Limander Haemelinck Augustus te Gent	8	15	90
Lefèvre de Tenhove Ferdinand te Gent	4	16	80
Van Aelbroeck Maximilianus, raadsheer te Gent	65	87	60
De Kelsier-Haemelinck Joannes te Gent	9	57	-
Derindsmail Mathilde te Gent	27	44	10
Dethiennes Marie te Gent	15	15	70

We mogen daaruit besluiten dat de grootste eigenaars van Gentbrugge waren, in volgorde :

	<u>Ha</u>	<u>are</u>	<u>ca</u>
Van Aelbroeck	65	87	60
Eggermont	62	32	30
Blommaert	55	37	40
Lauwick-Haemelinck	51	95	70
Delakethulle	33	51	30
Bossaert-Wouters	31	54	20
Derindsmail	27	44	10
Borluut	22	69	60

Gerard Waeytens

HOFSTEDE VIER WAETENS

door R. Van Cauwenberghe.

Ieder die voor een meer of minder belangrijk historisch onderzoek meent iets te kunnen vinden op het archief, staat voor de vraag : waar naar toe? ... Al vlug blijkt dat het antwoord op die vrij algemene vraag in feite afhankelijk is van het onderzoek dat men wil verrichten. Betreft het een studie van algemeen landelijk belang dan kan men het best terecht bij het Rijksarchief. Gaat het over een provincie, stad of gemeente, dan doet men er best aan én het Rijksarchief én het Stadsarchief te raadplegen. Een schriftelijke introductie is niet nodig : een archief is een vrij toegankelijke instelling, uiteraard dan binnen de uren dat het geopend is. Alvorens aan het werk te gaan doet men er best aan de archivaris over het onderwerp dat men ter studie neemt te raadplegen. Uit deze kontaktnaam kan al een en ander afgeleid worden : de archivaris kent de inhoud van het archief, hij weet of er niet een of ander, met hetzelfde onderwerp tot thema, in vroegere publicaties voor handen is (archieven hebben een bibliotheek desbetreffende : scripties en ander wetenschappelijk onderzoek dat op dezelfde archiefbescheiden beroep deed zijn in die bibliotheek ondergebracht). In de studiezaal moet men aan de aanwezige ambtenaar te kennen geven wat men van plan is. Tot het depot waar de stukken geborgen zijn is de toegang verboden. De gebruiken in de onderscheiden archieven zijn uiteraard zeer verschillende vooral dan wat betreft het meenemen van tassen, het gebruik van inkt en aanvraagbriefjes, het nemen van nota's, enz. Roken is in vrijwel alle archieven verboden, evenals het aanbrengen van streepjes of aantekeningen op de geraadpleegde stukken. Men moet vooral niet vergeten te kijken of te informeren naar de aanwezige klappers. In de meeste archieven zijn de registers van de burgerlijke stand en de retroacta daarvan in belangrijke mate door deze hulpmiddelen toegankelijk gemaakt. In de regel is het navorsen in de archieven niet zo eenvoudig. Men moet met een bekend gegeven starten als uitgangspunt. Zo kunnen we b.v. bij het nagaan van de geschiedenis van een woning, boerderij, kasteel uitgaan van een oude koopakte. Is het goed eigendom geweest van een stad, een bekende familie, een gasthuis of andere instelling dan zijn wij met zulk gegeven reeds een hele stap vooruit. Immers in hun archieven, vooral in hun rekeningen en staatboeken, kunnen wij gegevens vinden over de ontvangen huur, uitgaven aan verbouwing en aankoop. Betreft

het onderzoek een gemeente, een gehucht, een streek of een bepaald persoon, dan zullen wij ons eerst op de hoogte moeten stellen van hetgeen hierover reeds gepubliceerd kan zijn. Van grote waarde voor de plaatselijke geschiedenis zijn ook de kerkelijke archieven. Zij bevatten niet alleen gegevens over de kerk en het kerkelijk leven; maar ook op het gebied van het onderwijs, de armenzorg, de zedelijkheid (censura morum) over inkwartiering, brandschatting, vordering van klokken, enz. Deze archieven behoren aan de kerkbesturen zelf en berusten dan ook meestal ter plaatse. Dit laatste maakt hun niet altijd toegankelijk. Soms berusten zij bij de pastoor, soms ook bij deze of gene kloostergemeenschap en zelfs in vele gevallen bij een of ander kerkelijk functionaris, aan wie dan toestemming moet worden gevraagd. Aan ordening ontbreekt hier dan ook vrijwel alles.

Zeer verschillen van inhoud en omvang en toch interessant voor de plaatselijke geschiedenis, zijn de huis- en heerlijkheidsarchieven en de familiearchieven. Zij bevatten particuliere stukken van allerlei aard, zowel over het persoonlijk leven van de leden van de familie alsook over het beheer hunner goederen; stukken betreffende openbare functies welke leden van aanzienlijke geslachten bekleedden in dienst van de staat, gewest, stad of gemeente.

Van dit alles kan men ook neerslag vinden in de rijks- en stadsarchieven. Bij het historisch onderzoek moet men vooral niet vergeten te letten op andere bronnen dan de archieven in de eigenlijke zin van het woord. Er zijn ook particuliere brieven, dagboeken, kronieken, kranten pamfletten, kaarten, foto's, enz., waarin belangrijk materiaal verscholen kan zijn. Vele archieven (rijk, stad, gemeente) bieden de mogelijkheid tot het bekomen van fotografische reproducties, tegen betaling uiteraard.

Ik ben er mij van bewust dat de volgende termen in verband met het archiefonderzoek en de bijgevoegde praktische noten ver van volledig zijn. Het lag niet in mijn bedoeling een werkelijke totaliteit van het gegeven te bereiken. Wanneer de belangstellende als lid van een heemkundig genootschap onvoorbereid in die richting zou opstappen dan heb ik hem de eerste schrede helpen zetten. Uiteraard kan dit begin nooit anders dan volledig zijn.

Voornaamste archieven in Oost-Vlaanderen.

1. Rijksarchief te Gent
Gecraard Duivelsteen

open alle werkdagen 9u-17u
(ook 's zaterdags)

2. Rijksarchief te Ronse
Biezenstraat, 2,

idem

3. Rijksarchief te Beveren-Waas
Kruibekesteenweg, 39,	open alle werkdagen 9u-17u
(ook 's zaterdags)
4. Stadsarchief te Gent
Abrahamstraat, 13,	9u-12u en 14u-17u
5. Stadsarchief te Aalst
Stadhuis	woensdag- en zaterdagnamiddag
6. Stadsarchief te St. Niklaas
Stadsbibliotheek, Grote Markt	alle werkdagen behalve zaterdag.

Algemeen Rijksarchief
Ruisbroekstraat, 2-4-6,
1000 Brussel

9u-12u en 13u-16u15
zaterdag 9u-12u.

VADEMECUM VOOR ARCHIEFONDERZOEK.

ADELSBRIEF : oorkonde waarbij adeldom werd verleend en men in de adelstand werd verheven. Oudst bekende d.d. 15 mei 1355 door de keizer van het Heilige Roomse Rijk "ad gradum nobilitatis eximie". Een adelsbrief werd doorgaans op perkament getekend en geschreven voorzien van wapenafbeelding, zegel en handtekening van de vorst, opgeborgen in een metalen omhulsel.

AFSCHRIJFT-authentiek, een afschrift afgegeven door de bevoegde autoriteit en in de vereiste vorm gesteld om het rechtskracht te geven. Vroeger gebeurde dit onder vorm van een "vidimus" (°)

AGENDA : het binnenkomen van een stuk in het archief wordt in een agenda geboekt.

AKTE : afschrift opgemaakt om als rechtsgeldig bewijs te dienen van het daarin vermelde.

ARCHIEF : dat het begrip "archief" afgeleid zou zijn van het Griekse "archaios" (wat oud betekent) is niet helemaal juist. In zijn klassieke oorsprong slaat het terug op het Griekse "arché", wat macht, overheid betekent. "Archeion" in het Latijn "archivum", is het overheidsgebouw. Dit begrip slaat derhalve ook op de bescheiden die ontstaan ten gevolge van de werkzaamheden van de overheid bij de vervulling van haar taak. Onder archief vallen alle geschreven, getekende en gedrukte bescheiden, ex officio ontvangen bij- of opgemaakt door enig bestuur of een zijner ambtenaren, voorzover deze bescheiden bestemd waren om onder dat bestuur of die ambtenaar te blijven berusten.

ARCHIEF-lopend. De term "lopend" slaat hier op het dynamisch gedeelte van het archief (b.v. een bevolkingsregister (°)). Met deze term wordt te kennen gegeven dat de stukken in beweging zijn in tegenstelling met het later tot rust komen (statisch archief b.v. burgerlijke stand (°)).

ARCHIEF-notarieel. Omvat strikt particuliere beschikkingen die pas na 75 jaar openbaar gesteld mogen worden. Officiële bescheiden mogen dat na 50 jaar.

wordt vervolgd.

DE EMMANUEL HIELSTRAAT.

Deze straat, een der oudste van Gentbrugge, staat reeds opgetekend op de kaart van Deventer (1560), alsook op deze van J. Horembault (1619), maar werd dan de Ongerijstraat of Hongerijstraat genaamd, ook soms wel Hongarijstraat. Deze laatste naam schijnt evenwel een misverstand te zijn want hij komt slechts een paar malen voor en dan nog in niet officiële stukken en op een paar plans van landmeter Judocus Colman, omstreeks 1820. In 1863 werd ze gekalseid op 3 meter breedte en in 1890 rechtgetrokken, van een ondergrondse riolering voorzien en verbreed op gans haar lengte.

Deze straat liep dwars door de landerijen genaamd de Hongerijen, waaraan ze ook haar naam ontleende. De Hongerijen waar in 1932 de Jef Van der Meulenstraat de landstrook in twee sneed, komt waarschijnlijk voort van de woorden "honger" en "rijen", wat beduidt slecht land, met gebrek aan rijen, aan stromend water (Brugse Rijen). De boer die hier land pachtte leed honger zegde men en bracht bijna niets voort, kortom het was zandgrond.

Vroegere eeuwen begon de straat aan de oude kerk, aan de Kerkstraat. Daar stond inderdaad op ongeveer 5 meter van de straat af, midden het toenmalige kerkhof, met een haag van de straat gescheiden, het oude, romantische kerkje van Gentbrugge. Vóór het kerkje lag een kleine dries, waar in het midden reeds eeuwen een oude lindeboom groeide. De markies van Rode die eigenaar was van het "driesken", wilde destijds de boom laten uitkappen, doch de bewoners van de omgeving verzetten zich tegen dit besluit en schreven hem een smeek-schrift, waarin ze vroegen, deze boom die al sinds veel eeuwen generaties had zien voorbijgaan en getuige was geweest van veel leed en vreugde, niet uit te kappen en de boom, die nog steeds zulke weelderige takken bezat verder te laten groeien. Een oud gemeentearchief vermeldt dat de markies het verlangen van de inwoners inwilligde en dat de boom mocht blijven groeien zolang hij zijn schone, groene bladeren droeg, maar dat de inwoners hem jaarlijks 20 patakons zouden betalen voor het onderhoud van het bouwvallig kerkje. (Een patakon was een Spaanse zilveren munt, in de 17e en 18e eeuw in de Nederlanden gangbaar, ter waarde van 50 stuivers). Deze boom heeft het dan nog 100 jaar uitgehouden.

Naast het driesken lag het Aardstraatje, waarin links een hofstede gelegen was, het laatst bewoond door Baziël De Roo en waar langs de rechterkant in 1887 de Papeteries de l'Escaut gebouwd werd.

Van aan het kerkje liep de Kerkstraat voorbij het klooster der Rijke Claren naar de Keizerpoort.

We beschrijven nu de Em. Hielstraat van hier uit in de richting van de "Kleine Dries", nu Heldenplein, langs de linkerzijde om langs de andere zijde terug te keren. Naast het kerkhof en het vroegere kerkje staat nog steeds het huis (nu van Rigelle Leon) waar eens de pastoor woonde, later volksbibliotheek en bewoond door enkele kloosterzusters verdreven uit hun klooster in Frankrijk. Daarnaast stonden enkele huisjes met strooien dak en de hofstede van Frans Van de Putte. Later werd daar Café Rubens opgebouwd. Frans Van de Putte was niet alleen landbouwer maar terzelfdertijd koster in het oude kerkje. Hij maakte ook kaarsen voor de kerk en de bedevaarders. Hij had een uitgestrekte boomgaard waarop later de nieuwe kerk zou gebouwd worden. Het hedendaags kerkplein bestond nog niet; alleen stonden daar een vijftal kleine huizekens toebehorende aan Philippe Van de Velde, die later in 1873 werden afgebroken voor het aanleggen van het kerkplein. Tijdens de oorlog 1914-18 bouwde men daar een bomkelder voor de inwoners van het omliggende. Op de hoek van het huidige Koning Albertplein en de Em. Hielstraat staat nog de oude herberg en bakkerij van De Keukeleire, bekend voor zijn harde mastellen. Vroeger, vóór de aanleg van het kerkplein begon hier de Kouterstraat. Enkele huizen verder, richting Kouterstraat, had men de Kantschool (hier leerde juffer D'Haese aan de meisjes kantwerk met kloskens) waar later Mietje Vogelaere kwam wonen en de kinderen 's Zondags catechismuslessen aanleerde voor de eerste Communiecanten. Daarnaast woonde Jozef Van Maldeghe in zijn beenhouwerij en naast hem werd de herberg "In den Hert" gebouwd bij het aanleggen van de Klokstraat in 1890.

Laat ons nu terugkeren naar onze Ongerijstraat. Het 2e huis naast De Keukeleire was een herberg "In de Koekoek" bij Sidonie. Verderop bij de aansluiting met de Kapellestraat (vroeger genaamd Statiestraat) stond de boomzagerij van Van Acker, met daarnaast een viertal kleine huizekens, met zijkant langs de straat gebouwd (bestaan heden nog). Op de hoek van de Van Dijkstraat (het vroegere Zwarte Hondwegeltje) stond de bakkerij van Hosten, lange tijd de enige bakkerij in het Center. Bakker Hosten onderhield het kapelleken, dat rechtover zijn bakkerij stond, op de hoek van de Kapellestraat en de Ongerijstraat. In het Zwarte Hondstraatje, genaamd naar de herberg "De Zwarte Hond" stonden 3 kleine huisjes (bestaan heden nog) waarvan het middenste gehuurd werd voor gemeentehuis. Het was amper 3 m. breed en 5 meter

hoog, dak en al. Daarachter was het "prison", een soort van varkenskot, waar dieven en zatlappen werden opgesloten, maar die er desnachts uitbraken langs het vensterken. De herberg "De Zwarte Hond", zéér gekend op Gentbrugge, lag schuin tegenover de ingang van het voetbalterrein van Racing Gent en is nu opgetrokken als herenhuis. Hier woonde Henri Bruyneel op zijn hofstede met stallingen en hij hield ook de herberg. Het was de stamcafé voor de oude Gentbruggenaren. Vooral als Racing Gent thuis speelde was het er een begaankenis van jewelste. Vóór en vooral na de match zat het er stampvol met voetballiefhebbers die er de voetbaluitslagen konden vernemen. In de twintiger en dertiger jaren kregen de spelers van Racing Gent van het bestuur 2 kaartjes, die recht gaven om na de match 2 pinten bier te gaan drinken in "De Zwarte Hond".

Als iemand op sterven lag wist men te zeggen : "hij is al aan "De Zwarte Hond", en dit wilde zeggen dat hij bijna dood was en zal opgehaald worden door de priester die de begraafing tegemoet kwam tot aan de herberg.

Een 50 tal meter verder stond de hofstede van Pier De Man. Zijn doening kwam uit tot tegen de herberg "De Hazewind" op de Achterdries. Later kwam daar een villa, die heden nog te zien is en gekend onder de naam : "de villa van Mr. Merry". Van hier af tot op de Dries stond het kasteel van de heer Nuytens, rondom omgeven met wal en met het huis en stallingen van de hovenier. Het is gekend onder de naam van Speltinckx, later bureel der bevolking. In 1918 brandde het kasteel gedeeltelijk af met zijn houten toren en werd nadien heropgebouwd, zoals het nu nog bestaat. Hiervoor ligt de kleine Dries, wel een van de mooiste plekjes van Gentbrugge. In de hovingen van het kasteel Speltinckx, (kant Mc Leodstraat) vond men de oude grondvesten waarschijnlijk van het kasteel De Jamoigne uit 1440.

Het was op de kleine Dries dat in de middeleeuwen de gerechtspraken werden gehouden door de markies van Rode. Deze kleine Dries lag ingesloten door 4 kastelen. Het is ook op de Dries dat het grote monument van heldenhulde van Fritz Coppieters en Domien Ingels staat. Het werd opgericht ter nagedachtenis der Gentbrugse slachtoffers van de oorlog 1914-18. Het werd met grote plechtigheid en feestelijkheden op 17 september 1922 ingehuldigd. Van dan af kreeg de Dries de naam Heldenplein.

Hier eindigt de Ongerijstraat en nu keren wij terug langs de andere zijde. Op de hoek van de Leemstraete of Kleemstraete, nu de Fred. Burvehichstraat, rechtover het kasteel van De la Kethulle, stond een

oude hoeve, waar nadien Burvenich en Louis Van Houtte hun boomkwekerijen hadden en in 1904 verdwenen voor de aanleg van het voetbalterrein van Racing Gent. Naast de ingang van het voetbalterrein lag een veldwegel, op oude kaarten aangetekend als "Vlughe wegel", in de volksmond gekend als "het Reetje", die van hier uit liep tot aan de huidige samenloop van de Fred. Burvehichstraat met de Jef Vandermeulenstraat, een 100 tal meter van de statie Gentbrugge-Noord tussen de bloemisterijen van Van den Heede en Martens. Voorbij de "Vlughe Wegel" of beter er naast stonden in de Ongerijstraat een rij kleine huisjes waarvan het derde een herberg was "De Witte Hond", als concurrent van "De Zwarte Hond", er rechtover gelegen. Nog vroeger stond hier de oude herberg "'t Sterreken" en daarnaast woonde Limpens, de secretaris van de gemeente. Naast "De Witte Hond", in het breedste huizeken, was er onze spekwinkel toen we nog klein waren. Daar woonde "Tsiet". Men kwam in de winkel langs een brede deur, een trapken af, over de grijze, grauwe baktichels recht naar de toog. Het was een grote winkel met witgekalkte muren. 't Rook er naar alle geuren naar gelang men zich rechts of links keerde. Een kom met ingelegde haring stond op de met een zinkplaat bedekte toog, met daarnaast een Hervekaas (stinkkaas) onder een glazen stulp. Langs de andere kant van de toog een "kaba" met vijgen en een mandeken "kadeisters". Daarnaast een grote weegschaal met koperen gewichten. Op de vloer stond een petrolketel met de inhoudsmaat van een liter aan de kraan. Busselkens stoofhout samengebonden met een vlaskoordken lagen opgestapeld naast een emmer appelsiroop, een mandeke met drogen haring en een bendeken sprout met daarnaast een kanne winkelsiroop. Aan de muur hingen aan een koord gespannen de "bloenden" en de "sausissen". Bovende schouw hing een kruisbeeld, met daaronder een kader met "Geloofd zij Jezus Christus" en "God ziet mij". Op de "tablette" een grote Heiligen Antonius. Achter ons stond een kuipken bruine zeep, een zak patatten, een vaatje azijn en enige strengen ajuin. Naast dit alles stond een tafelken met allerhande spekken op telloorkens. Dichts bij ons stonden de "muiltrekkers" en de "zuur en zoetjes". De "hanepietjes", de "bitterravens" en de "babbelars" zaten in een bokaalken. De katrienspekken, de "krullebollen" de "tsoepkens", de karamellen, de "jujupkens", de anijsspekken en de muntebollen en de rode suikerappels op een stoksken. De "mametsoesen" stonden wat verder naar achteren en daarnaast een grote trekdoos, de zeemtabletten, de "kusten" (korsten roggebrood" en een bundelken "kalissenhout". Aan de muur hingen op een koordje gespannen de

"Zantjes Wolle" (beeldverhalen), de "nottepupkens" en de "pozekens". Op de grohd stond een emmerken met water, waar we met een kommeken onze dorst konden lessen. Hier kwamen we een spek kiezen met een half censeken in ons handje en we moesten onze tijd hebben om te kiezen want we kregen daarvoor 2 tot 4 spekken.

We verlaten de winkel waar we ons te lang hebben opgehouden met onze herinneringen en zetten de beschrijving van de Ongerijstraat verder. Naast de winkel van "Tsiet" stond de lange haag met de landerijen van het St. Jozefgesticht. Hier komt de Kapellestraat (vroeger Statiestraat) zich aansluiten met de Em. Hielstraat en op de hoek stond het landelijk kapelleken (Hostes kapelleken). In 1932 werd van hier de Jef Vander Meulenstraat dwars door de landerijen van het St. Jozefgesticht, eigendom van de familie Van de Velde, doorgetrokken tot aan de Fred. Burvenichstraat, waar vroeger de "Vlughe Wegel" uitkwam.

Achter het kapelleken stond de hofstede van Désiré Lachaert. Van daaraf lagen de hovingen met het kasteel van Mr. Van Iseghem. Het kasteel stond een 30 tal meter van de straat. Daarvoor lag een mooi bloemenpark en de ingang van het kasteel was afgesloten met een breed, gesmeed ijzeren hek. De hovingen waren prachtig met een kronkelende vijver, omring door rode steenbeuken. De oppervlakte besloeg bijna geheel de driehoek Ongerij-Kapelle- en Kon. Astridstraat, die toen nog niet bestond; daar liep slechts een kleine kerkwegel. In 1910 was het kasteel bewoond door Loore-Martou, een wijnhandelaar. Van het ijzeren hekken tot het huis Delhaize (nu steenkapperij Dick) waren de hovingen afgesloten met een gewit muurken. Het kasteel werd afgebroken in 1914. Langs de straat werden huizen gebouwd en in de hovingen met de wallen werd de gemeentelijke meisjesschool opgetrokken. Iets schoons en landelijks verdween alhier.

De Koningin Astridstraat, de vroegere Snoekstraat, werd aangelegd in 1888. Haar vroegere naam ontleent ze aan de herberg "In den Snoek", die in het begin van de straat stond. Vóór 1888 lag hier slechts een kleine wegel. De herberg was vroeger ook een boerderij waar ook handel in kolen werd gedaan, maar het was niet als dusdanig dat het huis alom gekend was in Gent; wel als lusthof, waar des zondags in 't zomerseizoen, de Gentse jeugd zich rendez-vous gaf. Toen de Snoekstraat nog niet was aangelegd kwam iets verder in de Ongerijstraat een ander wegelken uit, de Kerkwegel en daarin stond de eerste gemeenteschool van Gentbrugge, een klein huisje,

inmiddels in 1965 afgebroken. Daar stond ook het gebouw dat heden-
daags is gekend als de "muziekzaal" van de muziekmaatschappij
"De Neerschelde". Nadien stond daar de schuur van "In den Snoek".
De herberg "In den Snoek" werd in vroegere jaren ook gebruikt als
"Wethuis" tot dit verhuisde naar het Zwarte Hondstraatje.
Daarnaast stond de herberg "Het Kelderken", bij Lange Jan. De her-
berg stond 0,75 m. lager dan de straat. Als we nu nog vermelden dat
naast "Het Kelderken" het villaatje van Stientje Martens lag met
nog een 5 tal kleine huizekens zijn we weer beland op het Driesken
voor het oude kerkje.

Gerard Waeytens.

Wegwijzer der Stad Gend 1825.

Bevolking : Gentbrugge met 1.115 inwoners.
F. Verheggen, zoon, was burgemeester.
J. de Guchteneere, Schepen.
M. De Bosschere, Schepen.
N. Eggermont, Secretaris.

In ditzelfde jaar 1825 telde Heusden 1.895 inwoners, dus méér dan
Gentbrugge. Ledeberg had er 1.027.
Oosterzele 706. Hier was C. Marquis de Rohde burgemees-
ter. Berlegem 349.

De parochie St. Jacobs bevatte :

St. Anne tot Gend : pastoor J. Samyne,
onderpastoor J. Bracq.

Klein Begijnhof : pastoor Velleman,
onderpastoor Van Vucht.

Gendbrugge : pastoor C. Goossens.

Heusden : pastoor De Jaegher,
onderpastoor Van de Velde.

Ledeberg : pastoor De Clercq.

Vervolg 18.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard.

PATOOR Walter.

VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

De oude kerk van Gentbrugge. (deel 3)

Buiten deze goed bewaarde stenen was nog o.a. tussen het altaar van de H. Antonius (rechts) en de biechtstoel, tegen de muur een gedenkteken geplaatst uit verschillende marmers bestaande, met een verguld kruis bovenaan. Het rustte op een marmeren (zwarte) plint en vermeldde dat daaronder begraven lag M. Aug. Mart. van Tieghem, weldoener der parochie.

In de tegenoverliggende kapel was het gedenkteken van de familie de Limon de la Kethulle.

Verder bewaarde men in de kerk de lijklazoenen van Heer Emm. G. de la Kethulle en van Mevrouw Eveline de Meester, dochter van wijlen Heer August de Meester de Ravenstein en van Mevrouw Idalia van Hecke. Ook ware kunstvoorwerpen bezat onze kerk. Daaronder vermelden wij eerst het schilderij dat in het koor, aan het hoogaltaar hing en de Prediking der Apostelen Simon en Judas voorstelde; een geschilderde Kruisweg, die niet tot ons is gekomen en een ander schilderij O.L. Vrouw voorstellende. Ten slotte was daar nog een oud stuk dat door De Potter en Broeckaert op deze wijze wordt aangehaald : "men bezit daar een oud, verguld, koperen wierookvat op welke voet "1543" staat en dat door kenners als een echt kunstjuweel gewaardeerd wordt. Ongelukkiglijk heeft het in 1850 een smakeloze herstelling ondergaan, die het karakter ervan grotelijks geschonden heeft". ... Wij begrijpen niet hoe het mogelijk is zo iets op papier te brengen. Het stuk waarvan hier sprake en dat op een tentoonstelling te Gentbrugge, waar enkele liefhebbers al het schone dat wij bezitten op de gemeente hadden bijeengebracht, zo wel van geschiedenis, als van oudheidkunde en folklore van Gentbrugge, zo werd opgemerkt, is geen wierookvat en is geen verguld koperen stuk; het is een vergulde, zilveren monstrans, dragende in haar voet het volgende inschrift :

Anno MDXLIII creatum
ab ignara manu mutatum
Anno MDCCCL in pristinum statum restitutum
cura J.B.Blommaert
aedutui ecclesiae parochiae
de Gentbrugge.

wat vertaald luidt als volgt : "Ten jare 1543 gemaakt; door onkundige handen vervormd; ten jare 1850 in den oorspronkelijke staat hersteld door de zorgen van Jan Baptist Blommaert, kerkmeester der parochiekerk van Gentbrugge".

Zelf best wetend dat wij in die zaken onbevoegd zijn, hebben wij ons gericht tot de gekende kunstsmid en oudheidkundige Isodoor Blancquaert onzer gemeente en hebben hem om zijn oordeel gevraagd. Het liet niet op zich wachten en klonk lijk een klok : "J.B. Blommaert heeft gelijk!" En zeggen dat dit fabeltje sedert 1865 de wereld ingaat en nog niet werd tegengesproken! ...

Verder bezat de kerk niets meldenwaardigs meer. Maar ... buiten de kerk, vóór de kerkdeur, daar was iets : een lindeboom. Hoe lang deze er al stond, weet niemand, als in 1680 de heer van Rode, aan wie grond en boom toebehoorde, bevel gaf de boom om te hakken. Gans de gemeente stond op stelten en de burgemeester, de schepenen, de pastoor, de kerkmeesters, enkele notabelen drängen bij de heer van Rode aan opdat de boom bewaard zou blijven, die zoveel generaties had zien voorbijgaan. Een overeenkomst werd bereikt en het perkament waarop ze werd neergeschreven moet nog in de gemeentearchieven bestaan (zeggen De Potter en Broeckaert, helaas op heden niet meer te vinden). De overeenkomst schreef voor dat de boom zou blijven bestaan zolang de natuur hem het leven liet en de gemeente jaarlijks 20 patacons betaalde die zouden geschonken worden om verbeteringen of herstellingen aan de kerk, door de heer van Rode aangeduid, te bekostigen. Het is jammer genoeg niet bekend hoe lang de eerbiedwaardige boom er na de overeenkomst is blijven staan.

Daar waar eens die linde stond, hebben ouderen van dagen destijds een pleintje gekend (voor de Garde-Civique) waarop enkele bomen stonden. In het midden van dit drieske lag een grote blauwe arduinstein in de grond. Het is staande op die steen, dat een kerkmeester of soms wel een veldwachter, de zondagmorgen, na de Hoogmis, openbaar de "zenden" of "offer giften" verkocht, die op of voor het altaar van de H.Antonius-met-zijn-verksken waren neergelegd. Het was dan nog niet zo de gewoonte geld te offeren (in de offerblokken) lijk dit nu het geval is en de boeren die de bescherming of de hulp van de H.Antonius inriepen of om genoten hulp dankten, brachten voor

de hoogmis, aan het altaar van hun geliefde heilige, hetzij een klomp (een stul) boter, hetzij een stuk "carbonaden", wat worst of "saucissen", een pot "hoofdvlakke". Die offergiften werden dan, gelijk gezegd, openbaar verkocht "op die steen". Meestal bracht die verkoop weinig op, want menig kerkmeester had er het handje van, als een arme "boud", vooraleer iemand anders tijd had gekregen "op te bieden", "af te slaan". Zo kwam dikwijls wat boter of wat vlees in een huishouden waar die weelde anders onbekend bleef.

Wie was nu die H. Antonius, wiens eredienst zo'n bijzondere plaats innam in het geestelijk leven, zelfs in het daadwerkelijke, stoffelijke leven van onze vaders? De H. Antonius Abt, ook de Grote H. Antonius genoemd, werd in 251, in Midden-Egypte, uit rijke, zéér in aanzien staande ouders geboren. Na de vroegtijdige dood van zijn vader en zijn moeder, wijdde de jongeling zich geheel aan de versterving. Toen hij omtrent 20 jaar oud was, hoorde hij zekere dag op een vergadering van christenen het woord van God aanhalen : "Wilt ge volmaakt zijn, ga heen, verkoop al uw bezittingen en geef ze aan de armen". (Math. XIX-21). Hij geloofde dat Christus die woorden in het bijzonder voor hem gesproken had en achtte zich verplicht daaraan te gehoorzamen. Hij verkocht zijn goederen, deelde de opbrengst aan de armen uit en trok zich terug in de Thebaische woestijn. Stilaan werd hij daar door christenen opgezocht, die in de omgeving van zijn kluis bleven wonen om naar zijn woord te luisteren en zijn voorbeeld na te volgen. Antonius stichtte veel kloosters die hij zelf bestuurde en wordt algemeen als de vader, de stichter aller monikken, de grondlegger van het kloosterleven aangezien.

In de woestijn onderhield hij de strengste vasten, at noch dronk vóór zonsondergang en veelal was hij meer dan 2 dagen zonder iets te hebben genut. In de 15 eerste jaren van zijn verblijf in de woestijn, werd hij door bovermenselijke bekoringen beproefd. Niets liet de duivel onverlet om de arme man tot afvalligheid te brengen.

"Geloof mij", zei hij tot zijn leerlingen, "de duivel heeft een afschrik van uw vroom waken, uw vasten, uw vrijwillige armoede, uw medelijden, uw ootmoed, en in het bijzondere liefde van uw vlamme liefde voor Christus onze Heer. Maar blijft trouw; zodra de duivel slechts het teken van het H. Kruis ziet, slaat hij vernederd op de vlucht."

Op het einde van zijn leven trok de heilige zich volledig in de eenzaamheid terug en overleed ten slotte op 17 januari 356 in zijn 106e jaar, op de berg Kolzin aan de Rode Zee.

Een jaar na zijn dood stelde zijn vriend, de moedige bisschop Athanasius zijn levensbeschrijving op, die eeuwen lang het leerboek bleef der ascese, wier doel en taak bleek te zijn blijmoedig en innerlijk evenwicht van de ziel.

De relikwieën van de heilige werden in 561 uit het graf op de berg Kolzin naar Alexandrië overgebracht en zijn nu bewaard in de kerk van de H. Julianus te Arles in Frankrijk.

Deze zo volksgeliefde heilige wordt in de kunst voorgesteld met veellei attributen. Meestal ziet men hem in eremijtsklederen, maar daarbij dikwijls met T kruis op schouder en borst en met T kruis in de hand. De oorsprong, ja de betekenis van dat kruis zijn verloren gegaan. Drs. Br. Leopold meent dat het wel in betrekking kan staan met zijn ouderdom (106) maar hij vergeet er bij te voegen hoe dat verband daar zou worden gezocht. Hij vermeldt verder dat P. Ch. Cahier aantekent dat in de Middeleeuwen de hospitalen in hun blazoen dit kruisteken of die kruk hadden en wijst er op dat aangezien Antonius veel dergelijke toevluchtsoorden stichtte, misschien wel daar de oorsprong van dat embleem zou te zoeken zijn.

Men ziet verder de heilige afgebeeld met een bol vuur : zijn leerlingen, de Antonijnen, verzorgden vooral een soort besmettelijke koorts, die men weldra de naam gaf van Sint Antoniusvuur.

In de plooiën van zijn pij ziet men soms een zwijn. Zoals we zegden stichtte Antonius veel hospitalen en toevluchtsoorden voor reizigers en gebrekigen. Die gestichten hielden zich, ten einde in hun noden te voorzien, met de zwijnenkweek bezig. Ze vonden daarin niet alleen voedsel, maar ook door de verkoop van de overvloedige zwijnen, een ware bron van inkomsten die de liefdadige werking ten goede kwamen. Zo waren heel dikwijls die gestichten onafhankelijk van de openbare liefdadigheid en konden ze in hun eigen behoeften voorzien. Zwijnen waren dus in werkelijkheid de rijkdom der hospitalen en zo kan men uitleggen hoe dat dier bij de afbeelding van de H. Antonius als embleem, voorstellende de door hem gestichte toevluchtsoorden, werd gebezigd. Met een bel in de hand wordt de eremijt ook soms afgebeeld. Op andere schilderijen is het aan de hals van het zwijn dat men de bel hangen ziet. Dat was de bel die de bewoners van het dorp uitnodigde etensresten aan de deuren te plaatsen. In de oude tijden mochten de zwijnen vrij over de straten en wegen rondlopen. De dieren zochten dan zelf zo veel mogelijk hun voedsel. Toen evenwel later verbod werd uitgevaardigd en de zwijnen moesten opgesloten blijven, werd uitzondering gemaakt voor de dieren toebehorende aan

de hospitalen. Dan werd aan de hals van de zwijnen een bel gehangen die door haar gelui de inwoners van de nabijheid der dieren verwittigde. Dan zette iedereen wat voedsel, meestal etensresten aan deur voor de hospitaalvarkens.

De duivel, zich wringend aan zijn voeten, ziet men vaak in afbeeldingen van de H. Antonius. Veel uitleg vraagt dat niet, wijl het genoeg geweten is dat de heilige, zoals we trouwens reeds zegden, veel en lang door de boze geest werd geplaagd. De duivel wordt dan ook onder de meest verscheiden gedaanten afgebeeld. Eindelijk ontmoet men de heilige met 2 leeuwen. Deze 2 dieren kwamen inderdaad St. Antonius ter hulp door het graven van een put waarin de kluizenaar zijn overleden vriend St. Paulus zou ter aarde bestellen.

In onze streken ziet men hem afgebeeld met het zwijn in de plooien van zijn pij en dat moet wel gans bijzonder de aandacht van onze mensen hebben getrokken. Als men nu weet dat het zogenaamde "Sint Antoniusvier" hier vaak in de stallen huishield en er onder de schapen en jonge zwijnen soms ware verwoestingen uitrichtte, zal het dan wel heel natuurlijk voorkomen dat er geen boer was, en dat niet alleen op Gentbrugge, die geen gans bijzondere voorliefde had voor deze heilige. Dat kon men best zien aan de talrijke en soms waarlijk kostbare offeranden die aan de voet van het altaar van St. Antonius werden neergelegd : stullen boter, hele varkenskoppen, hompen hesp, stukken spek, mandjes eieren, enden saucissen, soms wel een lam, enz. Dat alles, zoals we reeds zegden, werd dan na de Hoogmis door een kerkmeester op de blauwe steen, voor de kerk, ten bate van de armen openbaar verkocht.

Wij stelden, in de inleiding van dit hoofdstuk, de vraag : "Waar stond ergens de eerste kerk van Gentbrugge en hoe zag ze er uit?" Steunend op de kaart van Horembault van 1619, hebben wij daarop geantwoord : "Ze stond op het oud gedeelte van het kerkhof, daar waar nu het Kalvariekrus staat. Ze werd daar in 1377 gebouwd en in 1873 afgebroken".

En toch toch twijfelen wij er aan of dat wel echt is

In de loop onzer opzoekingen groeide stilaan een andere veronderstelling in ons.

Wij zullen daar iets meer over zeggen in het volgende hoofdstuk waarin we spreken zullen over de "OUDE KLUIS" van Gentbrugge.

Wordt vervolgd.

SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN UIT DE VOLKSMOND.

In onze volkstaal worden zóvele schone en pittige spreekwoorden gebruikt. Ze klinken soms zo raar in ieder deel van het Vlaamse land. Men zegt dat ze voor de taal zijn zoals het zout voor de spijzen, dat alles smakelijker maakt. Ze zijn de rijkdom in de folkloristische uitdrukkingen en gezegden. Ze komen zo spontaan in een gesprek, als een slagzin waarvan men soms de grote betekenis niet vermoedt en toch klinken menigen, al liggen ze soms wat ruw in de volksmond, toch zo schoon. Ze zijn soms als een rebus door onze hersenen instinktmatig opgebouwd met de kortst mogelijke woorden en die een echt filosofische ondergrond bevatten.

Als men aan het vertellen is verklaart men graag zijn gedachten met een spreekwoord, dat alle verdere uitleg overbodig maakt of samenvat wat men reeds gezegd heeft. Een spreekwoord is ook wel een uitdrukking van een beleving, een ondervinding waar veel waarheid in verborgen ligt. De ouderen met hun levensondervinding kennen er de waarde van en zullen ze ook meer gebruiken dan de jongeren, want ze weten dat zij de leermeesters zijn van een levensbeschouwing.

Spreekwoorden zijn de dochters der dagelijkse ondervinding. Ze zijn als een stempel die men drukt op de echtheid en waarde van het verhaal. Soms gesproken door de eenvoudige mens, soms zo onbewust er tussen geklonken in zijn eenvoudige vertelsels en waarover een geleerd mens eens moet nadenken over de grond van het gezegde en over de diepe waarheid er van.

Spreekwoorden hebben altijd bestaan, ze zijn als een erfgoed van geslacht tot geslacht overgeleverd zelfs van de primitiefste tijden der geschiedenis. In de Bijbelse verhalen vinden we ze als een schat terug, waar zo een diepe mensenkennis in verborgen zit. Ze zijn als een apotheose van de ondervindende mens, van de rol die hij speelde op zijn levensweg. Hier enkele voorbeelden van spreuken uit het boek der Psalmen, 29e Hoofdstuk :

Vernedering volgt de hoovaardigheid.
Die met een dief deelt haat zich zelf.
Roede en berisping geven wijsheid.
Die leugens spreekt is een bedrieglijke getuige.
Een dwaas stort heel zijn hart uit.
Een verstandig mens verbergt zijn kennis.
Het hart der zotten roept hun dwaasheid uit.
De spotter houdt niet van die hem berispen.
Die met wijze mensen omgaat wordt wijs.
Een vrolijk hart maakt een vrolijk gezicht.

Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.
 Dwazen zijn het die wijsheid en tucht versmaden.
 Waar hoogmoed is daar komt schende.
 Een spotter zoekt wijsheid maar vindt ze niet.
 Wie lankmoedig is toont veel verstand.
 Een gezond hart is leven voor het lichaam.
 Die zijn land bebouwt wordt van brood verzadigd.
 Beter op een schotel moeskruid genodigd waar liefde is,
 dan op een gemest kalf met haat daarbij.
 Beter een stuk brood met vreugde, dan een huis vol
 vleesspijzen met twist.
 Wat baat het de dwaze dat hij rijk is, want wijsheid
 kan hij toch niet kopen.
 De arme spreekt al smekend, maar ruw is het antwoord
 van de rijke.
 Beter is het in een woestijn te leven, dan bij een
 kijfachtig en grammoedig wijf.
 Die een kuil graaft valt er in en die een steen omhoog
 wentelt op die valt hij terug.

Daar zijn ook van die spreekwoorden waarvan men noch kop noch staart
 begrijpt. Het waren gezegden die in de loop der tijden verkort waren
 of waarvan een gedeelte soms, ook soms de hoofdzin of hoofdgedachte
 verloren gingen in de volksmond en die aldus onduidelijk zijn ge-
 worden. In de volgende spreekwoorden schrijven we het verloren stuk
 of de verloren zin tussen haakjes.

Waar er volk is, is er nering, zei de mosselman (en hij
 reed met zijn kruiwagen de kerk binnen).
 Alle vrachten lichten het schip, zei de schipper (en hij
 wierp zijn vrouw over boord).
 Die het breed heeft laat het breed hangen (zei de boer en
 hij sleepte het graanzeil achter zich).
 Goed overleg is 't halve werk (zei de broddelaar en hij
 zette de lap naast het gat).
 't Zijn mannen met baarden (zij werken als kinderen en
 eten als paarden).
 Alle begin is zwaar zei de dief (en voor de eerste maal
 stal hij een aambeeld).
 Veel geschrei en weinig wol (zei de domme en hij schoor
 zijn varken).
 Elk is dief in zijn nering (zei de predikant en hij stootte
 aan de zandloper).
 Het smaakt naar de trog (had ik meer ik at er nog).
 Elk voor zich zelf en God voor ons allen (zei de boer en
 hij liet zijn vrouw verdrinken zonder een hand uit te steken)
 Zoals het God behaagt (beter benijd dan beklaagd).
 Werken is zalig zei het begijntje (maar ze deed het niet
 graag).
 Hij zal trouwen gelijk pater Oriaan (waar twee paar kloef-
 kens onder het bedde staan).
 'k Zal het zien zei de blinde (en hij schoor zijn varken).
 Iemands dood is iemands brood zei de koster (en hij luidde
 de klok).
 De hekkens zijn verhangen zei Pol de Zot (eerst was ik en
 nu is mijn vrouw de baas).
 Tijd is geld (die zijn zaaitijd verslaapt vindt geen maal-
 tijd).

Eerlijk duurt het langst (onrechtvaardig verkregen goed gedijt niet).

Wat ge niet kunt tegen houden : (een boer die achter een vlagge stapt, een schuur die in brande staat en een kwezel die op trouwen staat).

Dan zijn er ook de spreekwoorden die op Gentbrugge en omliggende erg bekend zijn en veelal in de volkstaal gebruikt worden. Men kan ze in verschillende categoriën rangschikken. Ze hebben betrekking op ambachten en bedrijven, kinderspelen, het planten- en dierenrijk, vruchten, bomen, de zee, leef- en denkwijze, enz. enz.

IN AMBACHTEN EN BEDRIJVEN.

Het is goed spinnen met andermans garen.
Die 't schoentje past trekke het aan.
Men moet het ijzer smeden terwijl het heet is.
Men kan geen ijzer met de handen breken.
Schoenmaker blijf bij uwen leer.
Het is goed riemen snijden uit een anders leer.
Z'hebben hem een tand getrokken.
Al doende leert men.
Wat de man kan wijst het ambt aan.
Een ambacht is beter dan eigen bezitting.
Iedereen is di in zijnen stiel.
Een goede metselaar verwerpt geen steen.
Hij heeft in mijn leder gesneden.
Hij slaat de spijker op de kop.
Waar een wil is is een weg.
Een oude voerman hoort graag het klappen van de zweep.
Men kan geen garen van alle vlas spinnen.
Hij heeft het op touw gezet.
Men moet de schapen scheren al naar ze wol hebben.
Twee harde stenen malen moeilijk.
Hij heeft het poer niet uitgevonden.
Lui vel rekt wel.
Hij heeft een aarken naar zijn vaarken.
Alle beginsels zijn moeilijk.
Ondervinding is de beste leerschool.
Leven is weven, sterven bij God zijn stuk ingeven.
Kloefen kapt men niet uit alle hout.
Hij gaat achteruit gelijk de zeeldraaiers.

UIT DE DIEREN WERELD.

Voor de smeer likt de kat de kande leer.
Hij zal er zijn, kat van spreken.
Er is meer dan een koe die Blare heet.
Hij leeft gelijk een paling in het water.
Een ezel stoot zich geen tweemaal aan dezelfde steen.
't Is te laat als het kalf verdronken is.
Hij vangt twee vliegen in enen slag.
Blaffende honden bijten niet.
't Zijn als twee honden aan een been.
Een vogel zingt zoals hij gebekt is.
Er is een zwarte kat tussen gekomen.
Men scheldt geen koe blaar of er is wat wit aan.
Er zal geen haan over kraaien.

VAN SPEL EN SPEELTUIGEN.

De vlieger gaat niet op.
De boog kan niet altijd gespannen staan.
Die kaatst moet de bal verwachten.
Hij slaat de bal mis.
Met het trommelken gewonnen, met het fluitje verteerd.

VAN SCHIP EN ZEE.

Ik moet een oogje in 't zeil houden.
Men moet roeien met de riemen die men heeft.
Hij kreeg de wind van voren.
Stille waters hebben diepe gronden.
Hij zit in mijn vaarwater.
't Is allemaal geld in 't water.
Zout water geeft het zoetste brood.
Het tij wacht naar niemand.
Prijs de zee maar blijf aan land.
Een groot schip wil groot water hebben.
Een goed schipper zeilt wel tegen een paal.
De beste stuurman staan aan wal.
Driemaal is scheepsrecht.
Beter arm te land dan rijk op zee.
Beter met een oude wagen op de heide dan met een
nieuw schip op zee.
Het is maar een storm in een glas water.
Ze hebben nog veel werk voor de boeg.
Ze zullen het voor een andere boeg moeten gooien.

ALGEMEEN BEKENDE SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN.

Alle dingen moeten blijven zoals het was.
't Begijntje moet spinnen vlas.
En de pater drinken uit het grote glas.

Een begijnen pater
Een visserskater
Een molenaarshaan
Als die van honger sterven
Dan zal de wereld vergaan.

Hij leeft gelijk God in Frankrijk.
Hij heeft geen haar op zijn tanden.
't Is allemaal koeken van enen deeg.
Hij is zijne kluts kwijt.
Ze maken zijn hoofd zo zot als een drillotte.
Krakende wielen rijden het verst.
Hij is te dom om 't helpen donderen.
Hij is bij den duvel te biechten gegaan.
Hij heeft op het zand gebouwd.
Woorden wekken voorbeelden strekken.
Die niet horen wil moet voelen.
Geen rijker kroon dan eigen schoon.
Men kan geen twee heren tegelijk dienen.
Hij is door het oog van een naald gekropen.
Duren is een schone stad maar Kortrijk ligt er achter.
Aan Menen bindt niemand zijn paard.

Na lijden komt verblijden
Na regen zonneshijn
't Is zo met alle tijden
En zo zal 't altijd zijn.

Rapen doet 't gat gapen
Hoe meer dat ge bijt
Hoe meer dat ge schijnt
Ieder beet is een scheet.

Menen ligt bij Kortrijk.
Beter benijd dan beklaagd.
Die met tranen zaaien zullen maaien met gejuich.
Men ziet de splinter in een anders oog, maar de balk
in eigen oog ziet men niet.
't Is een ongelovige Thomas.
Uit de overvloed van 't hart spreekt de mond.
Men moet zaaien om te maaien.
Aan de vrucht kent men de boom.
Het is hem een doorn in het oog.
Potschrapers komen niet in de hemel.
Zoals de ouden zongen piepen de jongen.
Zijn leven hangt aan een zijden draadje.
Hij heeft veel op zijn kerfstok.
Hij rolt zijn matten op.
Men stuurde hem van Pontius naar Pilatus.
Hij weet van wanten.
Ik heb het in het motje.
't Is beter gegeten dan 't bedde versleten.
Onder ons gezegd en elders gezwezen.
Kakken gaat voor het bakken, al staat de oven nog zo heet.
Die het kleine niet begeert is het grote niet weerd.
Een lege kas maakt een dolle vrouw.
Ze schreien tranen met tuiten.
Hij spuwt zijn gal uit.
Beter te vroeg dan te laat.
De morgenstond heeft goud in de mond.
Hij draait zijn molen naar de wind.
't Is allemaal kaf op het vuur.
Duvelszak is nooit gevuld.
Hij neemt de kastanjes uit het vuur.
Hij weet van toeten of van blazen.
Hij heeft een slag van de molen gekregen.
De oogst geschoren, de winter geboren.
Rust roest.
Geen rijker kroon dan eigen schoon.
Als de ploeg werkt dan blinkt ze.
Nieuwe bezems vegen het schoonst.
Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.
Wanneer de wijn is in de man, is de wijsheid in de kan.
Hij zet de toring naar de nering.
Hoog vliegen, diep vallen.
Wie een put maakt voor een ander valt er zelf in.
Laat hem lopen met zijn haar van buiten.
Waar het hart van vol is loopt de mond van over.
't Moeten sterke benen zijn die de weelde kunnen dragen.
Spreken is zilver, zwijgen is goud.
Beter zat dan zot, het duurt maar een bot.

Gerard Waeytens.

ARCHIEF-particulier. Naast het officiële archief (Rijk, Provincie, Gemeente) moet het begrip ook tot het particuliere worden uitgebreid. Verenigingen en gemeenschappen (kloosters, kerken, gasthuizen, gilden e.a.) hebben besturen die archieven vormen en die zeer oud kunnen zijn. Zo kunnen wij ook van familiearchieven spreken, wanneer wij een familie zien als een opeenvolging zien van personen, verbonden door een zakelijke of persoonlijke band. In het eerste geval (zakelijk verband) krijgen wij een huisarchief. In het tweede (persoonlijk verband) een familiearchief. Wanneer de bescheiden noch de zaak, noch de persoon betreffen, maar een verzameling van verschillende los van elkaar staande schrifturen betreft dan spreken wij van een persoonlijke "collectie". Ofschoon geen eigenlijk archief, toch kunnen deze collecties een bijzondere historische waarde hebben.

ARCHIEF-semi-statisch. Aangezien de overgang tussen de dynamische en statische periode bij archiefstukken moeilijk te bepalen is, noemt men de tussenfase ook wel "semi-statisch".

ARCHIEFBESCHEIDEN : Onder dit begrip moeten worden **verstaan** : bescheiden door de overheidsorganen ontvangen of opgemaakt en "naar hun aard bestemd" daaronder te berusten. De zinsnede "naar hun aard bestemd" houdt in dat ingezonden boeken, tijdschriften, brochures e.a. geen archiefbescheiden zijn voor zover hun inhoud zich niet uitdrukkelijk richt tot het ontvangen orgaan. Met de opgemaakte bescheiden worden bedoeld de notulenboeken, rekeningen e.a. bescheiden door deze organen zelf opgemaakt, alsmede de minuten of doorslagen van uitgaande stukken. Verder worden tot archiefbescheiden gerekend de bescheiden opgemaakt of ontvangen door instellingen of personen, wier rechten of functies op enig overheidsorgaan zijn overgegaan.

ARCHIEFBEWAARPLAATS : betrouwbare bergplaats voor archiefbescheiden. Vroegste vorm : archiefkist (kommen of blokken). Kerken en kloosters hadden van bij de aanvang een vaste zetel, wereldlijke besturen waren eerst ambulant; zij hadden geen vaste residentie, geen raadhuis. De archiefkist moest steeds verhuizen. In het gunstigste geval kon beroep worden gedaan op een instantie die wel over een betrouwbare bergplaats beschikte. Op deze archiefkisten zaten verschillende sloten dit om de betrouwbaarheid op de inhoud te garanderen. De sleutels waren in verschillende handen. De opening kon alleen geschieden waren allen aanwezig waren. Met de uitbreiding van de macht der Bourgondische vorsten dringen ook hun gedifferentieerde administratievormen door. Hun streven naar grotere centralisatie bracht een sterke bureaucratie teweeg. Dit leidde tot registervorming op grotere schaal en ook procesdossiers, brieven en andere losse stukken werden meer bewaard. De archieven namen in omvang toe. Op de archiefkist volgde toen de "charterkamer" (onder "charter" verstond men toen nog archieven in het algemeen). Stilaan komt de werkelijke archiefvorming op gang. Kerk en Staat registreren, resolutieboeken en brievencollecties vullen het archief verder aan. Zogenaamde loketkassen worden ingericht. Het archief breidt zich verder uit naarmate de invloed van de overheid op allerlei maatschappelijke zaken toeneemt.

BEVOLKINGSREGISTER : niet te verwarren met de burgerlijke stand (°). Het bestaat uit een personenregister, een archiefregister en een woningregister. Het voornaamste is het personenregister, de verzameling persoonskaarten van alle tot de bevolking der gemeente behorende personen. Behalve omtrent de persoon zelf, bevat de kaart gegevens omtrent zijn ouders en echtgeno(o)t(e) en een gezinsoverzicht. Deze kaart wordt nooit afgegeven. Door het feit dat zij de mens als het ware op de voet volgt (van de wieg tot het graf) krijgt zij een sterk dynamisch karakter (lopend archief-dynamisch).

BURGERLIJKE STAND : is de registratie en de boekhouding omtrent de feiten, die van beslissende invloed zijn op de staat der personen. Deze feiten betreffen voornamelijk geboorte, huwelijk, echtscheiding en dood. De B.S. werd door Napoleon ingesteld. Voordien werden de doop-, trouw- en veel later de begraafregisters bijgehouden door de kerkelijke administratie van een geloofsgemeenschap. Met het instellen van de B.S. komt er een dubbele registratie los d.w.z. dat de kerk en de burgerlijke stand dezelfde feiten optekenen : kerkelijke doop en trouwboeken worden gevorderd en naar het gemeentehuis overgebracht. Aldus worden zij tot retroacta (°) van de B.S. In tegenstelling met het bevolkingsregister is de B.S. een "statisch archief".

BUURSCHAP : of hemrik, hamrik, villa, vicus, enz. is de kleinste, publiekrechtelijke, territoriaal bepaalde rechtskring van de plattelandsamenleving in de germaanse landen van vóór de 19e eeuw. Organisaties van buren of nabers, cives. Buur en ingezetenen zijn niet identiek. De buur heeft een bepaald, volwaardig, "vol" hoevebezit, waaraan buurrecht verbonden is, de buurstede. De buur als eigenaar van zijn onbezwaarde hoeve "allodium", is dan een "eigenerfde" (°), ook wel geërfde, erfgenaam of landgenoot genoemd. Bij pacht heet hij buur. Zij die een kleiner grondbezit hebben worden keuters, katers, koters of kotters genoemd. In latere perioden, door toenemende intensievere cultuur wordt genoeg genomen met een vierde gedeelte van de hoeve, een vierdel of viertel. Het grondbezit van de buurschap bestond dus uit de gronden van buren en keuters samen met de wegen, brinken en wateren, evenals de ongecultiveerde grond (wastinae-heidevelden (°)), de meent, gemeente of marke. De buurschap was uit de bevolking zelf gegroeid; een autonome rechtskring. De buren oefenden de aan hen toekomende publiekrechtelijke bevoegdheden uit. De keuters en de andere niet-buur-zijnde ingezetenen waren daarvan uitgesloten. Overtredingen van de buurwillekeuren (verordeningen) werden door de buren zelf berecht, in bepaalde streken formeel door een buurrichter, ook wel boerrichter genoemd. Zo'n rechtszitting van de buren werd buurding genoemd. De buurmeesters vormden het dagelijks bestuur van de buurschap, ook wel buurraden en een enkele maal burgemeester genoemd. Archieven betreffende deze buurschappen kan men vinden in rijks-, gemeente- en waterschapsarchieven, sommige ook in particuliere verzamelingen.

CARTULARIUM : Reeds zeer vroeg deed zich bij het beheer der goederen de behoefte voelen om stukken betreffende hetzelfde goed bij elkaar te houden en bij elkaar over te schrijven in een cartularium. Men kreeg dan een geografische-alfabetische methode van rangschikking. In deze oude, zelfs middeleeuwse vorm van registreren worden de akten (°) in hun geheel overgeschreven. Er kunnen echter ook goederenlijsten en brieven in zijn opgenomen doe voor de betrokken corporatie van bijzonder belang waren.

CHARTER : Een expeditie van een akte (°) noemt men een grosse (°). Oudtijds werd deze op perkament geschreven en van een zegel voorzien. Er ontstond dus een charter (zie ook charterkamer). Deze zoge-

naamde grosse van een akte (ook oorkonde genoemd) betrof een perkament met één of meer uithangende zegels, meestal aan perkamenten staarten of gekleurde, oud-groene koorden. Eerst werd een concept(°) gemaakt, de voorlopige akte, waarna de zgn. minuut van de vastgestelde akte werd ingeschreven in de daarvoor bestemde registers of protocollen. Het charter, de grosse, bekrachtigd met zegels en handtekeningen (huismerken (°)), is het officiële stuk voor degene die de akte aangaat.

CHARTERMEESTER : Voor zover zij niet de rang van archivaris bekleeden worden hogere archiefambtenaren chartermeesters genoemd.

CHRONOLOGIE : of tijdrekenkunde. Vooral in de middeleeuwen werd gedateerd naar heiligendagen (Sinte Servatiusdach, Woensdach voor Purificationis Marie, up avende Agnetis virginis, enz.). De chronologie leert die hulpmiddelen kennen die nodig zijn om de vroegere dateringen naar de onze te herleiden. Zo kan de aanvang van een jaar verschillen b.v. 1 januari, Kerstdag, Pasen, enz. Elke regering, zowel van land als van stad, had haar eigen jaarstijl, zoals men dat noemde en soms wisselde ook dat nog. Vooral de Paasstijl levert grote moeilijkheden op voor de veranderlijke datum. Voor de chronologie is nog steeds de kleine Grotefend (Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit-Hannover 1960¹⁰) een onmisbaar hulpmiddel. Daarin zijn naast regeringsjaren van pauzen, keizers en koningen allerlei herleidingstabellen te vinden.

CLERICUS : Niet voor niets is het woord klerk afgeleid van clericus: geestelijke. De beide voorwaarden voor het ontstaan van archieven : "bestuur en schrijfkunst", waren het vroegst aanwezig bij de geestelijke instellingen. Bij hen ook kunnen we derhalve de eerste archieven verwachten, te meer daar ook de wereldlijke vorsten hun oorkonden vaak bij hen in bewaring gaven (zie archiefkist).

COLLECTIE : Het kan gebeuren dat personen uit liefde voor de oudheid interessante schrifturen gaan verzamelen die niets met hen zelf te maken hebben. Dan ontstaat geen archief, maar een collectie. (zie archief-particulier).

CONCEPT : Een concept is een ontwerp, hetzij van notulen, hetzij van een brief of akte. Wordt dit concept goedgekeurd en vastgesteld, dan ontstaat een minuut (°). Moet het stuk worden verzonden of uitgereikt, dan wordt naar deze minuut een expeditie gemaakt. Een expeditie van een akte noemt men een grosse.

DEEL : Een op zichzelf bestaand geheel van een aantal in boekvorm bij elkaar genaaide bladen of katernen.

DOCUMENTATIE : historische. Naast hun eigenlijk archief en vakbibliotheek bezitten de meeste archieven terwille van de historische documentatie, verzamelingen van handschriften, kranten, kaarten, foto's, enz. Vooral de gemeentearchieven gaan daarbij soms zéér ver. Zij leggen zich niet alleen toe op het verzamelen van historische documenten, maar zij proberen ook de eigentijdse geschiedenis te vatten in de vorm van het modernste materiaal als films en geluidsbanden.

wordt vervolgd.

Vervolg 2.

BERENBOS :

Zware gronden bezuiden de Boswegel tot bij de grens van Melle. Was vroeger Bos waar de Oude Brusselse Weg doorliep. Oorsprong en betekenis onbekend.

BEERKEN :

Volgens een plan opgemaakt in de 18e eeuw (zonder datum) en vermeldende de landerijen aan de Keizerpoort, waar de abdij van Sint Pieters tienden hief, wordt de naam "Beerken" geschreven in de spits gevormd door de Leemstraat (nu Fred. Burvenichstraat) en de Vluggel Wegel (Reetje), nu afgeschaft. Die kaart of liever eenvoudige schets wordt bewaard in het Rijksarchief te Gent onder nr. 507.

BENOITLAAN (PETER) :

Van Brusselse- tot Huidelgemessesteenweg. Vroeger Zwartebeirestraat (zie die naam).

Peter Benoit, vlaams musicus, geboren te Harelbeke op 17 augustus 1834 en overleden te Antwerpen op 8 maart 1901.

Reeds op jeugdige leeftijd gaf hij blijk van groot talent als organist. Na 2 jaar studie aan het conservatorium van Brussel behaalde hij daar de eerste prijzen van harmonie en fuga. In 1854 was Peter Benoit orkestleider aan de Vlaamse Schouwburg van Brussel, waar hij de muziek schreef voor veel toneelstukken. Zijn eerste zangspel : "Het dorp in het gebergte", werd er verscheidene malen opgevoerd. In 1857 behaalde hij de eerste prijs van Rome. Benoit doet nu kunstreizen in Duitsland, Bohemen, Tirol, Frankrijk, Holland en Engeland. Hij verbleef geruime tijd in Parijs als orkestleider in het Théâtre Offenbach. Hij schreef er verscheidene klavierstukken. Terug in België componeerde hij godsdienstige muziek : Kerstmis in 1860, de Mis in 1862, het Te Deum in Requiem in 1863. In 1866 de uitvoering van "Lucifer" een oratorium. In 1867 werd Benoit bestuurder van de muziekschool te Antwerpen die hij op vlaamse voet schoeide.

Te Antwerpen richtte hij concerten en festivals in en schiep zonder ophouden meesterwerken die de naam van de grote Vlaming ver over de grenzen deden waarden. Hij schreef veel liederen en koren :

De Rubenscantate - De Schelde - Drama Christi - De Oorlog - De Wereld in - De Muze der Geschiedenis - De Genius van het Vaderland - Feestgang - enz. enz. Peter Benoit bleef bestuurder der Antwerpse muziekschool tot aan zijn dood. In 1897 werd de instelling tot Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium verheven.

BERGJE :

Wijk of streek rondom de huidige statie van Gentbrugge Noord. Dat woord roept hier gewoonlijk "heuvel", "verhevenheid" voor de geest. Kan evenwel ook "schuur" betekenen. De gemeentekaarten gaven ons die benaming weer doch doorgehaald en vervangen door "BEERKEN". Ook die betekenis is ons onbekend.

BIERVOELDER of BIERVOERDER :

Meers aan de grote Scheldebocht aan de doorsteek. Waarschijnlijk komt dit woord van BIER+VOERDER. Het laatste deel heeft dezelfde wortel als "varen" en wijst er op dat hier sprake is van een "vaart"

of "waterloop" (de Rietgracht?). Terwijl het eerste lid "Bier" niet kan worden uitgelegd tenzij men opklom tot het vóórgermaanse woord "BIR" dat weer betrekking heeft met waterloop, maar waarvan de juiste betekenis verloren is. De woorden : bière, byrrha, bibere, boire, borrelen, baar (zeegolf) zijn alle van dezelfde familie. Of ... was het alleen een "vuile, bierkleurige waterloop tussen twee poelen met leemachtige bodem en wanden?" (Dierickx - Mémoires sur la ville de Gand - II, blz. 22).

BIESTEN :

Die naam schijnt gevormd door het woord "Bies" met het achtervoegsel "t" dat een verzameling aanduidt als b.v. in Elst, verzameling van elsen (bomen); Vynckt, waar vinken verzamelen; Espt waar veel espen (abelen) bijeenstaan (Van den Bussche in Geschiedenis van Berst-handschrift).

Biest zou dus betekenen "plaats waar veel biezen groeien" en dat was hier, althans vroeger ... wel het geval. Volgens Dr. Van Roosbroeck betekent BIEST in het oude Frankisch dorp een driehoekige open plaats met gras begroeid waarin, in het midden een "dijk" d.w.z. een wouwer, een vijver, een was- een drinkkuil voor het vee met gemeenschappelijke servituten. Biest zou dus eerder een "gemene meers" zijn, met dezelfde betekenis als "UPSTAL" (zie Dries-weide).

BLOCKSTRAAT (EDMOND) :

Van de Kerkstraat tot de Schelde. Het eerste ontwerp voor die straat dagtekent van 19 augustus 1892. In 1893 werd de straat voor de eerste maal gekalseid. Zij kreeg haar naam in de zitting van de Gemeenteraad van 7 augustus 1896. Ze zou "Blockstraat-Rue Block" heten. Hoe die straat er kwam kunt U lezen in het artikel over Stientje Martens.

BLOEMSTRAAT :

Van de Mellestraat tot de Merelbkestraat. Geopend in 1889. Een eerste riolering werd geplaatst in 1897. Ze werd voor de eerste maal gekalseid in 1907.

BOEKEDREVE of BEUKENDREEF :

Van Bosstraat (bier Janssens) tot Oude Schelde en langs de Zilvermeers tot Schotlam. Voetweg nr. 15; 1.677 m. lang.

BOS :

Deze wijk, vroeger met zware boshomen overdekt staat reeds vóór de 17e eeuw onder die naam bekend.

BOSHOUTWEG :

Van de Schelde naar de Dries. Nr. 13; 844 m. lang, nu gedeeltelijk Bosstraat.

BOSSTRAAT :

Van Achterdries tot Heusdenbrug. Liep tot vóór 1890 slechts tot ongeveer aan Coninckdonck. In 1885 vroegen inwoners der straat dat ze zou worden gekalseid. Dat zou evenwel na tal van moeilijkheden slechts in 1895 geschieden, na de kiescampagne van Edmond Block. Het is een ~~der~~ oudste wegen van Gentbrugge.

Op de Dries hebben wij eerst het kasteel van de familie "de Limnander", waarvan een dochter huwde met de Brugse senator De Maere, bouwer van de haven van Zeebrugge. Daarnaast is het kasteel Minne, later Van de Velde (nu afgebroken). Die beide kastelen waren zeer oud. Aan de Krekelstraat is het hof van Jules De Mol, in 1855 of

daaromtrent door Vermeulen gebouwd; de estaminet van Raymond Vereecke daar tegenover is rond 1890 gebouwd. Raymond was er "garde-chasse" of jachtwachter van Blommaert de Linnander en de la Kethulle. Later kwam daar Bruyneel en nog later was er de estaminet gelegen van Ongenae "In de Nieuwe Wandeling". Tussen Vereecke en de linkerarm van de Rietgracht "het klein Scheldeken", dat ietwat verder lag ontmoeten we de boomkwekerij van Van Houtte. Daar zat heel wat vis in dat Scheldeken en het was er destijds goed zwemmen ook, maar nu is dat alles voorbij. Hier was de steenbakkerij van Keve-rijn (1890), nu Georges Vermaercke en iets verder nog is de hofstede van Van Seymortier, waarlangs de rechterarm van de Rietgracht vloeit : "de Piet". Verder ontmoeten we nog het oude leengoed "Coninckxdonck" dat aan Mr. De Sloovere toebehoort. Het neerhof van Coninckxdonck en het hof Van Laeken zijn de laatste gebouwen voor Heusdenbrug. Van Houtte gebruikte al de overblijvende grond voor zijn boomkwekerijen. Langs de andere kant van de weg is het eerste dat wij ontmoeten "Boer Janssens" en zijn "In den Groenen Bogaert" door de Gentenaars alom gekend voor zijn "manège" van paarden en ezels. Vroeger was dit hof van Karel Lagon die er rozen plantte (groot rozenveld). Het is zeer oud. Nu volgt weer veel bouwland tot aan de "Zwarte Fles". De Gentbruggenaren zegden "In de zwarte Flasche" bij Barbara Kokers. De herberg werd opgericht in de nevenstalling van het hof van Adolf De Mol, dat rond 1840 aan de Schelde werd gebouwd. Het was de verzamelplaats van schippers en scheep-trekkers van die tijd. De lage landen hier omtrent stonden alle jaren onder water en des winters werd daar duchtig geschaatst. Zelfs werden daar soms prijskampen ingericht die zeer veel aantrok hadden. De meest beroemde zal wel deze geweest zijn van 1858 toen 2 Gentbruggenaars de twee eerste prijzen wegkaapten; Isidoor Blanquaert was eerste en Pol Willems tweede. Rond 1910 was Vleurick de beste schaatser in die tijd.

Tweemaal in het jaar was het kermis in de Bos; in Mei (later Zomer-lief) en in Augustus (Oogstfeest). Niet ver van de Schelde lag de bloemisterij van Baillieuil van Akkergem (voor 1870). Een geweldige hagelvlaag sloeg alle ruiten en planten stuk en de bloemist moest het opgeven. De bloemisterij werd afgebroken en vervangen door het "Hof van Stientje Martens" die er kwam boeren. Van hier tot aan de brug, meersen en landbouwland (zwarte grond waar tarwe groeien kon).

In het gemeentearchief van 1880 lezen wij : In de maand december 1880 overstroming in de Boskant. Pieter Claeys, veldwachter, betaalde aan 5 personen die aan de dijken gewerkt hadden elk 15 uren aan 0,25 fr. per uur. Men betaalde aan Bernard De Mol, landbouwer op zijn hof in de Bosstraat in 1880 voor het overzetten met een bootje van de mensen van uit de wijk Achterdries naar de wijk Den Bos gedurende 10 dagen van de overstroming aan 2,25 fr. per dag. (volledig 22,50 fr.) dit was van af het kapelleken op de Achterdries tot aan zijn hofstede in Den Bos naast "De Zwarte Flesch" ook genaamd "In de Boschsneep" bij Barbara Kockers.

BOSWEG-BOSWEGEL :

Van Anseelelaan naar de Bosstraat, 1.365 m. lang.

BOULEVARD VAN DEN IJZERENWEG :

Zie Tertzweillaan.

Wordt vervolgd.

Vervolg 19.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

De Oude Kluis. (deel 1)

Het is een stuk van Potter en Broeckaert aangehaald en dragend als datum de "dag volgend op het feest der Apostelen Petrus en Paulus ten jare 1377" dat we iets vernemen aangaande een kluis, die hier te Gentbrugge zou hebben gestaan.

Het gebeurde wel meer in de middeleeuwen, dat godvruchtige personen zich afscheidden van hun medemensen en in de eenzaamheid, meestal in de bossen, hun dagen in gebed en boete doorbrachten. Niet iedereen kon of dierf zich in de bossen terugtrekken en zo gebeurde het wel meer dat, in de nabijheid van, of soms wel tegen de kerk, een kleine kluis werd gebouwd, waarin een of twee godvruchtige vrouwen zich lieten opsluiten. (zie voetnota)

Als de kluis niet in verbinding stond met de kerk en de vrouwen hun schuilplaats moesten verlaten om de goddelijke diensten bij te wonen, was dat opsluiten eer symbolisch. Meerdere gevallen zijn evenwel gekend, waarin kluizenaressen werkelijk werden opgesloten in hun kluis, ja, waarin de ingang, na hun intrede, werd dichtgemetseld. Met de buitenwereld hadden de opgeslotenen geen andere betrekking meer dan langs een klein vensterken dat in de kerk uitgaf en door hetwelk zij de goddelijke diensten konden volgen. Het was ook door dat vensterken dat ze van hun medemensen het nodige voedsel kregen. Of de opsluiting nu streng of verzacht was, toch kon ze slechts met de toestemming van de kerkelijke overheid geschieden en steeds moesten de kluizenaars of kluizenaressen stipt de regel van een of andere boete- of beschouwende order volgen en onderhouden. Te Gentbrugge, zo leren wij door dat latijnse stuk, bestond te dien tijde ook een kluis, die in 1377 slechts door één vrouw KATHARINA de KARREMBROUC was betrokken. Of die kluis aan de kerk

(X) Waar nu de pastorie van Ekkergem is gebouwd was vroeger een kluis "Kluyze van Eckerghem" waarvan reeds sprake is in de oorkonde van 1381. Eerst bewoond door vrouwen, diende zij na de godsdienstonlusten van 1578 tot woonst aan enige eremijten die er de Franse Omwenteling ten gevolge in 1793 uit verbannen werden (Celis-Gids van Gent 1930, blz. 142).

zelf was gebouwd of er een eindje af stond, is niet bepaald geweten, maar hoe het ook zij, zeker is het toch dat ze dit jaar (1377) door kwaadwilligen werd in brand gestoken en dat ook de kerk dan in de vlammen opging. De schade was nog niet hersteld als alles-kerk en kluis- door een tweede brand ten gronde werd vernietigd. Wij geven in voetnota, in zijn geheel, het latijnse stuk zoals wij het bij De Potter en Broeckaert aantreffen, bij het vertalen ervan ons beperkend, zoals trouwens schrijvers het ook doen bij die gedeelten die voor ons werk van bijzondere betekenis zijn.

NOTA : Universis praesentes litteras inspecturis, Johannes persissione divinâ Abbas Monasterii Sancti Bavonis, juxta Gandavum, ordinis Sancti Benedicti, Tornacensis diocesis, salutem in Domino sempiternam. Preces et vota fidelium et illorum praesertim eorum quos devotis desideriis erga pietatis opera conspiciamus animatos, libenter favore gratioso prosequimur, et eisden, quantum possumus, effectum congruum impartimur; cum autem reclusagium situm in cimeterio parochialis ecclesiae de Gentbrugge, juxta Gandavum, Cameracensis diocesis, nostrique pationatus in quo devota mulier Katharina de Karrebrouc, sub nostris ordine en habitu erat inclusa, per factum seu culpam quorundam bannitorum nuper, una cum dicta ecclesia, combustum fuerit et (poste à) ex toto destructum incendio casuali; honestique viri Theodoricus Sleedaert, Johannes Crickersteen, Bartholomeus Zoete et Philippus de Carrebrouc de Gandavo, Tornacensis diocesis, moti zelo caritatis et compassionis erga dictam sororem Katharinam ac specialiter propter Deum, et in suorum expiationem peccatorum, dictum reclusiagium et ejusaedificia, tam de bonis suis propriis, quam aliis ad promotionem et procurationem eorum, ad hoc a Christi fidelibus erogandis reparare et in melius ac laudabilius reformare, seu verius de novo construere cupientes, ut dictum perpetuo reclusiagium remaneret nec applicaretur ad usum alios in futurum, nobis fecerint supplicare quatenus, tamquam pationus loci praedicti, et collater dictae ecclesiae ac beneficiorum et officiorum fundatorum en fondadorum, in ea nostrum in hiis praebere consensum et haec sic ordinare vellemus, ac dictam sororem Katharinam, cum locus sufficienter reparatus existeret, inibi facere reincludi; nos eorum in hac parte laudabile propositum in Domine commendantes, in praemissio omnibus et singulis; sub praetactis conditionibus, ex tunc consencimus et attendentes ad praesens quod locum praedictum, quem personaliter visitavimus et inspeximus, multum laudabiliter reaedificari et reformari fecerunt; iterato in eisdem universis et singulis tenore praesentium consentimus, volumusque, et quantum in nobis est, ordinamus quod perpetuis temporibus sit et remanet reclusiagium ad opus unius vel duarum personarum, prout tempore nostro et antera saepius visum extitit et etiam consuetum, per nos et successores nostros, seu de nostro at eorundem successorum consensu sub aliquo habitu regulari includenderum ibidem, nec ad usus alios unquam allo tempore valeat quomodolibet applicari, quaque dicta soror Katharina modo et formâ, quibus melius fieri poterit, attento quod chorus seu concellus ipsius ecclesiae, undè ab oratorio seu reclusiagio posset audire divina nunc reaedificatus extitit, in eodem reclusiagio recludatur; supplicantes humiliter revendo patri domino Episcopo Cameracensi quatenus pramissa omnia et singula ratificare dignetur, et sua autoritate ordinaria confirmare. In quorum omnium testimonium sigillum nostrum praesentibus litteris duximus apponen-

dum, Datum in dicto nostro monasterio anno domine MCCCLXXVII in crastino festivitatis beatorum apostolorum Petri et Pauli.

Wij aanzien het als onze bijzondere plicht hier eerst en vooral de aandacht te vragen voor een fout door de bedoelde schrijvers begaan, fout die voor zover we weten nog niet werd hersteld.

De Potter en Broeckhaert schrijven inderdaad het volgende :

"Omtrent 1377 werd de kerk van Gentbrugge en de daar dichtbij staande kluis, door enige bannelingen met name Theodoor Sleedaert, Jan Crieckersteen, Bartel Zoete en Jan de Carrembroeck in as gelegd. Laatstgenoemde was de broeder van Catharina de Carrembroeck, die toen de kluis bewoonde, waaruit we allicht kunnen opmaken dat hier wraak in het spel moet geweest zijn".

Tot daar de schrijvers De Potter en Broeckhaert. Andere schrijvers halen die passus ook aan, doch zijn zo voorzichtig het besluit niet te trekken waarmee De Potter en Broeckhaert hun aanhaling sluiten, want zie hier de juiste vertaling van de latijnse tekst met betrekking op dat gedeelte.

"Nadat echter de kluis, gelegen op het kerkhof der parochiekerk van Gentbrugge bij Gent, in het Bisdom Kamerijk, waar de godvruchtige vrouw, zuster Katharina de Carrembroeck, onder onze orde gekleed, was afgezonderd, door de schuld of door de daad zelf van sommige die onlangs verbannen waren, samen met de genoemde kerk was afgebrand, werd ze nog eens door een toevallige brand helemaal verwoest. De rechtschapen mannen Theodoor Sleedaert, Johannes Crieckersteen, Bartholomeus Zoete en Philippus de Carrembroeck van Gent, van het Bisdom Doornik, bewogen door de ijver der liefdadigheid en uit medelijden voor deze zuster Katharina en vooral om Gods wille tot uitboeting hunner zonden, deden de genoemde kluis en zijn gebouwen, zowel met hun eigen goederen als met die van anderen, maar dan ook tot hun voordeel en profijt (van die anderen) en daarvoor moest ook door de gelovigen in Christus, geofferd worden - herstellen en in beter en meer prijzenswaardig omvormen, ofwel wensten zij ze zelf totaal te herbouwen opdat de genoemde Kluis eeuwig zou blijven en niet zou gebruikt worden voor andere dingen"

Dit moge volstaan.

Het is voldoende beide teksten aandachtig te vergelijken om vast te stellen dat hier een onvergeeflijke fout werd begaan en dat de vernoemde heren, die wensten uit eigen middelen de kerk en de kluis herop te bouwen, méér verdienden dan als brandstichters geschandvlekt te worden. Uit de tekst van die brief, opgesteld door de abt

zelf van de St. Baafsabdij, blijkt verder dat de kerk en kluis zo werden herbouwd dat de kluizenaressen voortaan hun schuilplaats niet meer moesten verlaten om de goddelijke diensten in de kerk "bij te wonen" maar dat ze die van uit hun kluis konden volgen. Nog lange tijd genoten de godvruchtige vrouwen van de eerbied en de genegenheid van hun medemenssen op wier doen en laten ze door hun gebeden en offers de zegen van God vroegen. Ook zag men meer dan eens aan de kluis geschenken doen, waarvan de opbrengst in het onderhoud der kluizenaressen moest helpen voorzien. Zo is het onder andere bekend dat Salomen Borluut, Gents edelman, in 1335, de "clusenessen" met een gift van "twaeleven groote" bedacht, als hij tevens het klooster der Rijke Claren door een geschenk wou vereren. (het is bijna onmogelijk die oude munten met onze hedendaagse geldwaarden te vergelijken. Toch - de rekening niet al te nauw genomen mogen wij die schenking aanzien als hebbende een waarde van ongeveer 60 van onze vooroorlogse franken. (M. Hains.-Monnai sous Artevelde).

Nadat de bewoonsters der kluis of waren uitgegaan of overleden, t.t.z. nadat de gebouwen beschikbaar waren gekomen, werden ze bij akte van 22 september 1501 de pastoor als woning aangewezen, overdracht die bij dekreet van 1508 door Jacques de Croy, bisschop van Kamerijk, werd goedgekeurd. (Diericx-Mémoires sur la ville de Gand) Lang bleef de toestand zoals hij was. Alleen werd de woning met de dag slechter tot ze ten slotte onbewoonbaar was en werd afgebroken. (1845). We zullen over het verdere leven van de pastorie (de Kluis) spreken als we zullen handelen over de Parochiekerken.

De Kluis stond dus, zoals gezien, op het parochiale kerkhof. Ze maakte met de kerk één gebouw uit. Dat alles schijnt nu heel eenvoudig en dat kan niets onverwachts verbergen

En toch ... bekijk eens aandachtig de kaart van Horemabult van 1619. Daarop staat de kerk afgebeeld, wellicht zoals ze was en NIETS belemmert het zicht. Merkt ge op hoe die kerk daar alleen staat? Waar ergens is die kluis, die we toch weten aan de kerk vast te zijn? ... Een andere kwestie nog. Gij herinnert U dat in 1501 die kluis pastorie werd en het ook bleef tot ze in 1845 werd afgebroken? Welnu, als die kluis "vasthing" aan de kerk, dan, omgekeerd hing de kerk vast aan de kluis en waar het ene gebouw stond MOET natuurlijk ook het andere gestaan hebben, en ... de kluis, de pastorie stond in 1845 ... in de Kouterstraat. Het is dus met reden dat we ons de vraag stellen waar ergens die kerk in 1377, na de brand, mag gebouwd geweest zijn? Die vraag zullen we onderzoeken.

In het hoofdstuk over "Onze Kastelen" weiden wij in het lang en het breed uit over het goed De Oude Kluis van de heer Cardon de Lichtbuer en we tonen dat het zeer goed mogelijk is dat daar de eerste kluisenaressen zich hebben gevestigd, ook al stond de oude kerk vóór 1377 niet daar, maar in de nabijheid.

Toen de kerk afbrandde, is het best mogelijk dat ze weer werd heropgebouwd op haar oude grondvesten; dat ze dus weer kwam te staan waar ze reeds had gestaan, in de Kouterstraat, en dat het de kluis is die van plaats, -hoe weinig ook-, veranderde.

Maar ... hoe kwam dan die kerk, die onze ouders nog gekend hebben en die in 1873 werd afgebroken, rechtover de Kerkstraat staan?

Die vraag hebben wij ons ook gesteld en het belang ervan hebben wij niet onderschat. Toch hebben wij een aantal veronderstellingen kunnen opbouwen; veronderstellingen waarvan absoluut niets is bewezen maar die, naar onze mening, niet op voorhand mogen worden verworpen. Wij beweren dus dat de kluis en de kerk, één gebouw uitmakend, in 1377 in de Kouterstraat werd gebouwd na de brand die ze beide verwoeste.

In 1619 vindt Horembault ze evenwel in de Kerkstraat staan. Wat is er tussen die twee data voorgevallen dat onze veronderstelling recht houdt?

Wordt vervolgd.

Lindemans, geschiedschrijver over de stad Gent, schreef eens in zijn historisch werk over Gentbrugge : "geen dorp in Vlaanderen heeft zoveel kastelen en lusthoven als Gentbrugge". Tot 1840 telde men nog bij ons 22 kastelen en bij de 50 pachthoeven.

Onder de vermaarde kastelen hebben wij Coninckxdonck, gelegen aan het uiteinde van de oude Kerkwegel, dicht bij de uitmonding van de Rietgracht in de Oude Schelde. De Rietgracht verdeelde zich in de Doorewie in twee delen, namelijk het Oud Scheldeken en de Piet. Deze laatste lag in de weiden het dichtst naast ons vermaard kasteel en vloeide onder een houten brugje achter de boerderij van Stientje Maertens in de Neerschelde.

Coninckxdonck was vroeger ook gelegen midden uitgestrekte bossen, die verspreid lagen van af de "Groote Driesch", naar het Boshout tot aan de houten brug over de Schelde op het grondgebied van Melle. Tussen het grote bos lag de oude Boswegel. Dit uitgestrekte bos noemde men vroeger het "Verbrande Bosch" omdat het in de middeleeuwen eens totaal verbrande. Het laatste overblijvende deel van dit grote bos werd uitgekapt tijdens de oorlog 1914-18 en was gelegen tussen de Bosstraat en de Krekelstraat, waar eens in de 13e eeuw het kloostertje der "Arme Claren" gelegen was.

De Potter en Broeckaert vermelden Coninckxdonck onder de oude lenen van Gentbrugge. Verder vinden wij in oude archiefstukken het kasteel vermeld als "Oud Hof van Gentbrugge", hetwelk zoals de naam het te kennen geeft, tot diep in de oudheid moet teruggaan.

Bij het opzoeken in Rijks- en Stadsarchief was weinig te vinden over het ontstaan van Coninckxdonck, evenmin zoals bijv. over het Braemkasteel. We vinden het nochtans menigmaal vermeld onder de naam van "Huis van Plaisance" of "Huis van Weelde", zoals in verkoopsakten van de hofstede De Guchteneëre, gelegen aan de Achterdries. Het beduidt zoiets als een zomerverblijf van edellieden die in een grootstad woonden.

Snuffelend in oude archiefstukken heb ik toch een paar malen de naam van dit oude leen gevonden en ik duid het hier aan opdat andere na mij er misschien een verder vertrekpunt kunnen vinden in hun opsporingen. Een eerste maal vond ik de naam vermeld onder de afstammelingen van de familie Borluut van Gent. Boudewijn Borluut en zijn broeder Jan, de beruchte Gentse krijgerskapitein, die in 1302 vocht op het Groeningeveld. Deze had een zoon, ook Boudewijn genaamd, die

schepen was te Gent in 1313 en gehuwd met Elisabeth Muysconinc, Dame van Coninckxdonck onder Gentbrugge (uittreksel uit "Le Parchemin" 2e jaar nr. 1). Deze laatste was dus eigenaarster van de Heerlijkheid van Coninckxdonck, zoals Dame de Rattendaele eigenaarster was van het kasteel Villain te Gentbrugge.

In notariële akten nr. 17 in het Rijksarchief staat vermeld dat het kasteel nog in de 18e eeuw toebehoorde aan de familie Borluut. Verder weten wij dat het domein zich vroeger uitstreckte binnen het Land van Rode tot de parochies van Gontrode; Melle, Landskouter en Gentbrugge. In een andere schenking of dotatie van 16 mei 1792 zien wij dat Coninckxdonck nog steeds deel uitmaakt van de "Lande en Marquizaat van Rodes in den Lande van Aelst". Ik vond nog verder de naam van Coninckxdonck vermeld in de geschiedenis der familie August Jozef Thysebaert. Deze man werd geboren te Brussel en daar in de Kapellekerk op 1 mei 1766 gedoopt. Hij was de zoon van Annibal Norbert Baron de Thysebaert, Heer van Coninckxdonck onder Gentbrugge (dit vond ik in een uittreksel van "Le Parchemin" uitgegeven door mijn vriend de Heer Tony Cardon de Lichtbuer te Gentbrugge). Deze Annibal woonde op zijn kasteel "Zeekrabbe", was student te Leuven en woonde aldaar toen de Franse Revolutie losbrak en is daar in de bevolkingsregisters ingeschreven onder de volksnaam August Tissebert. Toen Napoleon in de geschiedenis verschijnt is Tissebert op het toneel verschenen als lid van de Municipale Raad Van Brussel 1807 en in 1812 bij keizerlijk decreet uit Wilna, als adjudant-maire der hoofdstad benoemd.

Te dien tijde overrompelden de Franse legerbenden ons land en schaften onder de leuze "Vrijheid, Gelijkheid en Broederlijkheid" al de "achterlijke middeleeuwse instellingen" af. Ook de Heerlijkheid van Coninckxdonck verdween.

In 1712, moet ik U toch doen opmerken, was de toenmalige familie Thysebaert de adeltitel verleend geworden van Ridder en die van Baron bij eerste geboorte. Zo kwam het dat in 1830 de titel van Baron in rechtmatig bezit kwam van zijn oudste broeder, die in Oostenrijk woonde en zijn adeltitels had behouden. In Frankrijk en in België waren die door de Franse Revolutie afgeschaft geworden. August de Thysebaert wou wel graag een adeltitel verwerven en hij dienden daartoe een aanvraag in bij de Keizer. Aan zijn wens werd voldaan. Bij brieven van 21 februari 1814 werd gij Baron van het Franse Keizerrijk benoemd. Aan deze benoeming is er nochtans iets pittigs. Op het ogenblik waarop de Keizerin bij bijzondere machtiging van de Keizer, die brieven in het Paleis der Tuileriën onder-

tekende, was Brussel reeds 3 weken door de Pruisen bezet, en als de familiegeschiedenis waarheid spreekt, werden die brieven slechts uit Parijs verzonden, als Koning Lodewijk XVIII reeds de troon had bestegen. Dat zal wellicht iets enig geweest zijn in de geschiedenis. De vreugde van de nieuwe baron werd evenwel getemperd door het feit dat zijn vraag om zijn familiewapens te mogen heropnemen niet werd aanvaard. In die familiewapens kwam een arend voor. Het keizerlijk bestuur vond die arend wat te keizerlijk voor een gewone sterveling en verving hem door een "vlucht" (openslaande vleugels) in goud, boven een golvende lijn. Baron de Thysebaert was een der adjuncten die de troonhemel droegen wanneer Koning Willem der Nederlanden zijn intrede deed te Brussel.

Op 26 april 1816 verkreeg Baron de Thysebaert zijn bevestigingsbrieven als baron ten persoonlijke titel, verder wijdde hij zich aan de kunst die hij waarlijk op heerlijke wijze steunde en beschermde. Hij stierf als bestuurder van het Museum van Schone Kunsten te Brussel in 1812. (Le Parchemin, 2e jaar, nr. 1)

Het domein Coninckxdonck had een grote uitgestrektheid en liep van de Boswegel tot de Heide, verder tot de Leemstraete (huidige Fred. Burvenichstraat) nog tot het jaar 1822. Op een pachtbrief van het jaar 27 ventose 8ste jaar Empire Français (27 juni 1799) uit het familiearchief van De Guchteneëre lezen wij dat de eigenaar van Coninckxdonck Emmanuel Jozef Louis Borluut in pacht te hebben gegeven aan landbouwer Jan Baptist de Guchteneëre (een van onze oudste burgemeesters van Gentbrugge) een partij zaailand in de Biesten (Bosstraat).

Het domein is omringd van de volgende landerijen : de Doorewie, de Driebunder, het Boshout, de Bos, de Polder, de Achtbunder (grootste meers van Gentbrugge). Als vroegere inwoners van "De Driesch" kenden wij het kasteel beter onder de naam van Slooverskasteel. Sloover, die toen het kasteel bewoonde, was een grote vlashandelaar die zijn schuren had te Kortrijk. Onze boeren, die pachters van hem waren in "Den Bosch", waren, om de vriend van mijnheer te blijven, zedelijk verplicht vlas te zaaien op de akkers en moesten na de oogst het vlas gaan leveren te Kortrijk met hun hooikarren.

Naast het kasteel staat het omwald "neerhof". De stallingen hebben vroeger voorzeker een andere bestemming gehad en bij nauwkeurig onderzoek zou men moeten besluiten dat deze bouw vroeger wellicht een kapel kon geweest zijn. De muren hebben er een dikte van 0,50 m.

en zijn onderaan gebouwd met blauwe arduinsteen. De vensters, te groot voor stallingen, schijnen vroeger glasramen te hebben bevat. Grondigere opzoekingen zouden ons wellicht dichterbij de vroegere bestemming van deze bouw kunnen brengen.

Ten slotte vermelden wij dat Coninckxdonck in 1766 toebehoorde aan de kanunnik Emmanuel Malcaemps of Maelemijns tot Gent en werd er met al wat de Heerlijkheid als een overblijfsel van het "Oude Hof" in 1794 afgeschaft. Het volledige domein werd verkocht aan Van Aelbroeck, notaris te Gent, die ook al de gronden opkocht waar eens het klooster der Rijke Claren gestaan had in de Bassijnwijk.

Beschrijving van het woord "Coninckxdonck".

Het woord is samengesteld uit Coninck of Koning en Donck of Donk. DONCK is een germaans woord dat volgens verscheidene geleerden wil zeggen : ondergrondse verblijfplaats, --kerker, -kuil.

Kanunnik De Smet zegt dat het een "beboste hoogte of heuvel" betekent in tegenstelling met het woord LO, dat een beboste laagte betekent.

Diericks in zijn "Mémoires sur la ville de Gand" schrijft dat : donck of donk niet anders is dan vette aarde. (Coninckxdonck ligt wel te midden polderland; vette aarde waar vroeger de steenbakkerijen lagen).

Volgens Prof. Vercouillie betekent het : kuil, moeras.

Ten slotte komt het dus overeen met de betekenis van : vette, vruchtbare aarde. Coninckxdonck is dus een verheven plek vruchtbare aarde of land waarop de Vorst, Koning of Heer heerlijke rechten kon doen gelden.

Gerard Waeytens.

BIJLAGE BESCHRIJVING CONINCKXDONCK

In 1759 erft Annibal Norbert de Thysebaert de gronden van van Coninckxdonck gelegen te Gentbrugge van Claire de Thysebaert. In 1766 op 25 november, worden de gronden rond deze heerlijkheid verkocht door Annibal de Thysebaert.

Op 21 Messidor, an douze (dit is de 21 ste van de oogstmaand dit is de 10 de Maand in het Republiekkalender; in onze jaartelling is het de maand October, 1ste An 12 gaat van de 24 September 1803 tot de 22 September 1804. Dus 21 Messidor an 12 is gelijk aan 21 October 1804.

Op deze dag verkopen de kinderen van Annibal te weten:

- 1) August-Joseph
- 2) François Thomas
- 3) Charles de Thysebaert

hun erfgoed Coninckxdonck door meester Louis Van Damme te Gent aan Jan Louis Vanaelbroeck, voor de som van 39.910,08 fr. vertegenwoordigende 22.000 florijnen Courant Brabants geld. Vanaelbroeck was raadsheer aan het Hof van Beroep te Gent, hij kocht het kasteel voor een buitengoed.

In 1856 werd de Bosweg (Bosstraat) van af de hofstede voorbij Coninckxdonck naar de Schelde, aan de Heusden brug rechtgetrokken.

In 1766 behoorde het Leengoed toe aan Karel Maelenijns of Maelcamp, geestelijke te Gent, en in 1774 werd de heerlijkheid afgeschafte en in 1840 werd het eigendom van Vanaelbroeck, achteraf ging het over in de handen van Slover

WAPENS VAN DE EIGENAARS VAN CONINCKXDONCK

MAELCAMP

BORLUIT

de THYSEBAERT

BRAEMREIWEG :

Wegen van de Brusselsesteenweg naar de Magerstraat.

BRAEMKASTEELPAD :

Ook Braemreiweg. Van Bruiloftstraat naar Schoolwegel. Volgde ongeveer de huidige Sportstraat, verder een lijn die leidde naar de stalling van Achiël Blanquaert tot aan de haag en dan daar langsheen achter het neerhof van het Braemkasteel (hof van Pier den Appelboer) tot in de Leenwegel of Schooldreef.

BRAEMSTRAAT :

Van Sportstraat tot Brusselsesteenweg. Algemeen rooiingsplan van 1926. Riolering en kalseiding in 1930. In 1933 werd ten titel van proef op de hoek der straat en van de Schooldreef een zondagmarkt ingericht voor de verkoop van kleine huisdieren, pluimvee, klein vee alsook voor gebruikte voorwerpen. De proef voldeed niet en in 1934 werd de markt weer afgeschaft. Het aloude Braemkasteel gedenkend besloot het Gemeentebestuur een der nieuwe straten die in deze nieuwe wijk werden geopend, Braemstraat te heten. Hoe het kwam hebben wij niet kunnen achterhalen, maar als de straatnaamborden werden aangebracht op de hoek der nieuwe straat bleek die te heten "Braamstraat" met 2 a's en daaronder de alsdan schijnbaar nog totaal onmisbare franse naam "Rue des Ronces". Het Braemkasteel was eens te meer vergeten. Later werd daar een andere straat geopend en gezien de nabijheid der "Braemen" werd ze Heesterstraat genoemd : heesters en bramen gingen het best samen! Tot in september 1939 het gemeenteraadslid Prof. dr. Evrard de aandacht trok van de commissie op die anomalie en kon bewerken dat de naam werd veranderd. Het werd Braemstraat zoals het van in het begin had moeten zijn. De franse naam was reeds vroeger op bevel van de gemeenteraad, - alle franse benamingen dienen te verdwijnen-, weggeschilderd geweest. Opmerkenwaardig is het wel dat de Gemeenteraad, op zoek naar een straat te dopen naar het aloude Braemkasteel niet heeft bemerkt of geweten dat op de gemeentepans de huidige Bruiloftstraat steeds Braemreiweg heeft geheten! Dat de naam Bruiloftstraat behouden bleef is dan ook slechts te prijzen ... al zal dat behoud niet aan een grote liefde voor de oudere namen te danken geweest zijn.

BRAUNSTRAAT (EMIEL) :

Van de Frederik Burvenichstraat tot Jan Frans Willemsstraat. Richtingsplan van 1933.

BROEKAKKERSTRAAT :

Van de Oude Brusselseweg tot Brusselsesteenweg. Lengte 293 m., nu Maurits Sabbestraat. Misschien komt de naam "Broek", die betekent "drassig land" van "breken" met de betekenis : water dat uit de grond opbreekt. (Vercouillie). De Rietgracht vloeide inderdaad door die landen (kwam van het grondgebied waar nu de burelen van de tram-maatschappij gevestigd zijn; liep tot achter de bloemisterij Flora in de Leemstraat; liep verder onder de spoorweg en volgde de scheiding der grond bezittingen tussen Lauwick en de la Kethulle in de richting Kleine Dries.

BRUILOFTSTRAAT :

Van Brusselsesteenweg tot voorbij de Kasteelstraat. Algemeen rooiingsplan van 1903. Dankt haar naam aan de afspanning "De Bruiloft" die daar in 1910 op de Brusselsesteenweg werd afgebroken. Die afspanning werd 's zondags door de Gentenaars op wandeling druk bezocht. Tot aan de Keibergstraat werd ze gekalseid bij het openen dier laatste straat. De huizen aan de linkerzijde (zijde naar de kerk toe) zijn ten vroegste van 1890. Verder staan villa's. De gasleiding werd in het oude gedeelte slechts gelegd in 1929. Aan de rechterzijde wordt de ganse lengte der straat tot aan de Kasteelstraat (vroeger Magerstraat) ingenomen door de "Gantoise" (nu A.A. Gent) die er haar sportterreinen heeft.

Aan het einde der straat was het zeer oude hof van Van Oostende, waarvoor een prachtige linde stond, wellicht de grootste en de oudste van de gemeente. Op manshoogte heeft die boom een omvang gehad van 4,05 m. Door de ouderdom of een andere onbekende oorzaak, was in de boom een holte ontstaan die voor het voortleven van de boom schadelijk werd geacht door het binnendringen van lucht, stof en water. Men besloot die reeds wijde opening dicht te metsen. Het volk vertelt nu dat in die boom altijd een toverheks woonde die men op het onverwacht inmetselde zodat ze nu niet meer uit haar boom kan om de mensen de duivel aan te doen. Naast het vroegere hof van Van Oostende ligt het kasteelken van de la Kethulle dat reeds een zeer eerbiedwaardige ouderdom moet hebben. Achter het hof is nu nog de doening van de "Witte Evarist" ingesloten tussen de wallen.

BRUSSELSE STEENWEG :

Van Ledeberg tot Melle. Rechtgetrokken tussen 1704 en 1708. Tramlijn naar Melle in 1911 goedgekeurd. Elektrische tramlijn afgeschaft eind januari 1974. Om het oponthoud van het snelverkeer voor de gesloten bareel van het Arsenaal te vermijden, werd in 1938 begonnen aan de grote overweg van De Naeyers Dreef tot aan de Saint Genoisstraat. De mobilisaties van 1938 en 1939 en de oorlog van 1940 legden de werken stil. Hernomen in 1941 was de bouw af in 1942 en op 21 april van dit jaar voor het verkeer opengesteld. De Brusselsesteenweg ontnam aan Gentbrugge haar rechtstreekse toegang naar Gent, die voortaan slechts over het grondgebied van Ledeberg zou te bereiken zijn. Reeds zeer vroeg ontstonden langs de beide zijden van de grote verkeersweg herbergen, afspanningen en logementshuizen. De meeste stonden op Ledebergs grondgebied zodat wij er ons niet moeten mee bezig houden. Komende van Gent, ontmoeten we de grens op een punt gelegen ongeveer rechtover het midden der huizenreeks die tussen de Van Hoorebekestraat en de Hoveniersstraat bestaat : een klein huisje ietwat achteruit op de straatweg is het eerste van Gentbrugge. Daarnaast stond tot rond 1935 de afspanning "De Oude Kluis" die plaats maakte voor de garage Van Damme. Ledebergs grondgebied strekt zich langs de steenweg uit rechts van de baan tot aan de Rietgracht. Daar zijn dan ook gaslantaarns geplaatst die voor de straatverlichting zorgden, dan als Gentbrugge daarvoor uitsluitend elektrisch licht gebruikt.

Rechts waren het al bloemisten, terwijl ook links die bloemisterijen van de gebroeders De Smet en die van Dallièrre de grond in beslag namen. Voorbij het "Reetje" (Broekakkerstraat, nu Maurits Sabbestraat) was de bloemisterij D'Haene die later door de trammaatschappij werd aangekocht om er haar burelen der directie in onder te brengen. Daarnaast bevinden zich de werkhuisen van dezelfde trammaatschappij die in 1896 haar instellingen van de Schoolstraat te Ledeberg er in liet overbrengen.

Langs de Rietgracht en tot aan de Magerstraat lag de grond waarop de gebroeders De Smet 's zomers hun laurieren uitzetten en waardoor later de Gebroeders De Smetlaan zou worden getrokken. Daar tegenover aan de overkant van de steenweg ligt nu nog het mooie buitengoed van de heer notaris De Naeyer. Op de hoek der dreef stond tot in 1900 de houten molen van Jules De Munter, die aldaar later zijn bedrijf mechaniseerde en overbracht rechttegenover het oefeningsplein. Het molenhuis staat nog iets achteruit op de steenweg. Aan de overzijde, links dus komende van Gent, stond lange tijd een oud boerenhof dat later werd afgebroken om er de reeks rode huizen op te richten van M. Bertin, maar verder was het al bouwland tot aan de spoorweg. Het station van Gentbrugge-Zuid, dat werd afgebroken in 1938 om de overweg te bouwen werd er in 1882, op 15 augustus, ingehuldigd, terwijl tussen 1880 en 1884 het Arsenaal werd opgetrokken. Rond 1891 ontstonden de huizen er naast, die evenwel de laatste jaren door nieuwe werden vervangen. Ook dan moet het geweest zijn dat de brouwerij Vermaercke werd gebouwd en de ganse reeks huisjes, de kleine inbegrepen, die er nog staan. Verderop enkel land tot aan den "Berlen Jan". Dat was een houten huis (berlen = berrels = planken) waarin herberg werd gehouden en dat dit vreemd uithangbord kreeg. Later werd het door een stenen huis vervangen, dat dan als uithangbord droeg "In de Houten Barak" en in 1940 met de nevenstaande huizen werd afgebroken om toegang te verlenen tot de helling voor het snelverkeer. Bomen bezoomden te dien tijde de ganse steenweg langs beide kanten en een gracht scheidde het land van de straatweg. Voorbij de St. Genoisstraat en de Peter Benoitlaan staat een ganse reeks kleine huisjes tot rechtover de St. Eligiusstraat, met op de hoek een druk bezochte rolbaan in open lucht. Verder naar Melle toe was er hier en daar nog een alleen staand huisje en stilaan ontwikkelden zich hier de bloemisterijen, o.a. die van Blankaert en Vermeiren, weldra gevolgd door Van der Swaelmen, Vermaercke, Van Laethem, Verdonck en zo veel anderen. Landbouwgronden maakten verder de grens uit.

Rechtover het Arsenaal was reeds vroeg de herberg van Louis Maes, de metsersbaas, met daarnaast een kleine woning. Ietwat achteruit stonden drie huisjes die door een gangje een uitweg hadden op straat. Van Nieuwkerke nam ze in zijn werkhuisen op. De smidse van Fiermans verdween in 1941 voor het begin van de Maurits Verdoncklaan (het woonhuisje van Fiermans bestaan nog, alleen de smidse verdween). Van daar was het land tot voorbij de Schoolwegel tot het huis van de bakker. Van daar evenwel tot aan de St. Eligiusstraat was het reeds volgebouwen kort na de oprichting van de hulpkapel in 1885. Verder stond dan naast een smal wegelken dat naar de Kasteelstraat, (dan nog Magerstraat) voerde, de oude gekende afspanning "De Oude Bruiloft". Hier was de bloemisterij Snoeck, waarop iets verder volgde het boerenhofje dat nu gedeeltelijk nog dienst doet als buffet van de ARAG. Verderop kwam dan het grote herengoed Braun, met zijn prachtige beukendreef. Op die grond zijn de Tennis- en Voetbalstraten ontstaan. Weiden brachten ons dan aan de Boswegel (huidige Ed. Anseelelaan) waarin uitgaf de mooie dreef die nog een overblijfsel was van de Oude Brusselse weg. Dan nog enkele huisjes waarin de bloemisterijen Galle en Verdonck (nu verdwenen) G. Vander Driessche en Morobé en dan ... de beek die de grens tussen Gentbrugge en Melle vormt.

N.B. Al deze teksten werden geschreven vóór het ontstaan van de E3

Wordt vervolgd.

ARCHIEFONDERZOEK.

Vervolg 3.

door R. Van Cauwenberghe.

DOSSIER : Om losse stukken, die op eenzelfde onderwerp of zaak betrekking hebben bij elkaar te houden of bij elkaar te voegen ligt dossiervorming voor de hand. Deze ordening bleef tot circa 1800 in het algemeen vrij primitief. In zijn vroegste vorm beperkte dit verzamelen zich tot zgn. dossierzakken, die voorzien van aanduidingen aan de balken of de wanden van de schrijfkamer werden opgehangen. Een volgende stap naar degelijker indeling bestond in de lokekkast(°)

EIGENERFDE : Vrije boer; ook geërfde, erfgenaam of goedsheer genaamd in tegenstelling met keuter. Een kwestie van grondbezit (zie buurschap).

EPITAAF : Oorspronkelijk grafschrift, later toegepast op het grafmonument als geheel, versierd met beelden, emblemen, krijgsattributen, enz.

ERETAAK : Naast de functie van de archivaris op het gebied van bewaren, verzamelen en ordenen, staat al vanouds zijn "eretaak", bestaande in het bewerken en uitgeven van de belangrijkste onder zijn beheer staande bescheiden in bronnenpublicaties en het schrijven van boeken en tijdschriftartikelen.

EX-LIBRIS : of boekmerk, betekent : uit de boeken. De benaming is internationaal. De geschiedenis van het boekmerk gaat terug tot in de 2e helft der 15e eeuw; werd aan de binnenrijde van de boekband geplakt.

FAMILIEARCHIEF : Van belang voor de plaatselijke geschiedenis. De huis-, heerlijkheids- en familiearchieven zijn uiteraard zeer verschillend van inhoud en omvang. Zij bevatten in de eerste plaats particuliere stukken van allerlei aard, zowel over het persoonlijke leven van de leden van de familie alsook over het beheer van hun goederen. Daarnaast stukken betreffende openbare functies welke leden van de familie bekleeden in dienst van de staat, het gewest of de stad. Zij kunnen vaak in het bezit zijn geweest van heerlijke rechten, overheidsgezag uitgeoefend hebben, betrokken zijn in handelsondernemingen, inpolderingen en ontginningen. Van dit alles kan men de neerslag vinden in hun archieven.

FAMILIEFONDSEN : alle met strekking tot leniging van nood van minder goed gesitueerden, hetzij bedoeld als studiebeurs, hetzij voor min of meer behoeftige familieleden en voor anderen wanneer er geen gebruik van gemaakt wordt door de familie en er een bedrag, jaarlijks of in termijnen toegekend over is. Van al deze instellingen bestaan statuten, waaruit men de eisen van deelname en toekenning kan vernemen.

GENEOLOGIE : Wetenschap die zich bezighoudt met de geschiedenis der geslachten, geslachtskunde of geslachtsrekenkunde, familiegeschiedenis. Bij de genealogie sluit de heraldiek (°) aan.

GILDE : tot op zekere hoogte te vergelijken met een vakvereniging van tegenwoordig. Ontstaan, wat de oudste betreft, reeds in de middeleeuwen. In feite patroonsvereniging van het vak die het gehele bedrijf beheersten. In de Franse tijd (1795) werden zij opgeheven. De Gildeboeken zijn een belangrijke bron voor de heraldiek (en dus ook de genealogie) vermits zij vele gildewapens van leden bevatten.

Het archief van de gilde werd bewaard in de zgn. gildekist, waarin opgeborgen verordeningen of keuren waarbij de rechten van de gilde waren omschreven.

GRIFFIE : Schrijfkamer, secretarie, griffie. De uitbreidingen van de bestuurlijke werkzaamheden en de daaruit volgende groei van de administratie leidden tot splitsingen. Afzonderlijke lichamen vormden zich voor de rechtspraak, voor leenzaken, beheer der goederen en comptabiliteit in het algemeen. Zo ontstonden rechtbanken, leenkamers, domein- en rekenkamers, elk met een eigen secretariaat en een eigen archief. De toename van het schrijfwerk werd ook veroorzaakt, doordat sinds de 12e eeuw ook privé-personen van allerlei rechtshandelingen, zoals overdracht van goederen, het opmaken van een testament en andere overeenkomsten, formele oorkonden lieten opstellen. Tevoren werden hoogstens eenvoudige notities gemaakt. Aanvankelijk werden deze oorkonden door geestelijke instanties opgesteld, maar sinds de 13e eeuw namen de schepenenbanken deze vrijwillige of voluntaire rechtspraak meer en meer over. Op dat ogenblik komt in West-Europa het instituut der notarissen weer naar voren. De notarissen verdrongen de schepenenbanken niet, maar werkten naast hen.

HANDGEMAAL : Middeleeuws notarismark of notaristeken ter bekrachtiging van akten. Meestal bestaande uit een voetstuk met drie treden, waarop een kruis, zonnelymbol of ander motief, en onderaan op de trede de voornaam van de notaris. De trapvormige pyramiden zijn ook wel van een monogram van de notaris voorzien. Eerst werden zij met de hand getekend, later gestempeld. Naar oorsprong en betekenis moet het 3-tredige pyramidevormige voetstuk in betrekking met het trefwoord "drieberg" hebben gestaan. Vermits men bij notariële aangelegenheden ook met rechtshandelingen te doen heeft kan een verklaring voor het handgemaal via de betekenis van de drieberg verklaard worden.

HEERLIJKHEID : Onderscheiden in hoge, middelbare en lage. Aan een hoge heerlijkheid was een vrijwel volledige criminele jurisdictie verbonden, waarbij de doodstraf kon worden toegepast. Dit waren de zgn. "halsheerlijkheden". Dit onderscheid voltrekt zich ook op het vlak van de jurisdicties : hoge (hoge heer-vrijheer) en lage (ambachtsheer). Naast de rechten (visrecht, windrecht, kap en snoei-recht, poot- en plantrecht, herenbank in de kerk, recht van asbak, enz.) heeft de heer tevens morele plichten, o.a. om de kerk en de armen van zijn bezittingen te gedenken. Worden van een heerlijkheid geen rechten, waarvan men revenuen trekt, hoe gering ook daadwerkelijk meer uitgeoefend, dan spreekt met van een voormalige of lege heerlijkheid.

HERALDIEK : Wapenkunde en de zegelkunde (sfragistiek) staan in rechtstreeks verband met de genealogie (°). De twaalfde eeuw wordt algemeen als de ontstaansperiode van de heraldiek beschouwd. Van + 1200 af worden de geslachtswapens erfelijk. Het wapenschild was het ego, het symbool van de persoonlijke eer van de strijder. De symbolen of wapentekens ontwikkelen zich niet alleen tot erfelijke en blijvende familietekens maar ook tot statussymbolen van gemeenschappen (b.v. gilden). De heraldiek vond zijn praktische toepassing in de middeleeuwse wijze van oorlogvoeren ; een herkenningserkenningsteken voor vriend en vijand, afgebeeld op schild, vaandel, banier, wapenrok, zadeldak, enz.

HOEVE : In de germaanse landen het grondbezit behorende tot één boerenbedrijf : hōva in het Oudsaksisch, huoba in het Oudhoogduits, mansus in het Latijn. De hoevebezitters waren belastingsplichtig en

tevens verplicht tot krijgsdienst, terwijl zij tevens in het bestuur en de rechtspraak mede te beslissen hadden. Zij die geen hoeve bezaten hadden in beginsel ten deze ook geen rechten. De hoeve werd ook aangeduid met de term "huis", latijn "domus", naar het belangrijkste deel, het woonhuis. Uit de middeleeuwen dateert "hoeve" als oppervlaktemaat, die in verschillende streken kon variëren, waarbij tevens de opp. uitgedrukt werd in een bepaald aantal morgens, eveneens verschillend afhankelijk van de streek, b.v. "dagwand" Bavegem, Baegem, e.a.

HONORIFIEKE RECHTEN : Heerlijkheden, meestal (doch niet altijd) zonder geldelijk voordeel. De voornaamste : speciale banken of gestoelten in de kerk, het hebben van een speciale toegang tot de kerk, het hebben en gebruiken van een grafkelder op een eervolle plaats (in het koor of dichtbij altaar of preekstoel), het oprichten van monumenten en graftamber; de zgn. "litre funèbre" (soort rouwbord), aan te brengen binnen de kerk; recht op vódrofferen, d.w.z. dat men aan de heer het eerst het collectezakje moest presenteren; het wapen van de heerlijkheid voeren of in zijn familiewapen opnemen; zijn familiewapen laten aanbrengen op de ruiten van het rechtshuis; het recht zich te noemen heer van de plaats.

HUISMERKEN : Verschillende soorten : meestertekens, grafmerken, koopmansmerken, notaristekens, poortersmerken, vissermerken, e.a. samengesteld uit een combinatie van rechte en schuine lijnen met een nog vrij mysterieuze betekenis. Men treft ze aan over het gehele germaanse gebied. Gebruikt bij de ondertekening en bekrachtiging der akten, in zegels, op familiewapens (vooral bij eigenerfde) huisraad, boerengereedschap, soms in de vorm van muurankers. Oorspronkelijk werd het huismerk gekerfd of gebrand. Hun oorsprong ligt ver vóór onze jaartelling, velen werden later afgeleid van het Christusmonogram. Aanvankelijk persoonlijk eigendomskenmerk van huis en goed, later familieteken, soms erfelijk en nog later opgenomen in het familiewapen (erfelijk). Oorspronkelijk was het een teken van vrije geboorte; vrijheid-eigenerfde. Dit begrip (geen naturalistisch symbool als dusdanig) is ook een rechtssymbool aangezien het in het gemeenschapsleven als rechtsgemeenschapsteken verankerd is.

ICONOCRAFIE : beeldbeschrijving van beelden, schilderijen, tekeningen, gravures, portretten, e.a.

INDICE : In een inventaris worden de archiefbescheiden per eenheid en zo kort mogelijk beschreven. Het gevolg is, dat de inhoud niet altijd volledig tot zijn recht komt, vooral van stukken die in series of dossiers zijn opgenomen of van akten die in een deel zijn overgeschreven. Om aan deze bezwaren tegemoet te komen legt men regestenlijsten (°) en indices aan. Het indiceren kan op verschillende wijzen worden verricht. Het eenvoudigste is de namen uit de teksten te halen en ze dan alfabetisch te rangschikken. Dit werk noemt men "klapperen" en het produkt daaruit ontstaan een "klapper". De enige moeilijkheid die hier moet worden overwonnen is de spelling. Vóór 1811 (jaar van de invoering van de burgerlijke stand) was er geen vaste spelling van eigennamen. Sijmen kon als Simon of Siemen vóorkomen. Aike als Ayke als Eike en zelfs als Hayke en Heike. Meestal brengt men de namen onder één hoofdvorm samen met de spellingvarianties er achter. Niet altijd kan de identiteit worden nagegaan. Eigennamen worden naar familienaam gerangschikt. Anders nog naar voornamen of vadersnamen (patronymica). Voor het gebruik van een index raadplege men dus eerst de toelichting. Afgezien van het werkelijke monnikenwerk dat de opmaak van een indice nu eermaakt moet hij toch als een van de noodzakelijkste instrumenten gezien worden.

wordt vervolgd.

. GEACHTE LEDEN

Met het jaar 1978 in het nabije verschiet, biedt het bestuur van het Heemkundig Genootschap Land van Rode zijn beste wensen aan al zijn leden, geluk en voorspoed in een tijdsgewricht waarin velen het spoor bijster zijn geworden, waarin gezagsdragers en bewindvoerders bedolven worden onder een onoverzichtelijke massa problemen. Een tijd waarin iedereen onvervulbare eisen stelt aan het leven, zodanig dat tevredenheid en gemoedsrust tot de grote zeldzaamheden zijn gaan behoren.

In een Heemkring waar de belangstelling voor een aanzienlijk deel naar het verleden gaat beseft men gemakkelijker welk een kloof ons scheidt van de vroegere generaties voor wie het leven een harde strijd was zonder Rijksmaatschappelijke Zekerheid noch rust- en overleveringspensioenen. Met dat besef vóór ogen dringt het tot ons door hoe de grondslag van ons hedendaags leven in rechte zelfzucht en ondankbaarheid zijn en hoe weinig menselijkheid heerst in de geautomatiseerde sociale voorzieningen die ook wel eens misbruikt worden door degenen voor wie zij werden uitgedacht.

Ieder van ons kan zelf de balans en de kritiek maken van onze computertijd.

Maar laten wij hopen dat uiteindelijk het plichtsbesef en de verantwoordelijkheidszin die wij van ons voorgeslacht kunnen leren de overhand mogen halen en zowel de morele als de financieel-economische rampen mogen bedwingen.

Wij hopen hartsgrondig dat in het komende jaar de duistere wolken mogen wijken voor een menselijker wereld.

Hierbij kan onze heemkunde ons een steun zijn tot beter inzicht in de mogelijkheden voor meer vermenselijking van ons materieel en geestelijk milieu en tot verlossing uit de huidige vervlakking en gemakzucht. Dat alles en nog veel meer wensen wij aan onze trouwe leden.

Op dit ogenblik hebben de meeste onzer leden vermoedelijk reeds het vijfde jaarboek ontvangen waarvoor wij ons een buitengewone inspanning hebben getroost; maar ter gelegenheid van het tiende jaar van ons bestaan als Heemkundig Genootschap waren wij daartoe toch wel verplicht. Wij hopen enkel dat iedereen het naar waarde moge schatten.

Wat de activiteiten tijdens 1978 betreft zijn reeds verschillende bezoeken voorzien, alleszins meer dan in 1977, maar die delen wij ten gepaste tijde als verrassing mee. Ook verwachten wij van onze leden nuttige fingerwijzingen en opbouwende kritiek waarmee onze verdere werking gebaat is

De Redactie

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 20.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

De Oude Kluis. (deel 2)

Herinner U wat wij in ons hoofdstuk "Gentbrugge vóór 1795" zegden :
" de 23 oktober 1578 wierden verscheyden Geestelijke Persoonen door
" briefkens van het Magistraet geboden binnen zonnescijn uyt de
" Stadt te vertrecken. Onder deese waeren den heer Leo Hughen, pas-
" toor van Sente Baefs, de pastoors van O.L.V. van S.Salvators, van
" S.Jacobs, van GENDBRUGGE, de Deken der Christenheyd en meer andere.

De E.H. Pastoor van Gentbrugge wordt hier dus persoonlijk genoemd onder diegene die uit hun huis, hun kerk, hun parochie werden verbannen. De godsdienstige gebouwen stonden dan verlaten en er is niet veel verbeelding nodig om zich een gedacht te vormen van wat hier dan zal gebeurd zijn. De beeldstormers hadden vrij spel en wanneer is het gepeupel baldadiger dan als het geen tegenstand te vrezen heeft. Het was toch in die tijden dat o.a. het Klooster der Rijke Claren werd afgebroken? We zien het voor onze ogen gebeuren hoe alles in de kerk kort en klein werd geslagen; hoe alles gescheurd, verguisd, bewild, gebroken, verbrand werd Altaar, beelden, biechtstoelen, predikstoelen, orgel ... alles, alles!

Alleen de oude monstrans, waarover we spraken, werd gered, waarschijnlijk door de E.H. pastoor vóór zijn vertrek verborgen.

Blootgesteld aan weer en wind moet de kerk, - of wat er nog van overbleef -, al spoedig vervallen zijn ... als ze niet van den beginne af werd afgebrand

Jaren zijn dan voorbijgegaan; ellendige, droevige jaren tot ten slotte toch weer stilte, kalmte, vrede kwam. Priesters en kloosterlingen kwamen terug en overal werden kloosters, godshuizen en kerken gebouwd.

Zou het dan niet zijn dat de kerk van Gentbrugge, aan de Kerkstraat werd gebouwd, enkele jaren slechts vóór Horembault ze tekende? ... En zou de Oude Kluis, de oude pastorij niet zijn heropgeknapt, misschien ook opnieuw gebouwd op de plaats waar ze laatst had gestaan, in de Kouterstraat?

Zou dat alles tevens niet uitleggen hoe het komt dat die oude kerk een predikstoel had in Renaissancestijl? Dat haar oudste schilderij van 1657 is? Dat haar klok dagtekent van 1625? Dat de oude, bewaarde kerkregisters dagtekenen van 1636? Dat het eerste graf in de kerk dat in 1851 nog bestond, van 1695 was?....

We bekenen het graag dat die veronderstellingen ons zeer aantrekkelijk schenen, ook al staan we dan zonder antwoord op de vraag : "als de kerk aan de Kerkstraat slechts rond de jaren 1600 is gebouwd geworden, waarom was ze dan in Romaanse stijl?"

We brachten schuchter de veronderstelling dat men misschien oude materialen van de oude kerk heeft gebruikt Dat kan inderdaad toch? Maar we moeten toegeven dat dit antwoord slechts eerder geringe waarde heeft.

Om onze mening kracht bij te zetten en de veronderstelling dat de oude kerk in de Kouterstraat heeft gestaan hadden wij gaarne nog meer bewijzen gevonden en deze maal zijn we niet zo ongelukkig geweest!

Als de kerk afbrandde, werd heropgebouwd, weer werd vernield om niet meer te verrijzen, dan moeten daar toch minstens de grondvesten nog van bestaan? ... Immers, branden vernielen die niet en beeldstormers slaan wel alles in puin, maar ruimen dat laatste niet op. Zoekend in het Gemeentearchief, legden wij de hand op een eenvoudig stuk papier dat ons wel heel belangrijk scheen. We zegden dat de oude pastorie in 1918 werd afgebroken (niet de kluis die reeds in 1843 was verdwenen). Die afbraak was bij openbare inschrijving aanbesteed geweest aan de heer F. Callant-Manning, aannemer van bouwwerken uit St. Amandsberg tegen betaling van ongeveer 3.500 fr.

Als de werken geëindigd waren diende de ondernemer een rekwest in om aan de gemeenteraad vermindering van de door hem te betalen som te bekomen. Hij voerde aan dat door onverwachte last en allerlei moeilijkheden, door de opeising van zijn werkvolk door de bezettende macht, de betwistingen die waren gerezen in zake arbeidsloon, het ontnemen van zijn paarden door het leger en door andere hindernissen die niemand had kunnen vermoeden, noch voorzien, hij gevoelige schade leed. Uitgenodigd duidelijk te zeggen wat hij onder "onvoorzienbare hindernissen" verstond en waaruit die bestonden, schreef hij op een stukje papier dat hij persoonlijk ondertekende, in het Frans, het volgende. We vertalen : "Afbraak van de oude pastorie. Bijkomende en onvoorzienbare werken. Het bijgebouw was opgericht

geweest op oude vouten. Rond de gebouwen waren de grondvesten aangestampt met steengruis. Onder de waterputten (citerne) gevonden overblijfsels van oude fonderingen. Afsluitmuur met grondvesten op meer dan 1,40 m. diepte. (get. Fr. Callant-Manning).

Nu stellen wij ons de vraag : is het niet zeer goed mogelijk dat die funderingen deze waren van de oude kerk; dat het steengruis waarmee de grondvesten der gebouwen waren aangestampt afkomstig was van de afbraak, dus van de puinen van de oude kerk en van de oude kluis? Ze werden uitgedolven en weggevoerd, die oude en stomme getuigen zonder dat iemand zich de moeite getroostte er de minste opzoeeking te doen. Ten slotte zou het niet zo onwaarschijnlijk zijn dat daar de oude kerk heeft gestaan, heel dicht bij het oude, nog onvoldoende gekende gebouwcomplex waarvan het huidige kasteel van de familie Cardon de Lichtbuer slechts een deel uitmaakt. (Bij het afbreken van de oude pastorie herinner ik mij nog heel goed dat 3 romaanse, zware voute kelders naast elkander in de grond staken, met muren van 30 tot 40 cm. dikte. Bij het plaatsen der waterleidingen in de Kouterstraat vond men in de grond, daar waar vroeger het hekken had gestaan, heel mooie blokken Balegemse steen van 50x18x18 cm. voorzeker afkomstig van de oude kerk of kluis. Rechts van de pastorie liep een brede wal die verderop wat naar links afboog, richting van de latere papierfabriek. Op een aquarel van het Klooster der Rijke Claren, vermoedelijk van pater P.J. Goetghebuer zien we het oude kerksken afgebeeld (volgens schatting gelegen op het oude kerkhof) met ten oosten onmiddellijk achter de kerk een groot gebouw met wal lopende naar de Schelde. (voorzeker is dit de wal die ik gekend heb naast de pastorie en de woning achter de kerk voorzeker de latere oude pastorie of kluis.)

En dat zou ons dan brengen, verder redenerend, dat die kerk heeft gestaan, eerst binnen het beluik van het domein van dat eerste Heregoed; dat de oorspronkelijke kapel die daar rond 1377 afbrandde misschien wel de slotkapel van dat Heregoed was en dat, in dit Heregoed dan ook te zoeken is de bakermat van ons oude dorp Gentbrugge! Maar, daar staat, in Horembaults plan van 1619 als om met ons te spotten, die rond 1600 gebouwde kerk, opgetrokken in schurren en Balegemse steen, met haar plat verband aan de noordzijde. Zal dat geheim ooit opgeklaard worden?

Bij het herlezen ten slotte van deze tekst voelen wij ons genoopt toch maar terug te keren tot onze veronderstelling dat de kerk, op

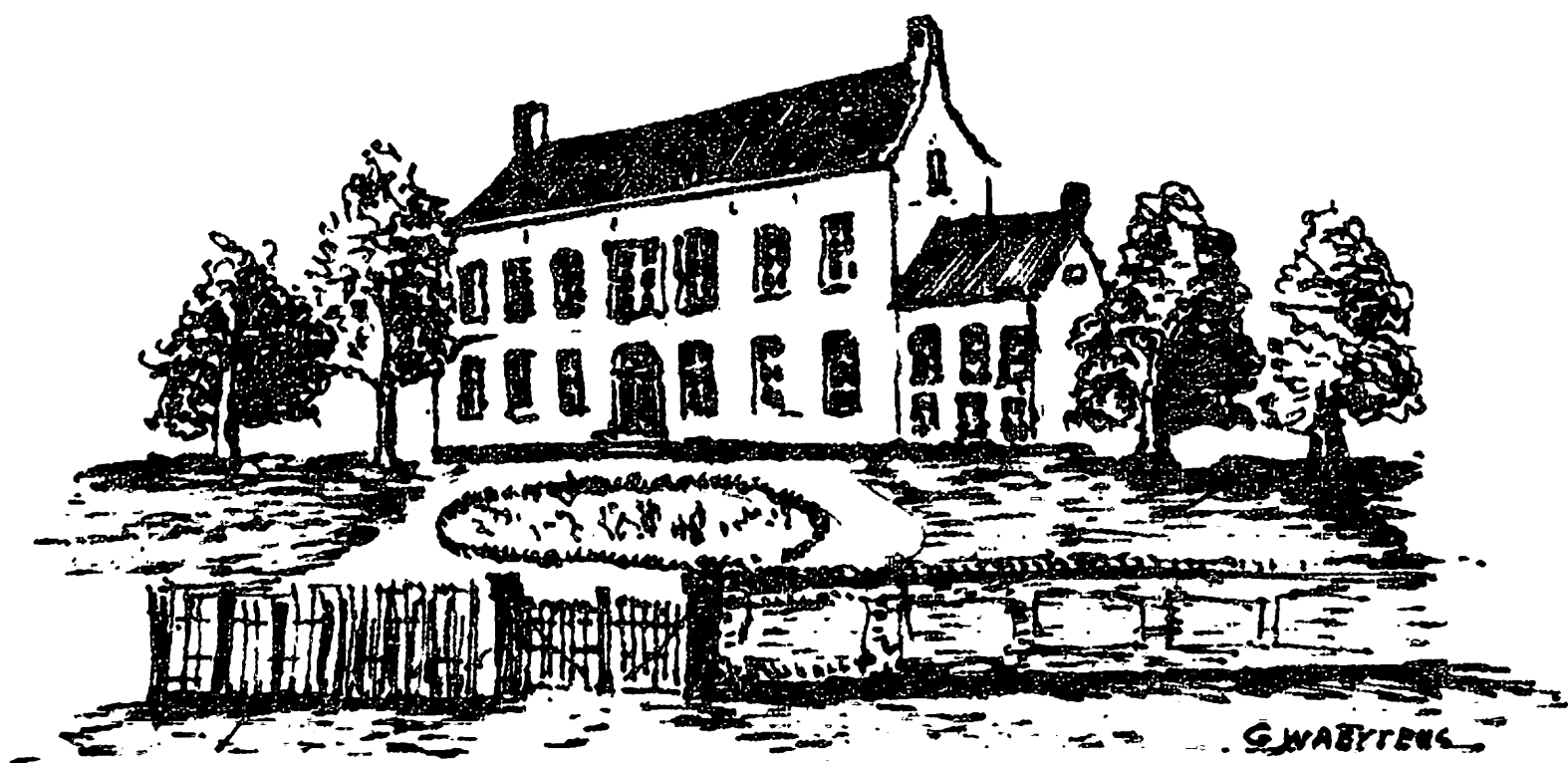
het kerkhof werd gebouwd, grotendeels met weder in gebruikstelling van oude materialen voortkomende van de afgebrande en/of geplunderde en verwoeste kerk in de Kouterstraat.

Handelend over het Braemkasteel zullen wij vermelden dat tijdens verbouwingswerken aldaar materialen werden verwerkt voortkomende van de afgebroken kerk op St. Pietersplein en de steen die als stoep diende, jaren lang, van de hofstede die destijds in de Jan Frans Willemsstraat stond, en bleek een stuk zerk te zijn, - al konden de armories die er op voorkwamen niet worden vereenzelvigd - die thuis hoorde in een of andere kloosterkerk.

Trouwens werd het niet vastgesteld dat na afbraak der kerken, als nationaal goed verkocht, veel materialen werden gebezigd bij waterwerken, als bevloering der sluis en sasdeuren, bijv.

En ten slotte wijzen niet vele schrijvers er op dat dit hergebruiken van oude materialen een algemeen verschijnsel is dat ze op hun reizen overal vaststellen (o.a. V.Hugo in zijn "Voyages aux bords du Rhin"). Waarom zouden dan hier, bij het bouwen van een nieuwe kerk de nog bruikbare muren en vensters en deuromlijstingen, daar liggende in de onmiddellijke omgeving verwaarloosd zijn? En waren dan ook de romaans aandoende kentekenen in de nieuwe bouw niet voldoende uitleggend en verrechtvaardigend? (V.Fris-Histoire de Gand, en andere).

Wordt vervolgd.

Kasteelhou. Poort in Ongeruststraat

De Oude Kluis

KWAJONGENSSTREKEN.

Dat we in onze kinderjaren, echte, goede sloebers waren, dat moet ik nu we oud geworden zijn ook zo maar niet wegmoffelen.

Ik was één van de katjes van de bende Ja, bende is veel gezegd ... allee kom, we waren met zo'n vijf kleine snotneuzen. Maar veel plezier hadden we wel. Zie, ik kan soms zitten lekkerbekken over onze deugnieterijen en in de stille stonden van het nietsdoen komt soms wel een glimlach om de mond te liggen. G'hebt er nog waarlijk echt deugd van en dan zit moeder de vrouw naar je te kijken en dan vraagt ze nieuwsgierig : "Op wat zit ge nu te duppen, dat ge daar zo in 't geniep en weggedoken binnensmonds zit te lachen?"... Dan zeg ik : "'t is niets vrouwke, 'k was aan het dromen over veel schone dingen uit mijn kindertijd; dingen die een mens nooit kan vergeten"..... Zoete herinneringen uit ver vervlogen jaren!

We waren toch durvers in die tijd en dan moest ik wel beginnen met te vertellen of 't mens zou nog denken dat ik met muizenesten in mijn kop zit en daar heb ik nooit last van gehad. Zie we waren echt verzot op kastanjen. We aten ze zo graag en we waren met zo weinig tevreden. Wie van de jonge gasten eten nog kastanjen? Wie kan er nog aangeraken? Wij in onze jonge tijd konden er ook moeilijk aangeraken. Geen enkele goedzak van een kasteelheer heeft ooit gezegd: "makheken ge moogt in de hof kastanjen komen rapen" Maar we kregen er van onze goeie geburen, die bij "meneere" in de hof werkten als hovenier of van de kuisvrouw op het kasteel. Deze mensen waren zo gelukkig kastanjen aan de kinderen van de gebuurte te mogen schenken. In de hovingen van de kastelen te Gentbrugge lagen ze met hopen te rotten onder de afgevalen en vermufte bladeren of waren de ratten of de vogels met de meeste weg.

Het gebeurde dan dat we met de bende op een herfstnamiddag naar het kasteel trokken. Langs de achterkant was er een bosje, gescheiden van de veldwegel door een diepe gracht en een doornleren haag.

(Nu bestaat deze wegel en het bosje niet meer; pijlers van de autosnelweg E 3 hebben hier alle vroegere schoonheid verwoest).

We sprongen over de gracht en we vonden rap een gat in de haag.

't Moest niet groot zijn want we waren maar een 20 cm. dik. We wron- gen ons er door en we zaten in de achterbos van het kasteel. Dwars door het struikgewas lag een wegel kronkelend naar het kasteel.

Die moesten we in de gaten houden want van daar kwam het gevaar.

Van de hovenier op het neerhof hadden we geen angst, want die kwam veel ten onzent om wat alom te lenen en was een goede vriend van ons vader. Als hij ons zag kon hij wel roepen en tieren en gebaren dat hij ons achternaliep, maar we wisten het wel, 't was maar om ons schrik aan te jagen. En toch mochten we van hem kastanjen rapen zoveel we wilden, maar 't was slechts als er niemand op het kasteel was. Nu stond klein Fransken op de loer. We vonden rap een droge stok en sloegen en zwierden op de afgevalen bladeren en hoe zagen we ze liggen blinken daaronder !!... met hopen!!...

We kenden goed het verschil tussen tamme en wilde kastanjen (galnoten). De tamme hadden een staartje met een geel-wit kopken en bruin lijveken, terwijl de galnoten ronde, dikke bollen waren met een licht bruin vlekje op de bovenkant. Bovendien keken we eerst naar de sloosters (bolsters) die over de bladeren opengesprongen verspreid lagen. Kijk op vijf minuten staken onze broekzakjes vol en wat hadden we spijt dat we er zo weinig konden meenemen!!... We waren verplicht onze vuistjes in onze broekzakjes te steken om er geen te verliezen. Door de haag kruipen dat ging nu zo goed niet meer en we waren altijd veel kastanjen kwijt. Thuis gekomen vroeg moeder : "waar hebt ge die kastanjen gehaald?" We zeiden van in het kasteel en we hadden toch niet gelogen.

's Avonds legden we de kastanjen op de stoofbuis, maar eerst er eens in kerven met een mes om de stoom te laten uitpuffen, anders sprongen ze open en ontploften. Men kon ze ook laten bakken op een pan met wat smout ingesmeerd en of het ons smaakte!!...

Galnoten gingen we ook rapen, omdat ze zo schone, gladde, bruine bollen waren, maar om te eten waren ze bitter als gal. We lieten ze drogen en dan met moeders muskadenootrasper waren we aan het raspen en dat was dan onze niespoeder om eens goed te kunnen niezen als we verkouden waren. De bolsters lieten we rotten en maakten er inkt van. Wat waren we toch slimmerikken in onze tijd, al zeg ik het zelf en eigen lof stinkt!!

We leefden tussen natuurmensen die de geneeskundige geheimen van bloemen en planten van geslacht tot geslacht hadden overgeërfd. Ze wisten heel goed wat goed was voor de maag, voor de nieren en noem maar op dan hadden ze nog geen boek gelezen van dokter De Baets, die zo leerzame artikelen schreef in de dagbladen over Volksgeneeskunde daarbij die bestond nog niet in die tijd!!... Onze mensen waren toch slim, ze liepen niet rap bij een dokter. Ze konden zo veel remediën voor de zieke ogen hadden ze hun

stokrozen, salie voor de maag, vlierbloemen voor de verkoudheid, verder tijm, camomielebloemen, alsem, rijnvaart, zwarte hollebessen, rubarber, weversblad, peën, anijszaad, koningin der weide, enz. enz. Dokter Wouters van het Heemkundig Genootschap van Wetteren zou ons daar beter en meer kunnen over inlichten.

De herfsttijd was voor ons een aantrekkelijke tijd. De eikels begonnen af te waaien en in de eikeldreven lagen er reeds veel te rapen. We trokken er naartoe met ons bende. De aardeweg was omzoomd langs weerskanten met een dubbele rij eikebomen (nu de Arthur Van Laethemstraat). Wat verder rechts in de dreef stond het prachtig Kasteel Braun met zijn donkergroene wallen en op het uiteinde stond de oude hofstede van Pier Waeytens met daarachter het Berenbos, de Moortheide en de Roskam. Hier lagen voorzeker wel de natuurschoonste hoekjes van het oude Gentbrugge. Wat beleefden wij hier veel plezier met het rapen van die eenvoudige eikels!!!... 't Waren van die vetblinkende, geel-bruine; ze zaten nog vastgeklemd in hun dopje zoals een pijp met een steeltje. Voor ons waren het als pijpen die we in onze mond staken en we gebaarden dat we aan het roken waren.

Als ze hard gedroogd waren dierven we er wel een opeten, maar 't was niet smakelijk en toch als we klein waren aten we alles op.

In het najaar liepen we al door de velden, de geur van het loof hing in de lucht. We wisten waar de beste, zoete rapen op de akker stonden. De volle witte waren de beste, die met een purperen kraag niet. We kropen op onze knieën als hazen tussen de rapen en met een wrong van ons handjes waren de blaren er af. De pel konden we goed afbijten. Die was bitter en dan waren we aan het smullen. Jongens wat hadden we een honger en de maag sloeg om. In het veld smaakte dit zo goed!! ... Beter dan thuis! We kwamen ook wel eens naar huis met een "bitterave". Daar konden we wat mee uitrusten!! ... Het binnenste werd met een mes uitgehold en we maakten er een doodskop van met grote ooggaten en 's avonds staken we er een brande kaars in, staken de kop op een stok en zo liepen we in het donker buiten op straat.

'k Weet het nog zo goed!.... We waren met ons vijven en we hadden afgesproken om te gaan spoken bij Marie en Madeleine. Ik wil hier de namen niet vernoemen van de "bendeleden" want ze zijn nu in de loop der levensjaren deurwaarder, toneelspeler of kunstenaar geworden. Als ze dit verhaal lezen zullen ze wel weten wie ik bedoel!! We gingen aldus aan het kasteel van Meneer Parré op de oude Brusselse weg gaan spoken. 't Was meer om zijn dochter Madeleine schrik aan te jagen. Ze woonden naast het kasteel in het hoveniershuizeken

achter de wal en een reke tronken. 't Was winteravond en vroeg donker en we klauterden door de half-opgedroogde wal naar de gesloten deur. Er brandde een klein lichtje binnen. De kaars brandde reeds in onze doodskop en we staken de stok in de grond voor het venster ... klopten op de deur en als een pijl uit een boog waren we weg. De politie is daar! riep een van de bende. We hadden al een eindje gelopen toen we eens omkeken en we zagen daar onze vijf doodskoppen staan pinken in het donker! We zijn goed thuisgekomen en niemand van ons vijven heeft ooit verteld dat we gaan spoken waren. Nu ~~durf~~ ik het toch wel verklappen, 't is toch al meer dan 60 jaar geleden!! en de champetter van die tijd is al lang vergeten op het kerkhof! Madeleine heeft nooit geweten wie er kwam spoken en voor ons ge vijven is ze altijd het "spook" gebleven. Weet ge het nog Romain, Leon!!!??? 't Is lang geleden, nietwaar?

Alle jaren gingen we in de appeltijd met een karreken, dat we zelf ineengesgetimmerd hadden, om appels bij de hovenier van het kasteel Slover (Coninckxdonck). Achter het kasteel tussen de wallen lag een oneindig grote boomgaard en 't waren van die "belle fleurkens", gouden "renetten" en klaasappelkens van de fijnste soort. Voor een half franksken mochten we ons karreken vol laden en 's avonds zaten we dan achter de stoof en in de oven stonden teljoorkens met op ieder een schone appel om te stoven..... Een holleken ingemaakt, wat vet ingestoken en overstrooid met bruin meelsuiker!! 't Smaakte allemaal zo fijn als we kinderen waren of zijn we nu onze smaak kwijtgeraakt? ;..... 't Is niet meer zoals vroeger. Dan rook het zo goed en smaakte zo lekker Zijn wij het of zijn het de appels die veranderd zijn??..... 't Is zo met alles. Hoe komt het toch?..... We liepen van 's morgens vroeg door de nat-bedouwde meersen van de "Boskant" langs grachten en poelen. De puiten waren aan het kwikkwaken. We liepen er langs met een wisse in ons hand. Bij iedere stap wipten de puiten van het gras het water in. We sloegen en zweepten en rap hadden we wel een twintigtal puiten geslagen en gefolterd en in onze zakdoek geknoopt om hun billekens te stropen. Ik gruwel er nog van als ik er aan denk!!... Waren we dan zo wrede kerels in die tijd??..... We sneden de billekens af, stroopten het vel en we hingen ze schrijlings op een ijzerdraadje dat we bij ons hadden. We maakten er een vuurtje onder en spoedig waren de billekens schoon gebakken met sneeuw wit vlees en of dit smaakte. 'k Heb het eermaal gedaan met andere jongens, maar daarna nooit meer. 't Scheelde niet veel of we gingen het biechten, want stond er in de catechismus niet geschre-

ven : "hebt ge niet doodgeslagen, gebrand en naar geen zwemmers ge-
keken?" Ach God toch, wat waren we dan nog naief!!

Ik weet het nog goed ... mijn maat ging eens te biechten, hij moest
van de leraar op school. Als hij uit de biechtstoel kroop, zo rood
als een haan, zag hij eens rond en kroop terug in de biechtstoel
langs de andere kant. Buiten op het kerkplein zei hij : "'k had nog
vergeten te zeggen dat we puiten doodgeslagen hadden en 't viel mij
op eens te binnen" Nu hebben de moderne mensen méér dan dat
op hun kerfstok en ze vinden het normaal! ... 't staat niet meer in
de catechismus!

Dwars door de Zilvermeersen liep de Oude Schelde in kromme bochten.
Heden staat het lis er nog als een opgeschoten gewas met zijn dui-
zenden fakkels. In onze kinderjaren kropen we in de drassige, natte
zoden tussen het hoge lis. We hadden onze kloefkens aan. We konden
niet te lang op dezelfde plaats blijven staan of we stonden tot aan
onze knieën in het water. Op enkele minuten hadden we onze armen
vol met fakkels. Als ze dan droog waren staken we ze in de "petrol"
en deden ze branden en zo liepen we met de bende in het donker van
de late avond langs de "Groten Driesch" al springend en dansend
gelijk vledermuizen. Daaraan hadden we toch zo veel plezier!
Als in de "Lange Dreve" de bladeren van de bomen vielen zaten we
volop in de herfst. De eerste rijmvorst was gekomen en wat kille
Noordenwind. Dan lag de grond als met een geelkleurig tapijt bedekt.
De bladeren knarpten onder onze voeten. De kleur was zo schoon, zo
schilderachtig en zacht. "Vallende bladeren" of "Les feuilles mortes"
hebben dit vereeuwigd.

We liepen naar huis om ons karreken want iedereen was aan het "bla-
ren rapen", groot en klein en vulden ze in grote aardappelzakken.
De bladeren dienden nml. om de vruchten tegen de vorst te beschut-
ten. Zo kwamen we als een boer die zijn oogst binnen haalde op
't hof gereden met ons karreke hoog geladen. Moeder was content :
"giet ze maar op een hoop tegen de schaapstal, ze zullen goed van
pas komen, want we gaan ons appelen inkuilen en ze dan bedekken met
de bladeren. Kom nu maar binnen mijn jongen, want g'hebt koude hand-
jes, de koffie staat warm op de tafel en warm je maar goed, vader
zal ook tevreden zijn." De boterhammen lagen reeds op een
hoop vóórgesneden op tafel, met een potje appelsiroop en een doos
bruine suiker er naast want dat was onze lievelingskost en 't smaak-
te beter dan de versierde taarten die men ons nu wel eens vóórzet.
Wat hadden we dan een fijne smaak! ... alles was gelijk suiker en

zeem, ja zelfs een rogge boterham met smout (reuzel) besmeerd, smaakte zo goed. In moeders tijd smaakte mij alles beter. Zoals moeder kookte kon niemand het!! en 't was zo een eenvoudige kost, met groenten uit de lochting. Moeder maakte in de winter iedere week "hutsepot". "t' Moet eerst eens goed vriezen" zei zij ... "dan is het groensel veel beter, de wildheid is er uit" Zie, dat was goede, gezonde kost en 's anderendaags opgewarmd smaakte het nog beter. Nu is "hutsepot" een weelderige en dure kost die men zich zo maar alle weken niet kan permitteren. 't Is rijke mensenkost geworden!!

"'k Geloof dat ge er nog moet om lachen" zei mijn vrouwke. "Ge zijt ook geen engelken geweest als ge klein waart; de straat op en af, van 't ene boerenhof naar 't ander". "Maar" zei ik, "vrouwke wat hebt gij uitgestoken als ge klein waart, met je keutjes over de schouder, gij zijt zeker niet veel beter geweest?!!".... "Ach" zei ze al lachend "'t zelfde als de jongens van Gentbrugge op "Den Dries" 'k Zal het morgen eens vertellen, want 't is 70 jaar geleden in het land van Aalst, 't land van de ajuinen, van Pieters Daens, van Pieter Couck, aan 't kapelleken ter Muren, waar de Gentenaars eens kwamen vechten in "Den Onsbroeck", vraag het maar eens aan Loleken Boon (Louis Paul Boon, haar schoonbroer), die weet het ook nog wel" Van onze benden uit onze kinderjaren blijven er niet veel meer over, misschien komt er van een van de overgeblevenen ook nog wel een artikel voor ons tijdschrift. 't Moeten niet altijd dezelfde zijn die hun kwaperten durven vertellen, nietwaar Leon !!

N.B. : Ik vraag mij soms af wat mijn vrienden-lezers van mijn rubrieken "Beelden uit mijn kinderjaren" denken. Ben ik in de taak van Heemkunde weggezeild en uit de baan geweken? Indien ja deed ik het met een goede bedoeling. Maken deze kinderherinneringen ten slotte ook geen beetje deel uit van ons vroegere leven. Moeten we aan de jeugd van heden niet vertellen hoe we leefden in onze kinderjaren 60 en 70 jaar geleden. Wat gevoel besluipt ons nu we leven in een tijd dat kinderleven, kindervreugde heel wat anders zeggen dan in onze tijd!? Is het er op vooruitgegaan, verbeterd? Ik heb, Geachte vrienden van het Heemkundig Genootschap, U nog zoveel te vertellen, maar zeg mij vrank en vrij, bevalt mijn schrijven U, mag ik zo voortgaan?.... Schrijf mij gerust en zeg mij uw mening, misschien krijg ik uit uw reactie een prikkel om verder te doen ofwel van koers te veranderen. Mijn schrijfwijze is voorzeker

verouderd. Ik leerde het alzo 70 jaar geleden en waarom het nu ver-
anderen. Ik gebruik nog zo geerne die oude Gentbrugse woorden en
gezegden! Zijn ze niet het zout van onze taal?

Zullen hoogdravende woorden gezocht in "Van Dale" begrijpelijker
zijn voor onze eenvoudige mensen waarvoor ik tenslotte nog het
liefst schrijf. Mijn hoofddoel is de kinderjaren te beschrijven in
een reine geest en vreugde. Wie durft of wil nog de vrolijke dagen
uit zijn jeugd beschrijven? Waren ze te eenvoudig, te naief,
te onnozel? Wie achter mij zal het nog weten en ze kennen?...

Misschien heb ik de grootvaders en de grootmoeders, mijn goede
vrienden de bejaarden van de derde leeftijd, in het geniep eens
doen glimlachen of viel een traan uit hun ogen, want ze zijn ook
jong geweest en evengoed kwajongen als hun vriend schrijver.

Ik hoop dat U allen vreugde beleeft aan de beelden die ik tracht op
te hangen, zoals ik wel eens zit te glimlachen in de stille stonden
bij het nadenken over de tijd die zo snel voorbij gaat tijd
die in kinderjaren eeuwig scheen te duren waaraan geen einde
kwam.

Gerard Waeytens.

Vervolg 4.

door R. Van Cauwenberghe.

INVENTARISATIE : Om een archief bruikbaar te maken voor het wetenschappelijk onderzoek is ordening alleen niet voldoende, er moet ook een inventaris zijn waarin de inhoud van het archief is beschreven en waarin men de gezochte stukken kan vinden (vergelijk met een catalogus van een bibliotheek). Ordening en inventarisatie hangen uiteraard nauw samen. Een inventaris van enige betekenis behoort in druk uitgegeven of op andere wijze vermenigvuldigd te worden, opdat hij ook elders kan worden geraadpleegd. De bestanddelen van een inventaris, samengevat en beschreven in één nummer, zijn zeer verschillend van aard en omvang. Het kunnen op zichzelf bestaande stukken zijn, als oorkonden. Het kunnen ook groepen van stukken zijn, naar hun vorm verenigd, zoals een serie van ingekomen stukken, of naar inhoud bij elkaar gevoegd, zoals dossiers. Ook kunnen het gebonden delen zijn, zoals resolutieboeken en rekeningen. In overeenstemming daarmee zijn ook de beschrijvingen zeer verschillend, maar ze geven toch alle naast de beschrijving van de inhoud, de datum van het stuk, de formele aard (origineel of afschrift) en de materiële aard (charter (°), stuk, deel (°)).

KERKZEGELS : Later in de vorm van stempels, worden nog steeds gebruikt b.v. op attestaties door verschillende kerkelijke gemeenten. Er komt het een of ander embleem op voor in verband staande met de religie en een randschrift in het Latijn of een verwijzing naar een psalm. Kerkzegels mogen niet worden verward met kloosterzegels die veelal ogievormig zijn en in was afgedrukt.

KEURBOEK : Wanneer rond ± 1500 de notariële protocollen hun intrede doen, dan bestaan er al sinds lang de oorkondearchieven en hebben ook andere vormen van archivalia hun intrede gedaan. Steden hebben dan reeds hun stad- en keureboeken, waarin de privileges en keuren (wetten en verordeningen) werden ingeschreven.

LEGENDE : Zegelomschrift, vgl. Randschrift; tot de 12e eeuw in het Latijn met Gotische hoofdletters; tot de 14e eeuw idem met kleine letters, vervolgens met Romeinse letters in de landstaal. Met veel afkortingen, naam en voornaam voluit, voorafgegaan door Sigillum (Sig. of S.); id. Stadszegels.

LEGES : Het recht, dat voldaan moet worden o.a. voor inschrijving, registratie (wapenregistratie) van wapens bij de Hoge Raad van Adel, bij aanvraag van stede- of gemeentewapens, wapens van heerlijkheden, corporatie, adelsverheffingen, aan de burgerlijke stand en aan de rijks- en gemeentearchieven voor gezegelde en gewatermerkte afschriften van diverse akten.

LIAS : Wanneer verschillende losse stukken bij elkaar gevoegd en onder één nummer worden beschreven, ontstaan omslagen of pakken. Het verschil zit in de omvang, pakken zijn veel dikker. De maatstaf van het verschil kan moeilijk worden aangegeven. Is een gering aantal stukken verenigd, dan geeft men het aantal op. De gebruiker heeft op deze wijze enig idee van de hoeveelheid stukken welke hij wil raadplegen. Soms worden ook de stukken aaneengeregen door een koord tot een lias.

MIDDELBARE HEERLIJKHEID : Heerlijkheden met bevoegdheid op het terrein van de strafrechtspraak. Minder belangrijke strafbare feiten

konden hier worden berecht, b.v. eenvoudige mishandelingen (vechtkeuren). Hetzelfde geldt ook voor de lage gerechten.

MINISTERIALEN : Adel in de middeleeuwen; dienstmannen. Later werd hun invloed groter en klommen zij op, werden vazalen en kregen de ridderwaarde, waarbij hun zelfs erfelijke lenen werden geschonken. Uit hen groeide de lagere adel en ook de rijksridders. Oorspronkelijk lieden die verplicht waren diensten te verrichten voor een heer welke niet uit het landrecht was voortgekomen. Reeds in de Karolingische tijd vermeld. De stand van de ministerialen ontstond echter eerst aan het einde van de 10e en vooral in de loop van de 11e eeuw, in bepaalde streken van het Heilige Roomse Rijk. Evenals de leenmannen stonden zij tot hun heer in een persoonlijke relatie, welke positie of rechtsverhouding door een eigen, niet territoriaal maar persoonlijk recht, het dienstrecht werd bepaald. Tegengesteld met de leenmannen waren zij van huis uit onvrij en waren zodoende ook niet vrij in huwelijksaangelegenheden, waarvoor toestemming van de heer noodzakelijk was, in het bijzonder wanneer de toekomstige huwelijkspartner niet tot de "echte" behoorde; niet gelijkwaardig was. Evenzo waren zij aan de heer onderworpen wanneer het nalatenschap betrof. De eervolle diensten hun heer bewezen konden bestaan uit in de eerste plaats de krijgsdienst en voorts de uitoefening van zgn. hofambten en gezagsrechten, jurisdictie in naam van de heer. De hogere riddermatige dienstmannen werden gesalarieerd met een villa (buurschap (°)) of ander goed, terwijl voor de lagere ministerialen doorgaans zulk een goed bestond uit een hoeve of een gedeelte daarvan. De dienstman kon altijd zekere prestaties vorderen van door anderen bewoonde en bewerkte gronden. De lagere dienstman verkreeg een boerenrecht, een erfpacht in de middeleeuwse zin, de riddermatige een heerlijk recht van leenrechterlijke aard. Men sprak dan ook van dienstlenen. De riddermatige ministerialen konden voor gezagsuitoefening en krijg slechts voorkomen bij de meest voornamste heren met een zeer zelfstandige positie, de landsheren of met deze laatsten op rij geplaatst. De hogere dienstmannen vormden een afzonderlijke, geprivilegieerde stand. Bevoegd met rechterlijke macht waren zij vrijgesteld van bepaalde belastingen en moesten zij zelf bij voorkomende gevallen berecht worden door standgelijken. De dienstlieden-kwaliteit werd reeds spoedig erfelijk. Alhoewel er over deze stand nog meningsverschillen bestaan mogen wij toch aannemen dat de ministerialiteit in de geschiedenis van vele gewesten een belangrijke rol gespeeld heeft.

NAAMRECTIFICATIE : Komt voor in het geval de burgerlijke stand vroeger of later in de spelwijze van een naam een fout maakte, men die hersteld wil zien. Ook komt het voor dat een familie er prijs op stelt de oorspronkelijke oude spelling van de naam vóór de invoering van de burgerlijke stand te handhaven en te herstellen. De naamsrectificatie geschiedt, evenals dat bij de verandering van voornamen het geval is, met toestemming van de arrondissementsrechtbank.

NOBILIS VIR : Edele heer, uitgegroeid tot adellijke heer, edelman.

NUMISMATIEK : Munt- en penningkunde.

ONDERWERP : In tegenstelling met "een zaak" wat een bijzonder geval betreft; omvat een "onderwerp" een veel ruimer behandeling : woningbouw is b.v. een onderwerp, de bouw van een school een zaak. De bescheiden bij elkaar gevoegd over een zelfde onderwerp vormen een "rubriek". Stukken die eenzelfde zaak betreffen worden in "Dossiers" samengevat.

OORKONDE : Is een in plechtige vorm opgestelde akte. Bij middel-
eeuwse oorkonden staat men voor het probleem van de vervalsing.
Dit behoort tot het domein van de diplomatiek of oorkondenleer. In
de middeleeuwen zelf was er nog geen sprake van diplomatische kri-
tiek. Bij vermoeden van onechtheid kon men alleen van recente stuk-
ken de oorkonders of getuigen oproepen. Oudere oorkonden kon men
bijna ongehinderd fabriceren. Veelal gebeurde dit om verloren gega-
ne stukken te vervangen of om een recht dat men ter goeder trouw
meende te bezitten met een zelfgemaakte oorkonde te kunnen staven.
Daarnaast kwamen er natuurlijk de vervalsingen met onzuivere bedoe-
lingen. Reeds in de middeleeuwen trad men tegen vervalsingen op.
(Paus Innocentius III einde 12e eeuw stelde criteria op voor het er-
kennen van valse pauselijke oorkonden). Later hielden ook de histo-
rieschrijvers zich met de zaak bezig (begon tijdens het humanisme
met Petrarca). Sindsdien heeft de diplomatiek zich ontwikkeld tot
een wetenschap.

ORDEN EN ORDETEKENEN : Men dient te onderscheiden :

- a) de kennis van de orden als corporaties;
- b) de kennis der ordeteken en als decoraties.

Voor verschillende orden wordt adellijke afkomst vereist (én langs
vaders- én langs moederszijde). Het oorspronkelijke geestelijke
karakter van vele orden ging gedeeltelijk of geheel verloren.
Naast deze bestonden er ook wereldlijke, historische orden die hun
oorspronkelijk karakter van ridderlijke gezelschappen of vereni-
gingen behielden. Hoge orden zijn : "St. Jan en Ste Marie-Duitse
Huis", "St. Hubertus en St. Georges", "Het Gulden Vlies - 10 janu-
ari 1429", "Orde van de Kousenband - 1350", "De zwarte Adelaar -
januari 1701", "De Olifant - Denemarken", "De Annonciade - Italië",
"St. Andries - Rusland", "De Serafijnen - Zweden", e.a.
Het Gulden Vlies en de Orde van de Kousenband behoren tot de hoog-
ste ridderorden. De historische orden zijn veel ouder dan de offi-
ciële staatsorden, waaronder naast de officiële ook veel niet di-
rekt erkende min of meer particuliere orden zijn, waarvan de fun-
datie op zekere gronden in vroegere tijden kan liggen, doch die in
de loop der tijden meer of minder zijn achteruitgegaan en verworden
tot een particuliere zelfs min of meer dubieuze bron van persoon-
lijke inkomsten. Lagere en moderne ridderorden dienen tevens tot
de corporaties gerekend te worden. De studie van de versierselen
in hun grote verscheidenheid en de historische symboliek heeft
niet slechts waarde bij het identificeren van portretten (iconogra-
fie), doch ook van andere voorwerpen : penningen, munten, grafmo-
numenten, e.a. De kennis van de ridderorden voor de geschiedenis
in het algemeen moet als een niet te verwaarlozen hulpmiddel be-
schouwd worden.

wordt vervolgd.

OUDE EN NIEUWE PLAATS- EN STRAATNAMEN

TE GENTBRUGGE.

Vervolg 4.

BUYSSESTRAAT (CYRIEL) :

Van Rinskopflaan tot Kasteelstraat. Algemeen richtingsplan van 1933. Cyriel Buysse, Vlaams letterkundige werd geboren te Nevele op 21 september 1859 en overleed te Gent in 1932. Hij was de neef der gekende zusters Loveling. Hij schreef tal van sterk naturalistische boerenromans, waarin enkele volkse karaktertrekken van de plattelandsbewoner, vooral zinnelijkheid en dronkenschap, sterk aangedikt worden. Hij is een onzer knapste stylisten en boeiendste vertellers, die bijzonder handig was in het typeren van de vlaamse boer uit het Meetjesland. Wegens zijn ruw realisme en scherpe zinnelijkheid moet men uiterst voorzichtig zijn met zijn werken.

BURGEMEESTER DE GUCHTENEERESTRAAT (zie "de Guchteneerestraat")

BURVENICHSTRAAT (FREDERIK) :

Van Molenstraat (Ledeberg) tot Voordries. Een onzer alleroudste wegen. Staat reeds aangeduid op het plan van Horembault van 1619. In 1874 werd de straat voor het eerst gekalseid op min dan 3 meter. Sindsdien herhaalde malen verbreed en hersteld. Zij heete vroeger "Leemstraat". Iets vóór de Delaryestraat, aan de hoeve van Gust Bruyneel, was het schietveld van de St. Sebastiaansgilde (1910) benevens bouwland tot aan de Oude Brusselse Weg. Over die weg, achter de molen van De Munter, die daar op de hoek stond (zie Oude Brusselse Weg) was de hofstede van Wyckaert, waarvan de gronden tot tegen het kasteel Onghena kwamen. Daar vestigden de Zusters van de Nieuwen Bos hun zomerverblijf éér ze in de Achterdries kwamen. Daar waren dan ook nog 3 kleine huisjes waarvan één herbergje en daarachter de schuur van De Munter. Verder lag dan tot aan de huidige Kapellestraat, het "Hof van Van Houtte". De herberg Janssens, later De Roo, werd daar gebouwd als men het station oprichtte, dus rond 1872, en de andere huizen kwamen er later. Waar nu de Jef Van der Meulenstraat begint was een klein wegelken tussen hoge hagen, dat rechtover de herberg De Zwarte Hond in de Ongerijstraat (Em. Hielstraat) uitgaf (nu naast het voetbalplein). Dat wegelken kreeg de naam van "Vlugge Wegeltje". Daar op die hoek was de bloemisterij van Van Swaelmen, waarnaast die van Edward De Reuse en de boomkwekerij van Octaaf Burvenich, zoon van de grote Free. Vroeger was daar een hof met 3 paarden van Van der Syden, maar deze was letterlijk ten onder gebracht door de veepest. Op één dag werden daar 14 koeien ingedolven. Nog iets verder, bijna aan het einde van de straat rechtover het kasteel van Juffer Marguerite heeft nog een boerenhof gestaan met 3 koeien. Tot 1910 stonden er nog resten van de oude stallingen. In het begin van de Jef Van der Meulenstraat rechtover de bloemisterij van Van Swaelmen had men de bloemisterij van Maertens-Beys. Langs de overzijde van de Burvenichstraat, kant Ledeberg, was daar eerst de bloemisterij van Jantje De Kneef, die daar 3 serren had. Hijzelf woonde aan de overkant, in een der drie kleine huisjes van Blommaert, die achter het hof van Haenebalcke tegen de "schieting" stonden. Vóór die huisjes liep een weg (Vennekens) die op de Oude Brusselse Weg uitkwam. Later is Jan De Kneef

gaan wonen in het molenhuis rechtover de molen van De Munter. Daar voorbij was de bloemisterij van De Bruycker, waarin een prachtige zaal was "Flora" genoemd, waarin regelmatig verkopeningen van tuinbouw materiaal en tuinbouwprodukten werden gehouden. Toen in 1872 de spoorbaan door de landerijen was getrokken werd er naast een wagenslag geopend die naar het hof van boer Hoste liep (Victor) en van daar langs het oud wegelken naar de Kasteelstraat of naar de Brusselse steenweg (zie Broekakkerstraat). Van af die slag tot aan het park was het land. Het grote park behoort tot de doening die op de hoek van de straat en de Dries staat. Vroeger behoorde dat bij het Braemkasteel. Het werd laatst bewoond door de familiën Hamelinck en De Keyser en ten slotte door Mej. Van Hoobroeck ten Hulle, door gans Gentbrugge eerbiedig Mejuffer Margriet genoemd. Later kwam er Morel de Westgaever. Nu is dat mooie park verkaveld.

CAMELIASTRAAT :

Van Hundelgemse steenweg tot Hoveniersdreef. Deze weg, die sedert onheuglijke tijden bestond en regelmatig door het publiek werd benuttigd, werd in 1935 bij de Gemeentewegen ingelijfd. Algemeen richtingsplan van 1937.

CYRIEL BUYSSESTRAAT (zie Buyssestraat)

CLAUSSTRAAT (EMIEL) :

Van de Jan Frans Willemsstraat tot de Henri Pirennelaan. Eerste kalseiding in 1939.

Emiel Claus werd geboren te St. Eloois Vijve op 27 september 1849. Hij overleed te Astene op 5 juni 1924, in zijn inmiddels beroemd geworden werk- en woonhuis "Zonneschijn", dat nu tot museum is ingericht. Claus had steeds een voorliefde voor het licht en zijn wondere spelingen. Wereldfaam bezorgden hem zijn doeken als "Hanengevecht", "Bietenooft", "Overzet der koeien", "Vlaswiedsters" e.a. Tijdens de oorlog 1914-18 verbleef Claus te Londen waar hij bekende doeken borstelde.

CONSCIENCEPLEIN (HENDRIK) :

Vroeger Bassijnplaats. Hier bevond zich van 1285 tot 1578 de Abdijs der Rijke Claren, waarover een afzonderlijk hoofdstuk bestaat. De sluisarm werd gegraven rond 1867 en de spoorwegbrug in 1872. De na die werken overgebleven gronden werden door de Staat aan de gemeente geschonken om er een openbaar plein aan te leggen mits verlenging van de Van Oost- en Bassijnstraten. In 1901 werd een kleine gekalseide weg aangelegd tussen de Van Ooststraat en de Brugskens over de Schelde. De plaats was dan met olmen beplant die in 1924, ziek geworden zijnde, werden verkocht en gerooid. Ten einde de "brugskens" te kunnen afschaffen werd op 2 juni 1926 aan het Ministerie van Spoorwegen gevraagd langsheen de bestaande spoorwegbrug een voetgangersbrugje aan te leggen. Op die vraag werd niet ingegaan. Op dit plein werd door de gemeente in 1929 een gemeentelijke bewaarschool opgericht. Enkele maanden vóór het uitbreken van de oorlog in 1940 werd een stevig brugje gelegd dat de weg naar de Heirnis wat inkortte en het bouwvallig houten brugje werd dan afgebroken.

Hendrik Conscience (Antwerpen 3 december 1812-Brussel 10 september 1883) was de zoon van een frans oud-soldaat en een vlaamse moeder. Hij werd hulp-onderwijzer, vocht mee in de belgische opstand van 1830, was een tijd bloemenkweker en vertaler aan het Antwerps Pro-

vinciebestuur. Later achtereenvolgens secretaris der stedelijke Academie te Antwerpen, waar hij omwille zijner vlaamsgezindheid ontslag nam. Arrondissementscommissaris te Kortrijk en ten slotte museumconservator (Wiertsmuseum) te Brussel tot aan zijn dood. Door zijn verhalen, vooral door zijn geschiedkundige romans, heeft hij onzeglijk veel bijgedragen tot het bewustmaken van Vlaanderen. Hij was in feite de eerste vlaamse romanschrijver, die inderdaad zijn volk heeft leren lezen. Zijn vlaams epos "De Leeuw van Vlaanderen" is in haast alle talen overgezet. Alhoewel hij stylisch wat verouderd is en zijn stijl thans opgeschroefd en bombastisch aandoet, blijft hij ook nu nog een veel gelezen volksschrijver.

DE COCKLAAN (JULES) :

Rechtover de ingangspoort van het Ledebergs kerkhof tot Peter Benoîtlaan.

DE GRUYTERSTRAAT (DOKTER JAN OSKAR) :

Van Peter Benoîtlaan naar de Brusselse steenweg; doorgetrokken tot Jean Jaurès laan. Algemeen rooiingsplan van 1941. Letterkundige 1885-1929.

DE GUCHTENEERESTRAAT (BURGEMEESTER) :

Van Achterdries tot Jules Van Biesbroeckstraat. Algemeen richtingsplan van 1938.

DE JAEGERSTRAAT (THEO) :

Van Achterdries tot Jules Van Biesbroeckstraat. Algemeen richtingsplan van 1938.

DE LARUYESTRAAT (LIEVEN) :

Van Frederik Burvenichstraat tot Lieven Delaruyestraat (Ledeberg). Algemeen richtingsplan van 1911. Delaruye was een groot plantenkweker. De straat werd door zijn bloemisterij getrokken.

DE NAEYER'S DREEF :

Van Walstraat naar Brusselse steenweg. Vroeger liep de dreef tot in de Moriaanstraat. De Vlinderstraat werd aangelegd in een van de Dreef losgemaakt deel. Hier bracht de St. Sebastiaansgilde in 1926 haar gaaipers over. Op de hoek van de Brusselse steenweg, kant Arsenaal stond tot in 1900 de houten windmolen van Jules De Munter. De twee huisjes die daar staan zijn nog een overblijfsel van het molenhuis. Algemeen richtingsplan van 1926.

DERDSTRAAT (Aardstraat) :

Van Kouterstraat tot aan de Schelde.

Wordt vervolgd.

HET OUDE DORP VAN GENTBRUGGE

Het jaar 1978 is uitgeroepen als het "Jaar van het dorp".

We zullen vooreerst trachten te bepalen wat we door "Dorp" verstaan. We vermoeden dat het een bewoonde kern is, waar zowel een religieus als een wereldlijk gezag vertegenwoordigd is, en die door de buitenwereld als een woongheel wordt aanvaard. Bij ons hier op Gentbrugge is de naam van dorp sedert vele jaren verdwenen in de volksmond, doch tot 1910 zegde men nog: "ik ga naar het dorp, we spelen op het dorpsplein, 'tis kermis in het dorp". Alleen onze boeren in "den bos" gebruiken nog altijd de naam van dorp, als ze spreken over de oude kern van de gemeente waar eens hun oud kerkje stond midden het kerkhof; waar hun gemeentehuisje stond bedekt met een strooien dak, waar een kleine voutenkamertje diende als raadsplaats, met daarnear een aanhangsel van een stal "het kot" waar dieven en dronkaards werden in opgesloten. (1). De oude dorpskom, vlak bij de Schelde, besloeg slechts een onbeduidende oppervlakte. Op de rand van het grondgebied gelegen, wordt de wijk die hieruit groeide ten onrechte "het Center" genoemd. (2). - Daar stond op ongeveer 180 m. van de Schelde het oud kerkje, gebouwd rond 1500, omgeven door een klein kerkhof van ongeveer 800 m². Nadat de nieuwe kerk in 1873 in gebruik was genomen, werd het gesloopt. Een arduinen kruis op het kerkhof tegenover de ingang langs de Kerkstraat duidt nog heden de plaats aan waar eens het altaar stond. Rond het oud kerkje stonden in 1840 een 16 tal kleine huisjes met strooien dak en hier en daar een hoeveken. Voor het kerkje lag een driesje met in het midden een oude lindeboom waarop drie straten uitgaven: de Kerkstraat, die bijna in rechte lijn naar de Keizerpoort leidde. Een tweede straat, vroeger slechts 3 meter breed - het Aardstraatje (nu Fabriekstraat weg N° II) liep van de oude kerk noordwaarts naar de Schelde; het is een eeuwenoude weg uit de tijd dat het voornaamste vervoer langs de rivier gebeurde en van af de "AARD" of aanlegplaats het dorp gemakkelijk bereikbaar stelde. Voor 1895 was er hier geen brug op het grondgebied van Gentbrugge, alleen een overzet met een bootje aan het Pannenhuis en aan de herberg ietwat verder het Schippershuisje op het grondgebied van Destelbergen, tegenover het Kouerland op ons grondgebied.

(1) Oud gemeentehuisje in het Zwarthondjestaartje, nu Van Deykstraat : in nummer 4 ten jare 1832

(2) Gentbrugge had in 1848 een oppervlakte van 773 Ha.

Van de kerk naar het zuiden toe leidde de HONGERIJSTRAAT (heden de Emanuel Hielstraat) naar de "Grooten Driesch": de Hongerijen - waren namelijk schrale gronden ter plaatse van de huidige Jef Vandermeulenstraat. De STATIESTRAAT verbond de HONGERIJSTRAAT met de KERKSTRAAT, later werd ze de KAPELLESTRAAT genaamd, als aandenken aan de twee O.L.V. kapellen op de uiteinden van deze straat.

Van de Hongerijstraat vertrekt de Kouterstraat oostwaarts evenwijdig met de Schelde. Daar lag in het verlengde van de as van de oude kerk de vroegere pastorie (zie dorpsplan N^o1) gesloopt in 1918, bij de uitbreiding van het kerkhof. Verderop staat de oude burcht of OUDE KLUIS (plan N^o2) vroeger genaamd kasteel Minnaert, waarvan het schilderachtig gedeelte, de omwalling en de oude brug, naar de straat toe, in 1968 jammer genoeg gedempt werden.

Aan de overzijde lag het vroeger genaamde heergoed; de Redickhove later De Meulemeester-Lefèvere deten ~~Hove~~-en kasteel Mols, gedeeltelijk omwald (dorpsplan 3). Het dorpsplan uit de eerste helft van de vorige eeuw biedt ons een denkbeeld van de geringe bevolkingsdichtheid. De straten waren landelijke aardewegen met bomen afgezoomd verre van gesloten huizerijen. We mogen aannemen dat dit grondplan gedurende verschillende eeuwen in feite onveranderd gebleven is tot het tijdstip waarop de bevolkingstoename de aanleg van nieuwe straten en de bouw van een nieuwe grote kerk noodzaakte.

Dat zulks gebeurde in een periode twijfelachtige bouwstijl doet ons nu meer het verdwijnen van het oud kerkje aanvoelen als een onherstelbaar verlies. Uit het bouwen van smakeloze huizerijen blijkt overigens het tekortschieten van de praktisch ingestelde mens tegenover de mogelijkheden die hem geboden werden.

Een tweede meer landelijk centrum van andere aard was de Achterdries of Grote Dries, een driehoekig grasplein, eertijds met kanada's, nu met platanen beplant, was vroeger een "vrijgeweide" waar de arme mensen van de omtrek hun geiten en schapen mochten laten grazen. Deze dries was omringd van hofsteden en kastelen, waarvan de hovingen een enige loverkrans vormden. Verder zuidwaarts had men de Kleine Dries, vroeger een van de mooiste plekjes van Gentbrugge gans ingesloten van kastelen en hovingen. Ph. Blommaert, geschiedschrijver schreef in zijn werken; "Geen dorp in Vlaanderen heeft zoveel kastelen en lusthoven als Gentbrugge. Men telde rond 1840 nog 20 kastelen, 45 hofsteden omringd van 50 Ha. b^os. In het zuidwestelijk deel, lag de Heide, een schrale onvruchtbare hoogte waar de mens de bodem niet kon bewerken en meer naar het oude dorpscentrum trokken op vruchtbare akkers en weiden.

Van vele van onze beroemde hořsteden weten wij zelfs niet meer waar ze gestaan hebben als het "Goet ter Steene"-het "Leen te putte"-het "Hoř ter Mieke"-het "Hoř te Peynaerts"-het "Hoř ter Leenstraete"-het "Cuypersgoet"-het "Weverskeet"-het "Hoř te Upstal"-allen verdwenen en verloren in de Geschiedenis van Gentbrugge.

We hadden onze welgekende lustoorden vooral door de Gentenaren die de zondag er naartoe trokken, de "Groene Boogaerd" de "Warande" het "Boledershoř" de "Zwarte Flassche" of "Bossnep" het "Bruilof Cabaret" en "Soepe Raes" op de Hundelgemse Steenweg.

Verder hadden wij op Gentbrugge het oude leen van Coninckxdonck, het Braemkasteel of Braemburcht, als oude verdediging op de Rietgracht, het kasteel Rattendaele of kasteel van kaneunnik Villain, een historisch kasteel, eens center der Calvinisten onder leiding van Bussaert van Hymbieze, die zijn kasteel had in de Vogelhoekstraat en van Stirium, generaal aan het Hoř van Oranje. Rattendaele ons oudst natuurbezit staat nu vervallen en bijna reddeloos verloren door gebrek aan onderhoud en waarvoor we reeds enkele jaren beroep deden bij het Ministerie tot klassering en tot hiertoe nog niets is van terecht gekomen. We stellen ons nu de vraag, in het jaar van monumentenzorg, in het jaar van het Dorp, wat we als dorp nog mogen beschouwen, in een bevolkingswijk waar geen rekening meer wordt gehouden met zijn HISTORISCH VERLEDEN EN WAARDEN.

Waar andere dorpen in het Vlaamse Land pronk op gaan om het behoud en klassering van een merkwaardig kasteel, oude hoeve, een prachtboom of landschap. Gentbrugge het eeuwenoude dorp is wel een van de enige in Vlaanderen waar zoveel natuurschoonheid verloren is gegaan. Het is bedroevend en jammer hoe de laatste resten van ons landelijk milieu alhier sedert een dertig tal jaren werden vernietigd.

Het JAAR VOOR MONUMENTENZORG is hier te laat gekomen en wat mogen we er van verwachten tot bescherming wat ons zo aan het harte ligt, als procedures na jaren nog geen besluit tot behoud kunnen schenken. Zoals we reeds schreven over onze 45 hořsteden die ons dorp kende in vroegere tijden, blijven er nog slechts 6 over die binnen enkele jaren hier ook moeten verdwijnen. Wat zal ONS DORP nog bezitten van landelijke schoonheid in het jaar 2000. Alleen bij ouderlingen achter gebleven herinneringen, beelden uit ons kinderjaren, visioenen in het menselijk brein van dezen die het oude nog gekend hebben en eens als kinderen speelden op het dorpsplein Onder de Toren, in de prachtige dreven, de lommerige bossen, de winterpret beleefden op de ijsvlakten van de Oude Turfputten, in de Zilvermeersen aan de Oude Schelde; in hun kleine gehuchten tussen die goedzakken van eenvoudige mensen, levende als één familie in broederlijkheid, behulpzaamheid en liefdadigheid. Waar spelende ravottende kinderen voor hen geen hinder

en kinderspelen, waar ze samen stonden en dansten rond de Sint Pieters en Sint Jansvuren, bij het afscheid van de late zomeravond.

Toen nog liedjes door moeders en kinderen werden gezongen in de winter rond de warme stoof. Waar het naïf kindergemoed nog geloofde aan de komst van Sint Niklaas en zwarte Piet op Klaasmorgen, en zovele herinneringen uit ons jeugdige kinderjaren in stil eenvoudig geluk.

In ons dorp ontstonden in de 13 eeuw beroemde kloosters van Arme en Rijke Claren waarover we breedvoerig schreven in onze tijdschriften. Zuidwaarts van het dorp lag het BOSHOUT of BOSKANT. Een kerkwegel liep van het dorpskerkje tot de Heerlijkheid van Coninckxdonck.

In deze nabijheid ontstonden van af de vroegste tijden onze oude hofsteden, midden het Polderland met uitgestrekte akkers en weiden aan de rand van de bochtige Scheldeoevers. De rondliggende meersen noemde men met oude namen; de Hoone, het Hooi, Upstal, Malcampsham, de Bunders de Doorewie, de Hazenakker, de Moortheide, het Galgenveld, het Seghersveld de Meire, de Paepstukken, de Thiende Vry, het Beerken, den Oort, de Biesten enz. - In het Boshout stonden sedert eeuwen onze steenbakkerijen, als eerste nijverheid van het dorp. De zwaar bevrachte steenkarren brachten hun lading naar het dorp langs het Aardstraatje aan de Scheldeoever, waar ze in kleine scheepjes werden geladen voor het opbouwen van nieuwe woningen in het Vlaamse Land.

Nu is alle nijverheid hier stilgelegd, waar eens de steenovens in rijen stonden te roken, liggen nu de vuilnisbelten voor de omliggende gemeenten. Zwermen van hongerige meeuwen krassend vliegen op en neer; moe gevlogen bedekken als wit tapijten de stinkende belten. Dichtbij snorren en zoeven de autocaravanen op de E3.

Besluiten wij met te zeggen: dat dit schoon oud Dorpje van t'verleden, een nietig plekje op de aardbol, ons zo diep ter harte ligt, wij die er wonen en geboren werden en een zullen gaan rusten bij het stof onzer vaderen. Wat is van dit dorpje geworden? ... Eeuwen lang rijk aan historische waarden vol landelijke schoonheid in een stille gezonde natuur. Van in zijn ontstaan bestuurd door een baljuw, een burgervader met zijn eenvoudige raadsleden van kasteelheer tot boertige landbouwer, zijn dorpspolitiek, maar toch de welgekende en geëerde heren van het dorp. In nood vond ieder in zijn partij of gezindheid, een vriend die hem begreep in zijn noden, en hem helpen zou, die hem in vriendschap raad kon geven, en kon men wel eens wrivelig zijn onder elkander in de politiek, och God, wie had er geen gebreken? Bij kermis en feest, bij druppel en pint in d'oude estaminet werden ze de beste vrienden, de goede tjollen uit de ouwe tijd. ... men moet vergeven en vergeten!!!!.

Vroeger was een dorpeling geminacht van de stedeling, zij werden aanzien als een domme landelijke bevolking, met hun oude praktijken, hun boertige taal en klinkt het niet zo botst het niet, zich diervan uitspreken. Nu opgeslorpt door een grootmacht, het oude fiere Gent van het verleden, durven wij zeggen dat nog velen vastgeankerd zullen blijven aan het oude dorp, met hun oude schone gewoonten en zeden.

't Zal lang duren om ons nieuw bestuur te leren kennen en zullen moeten afwachten wat ze voor ons oude fiere dorp ZULLEN DOEN; daden tellen voor ons alleen.

Wij, de Genbruggenaren, brengen dank aan diegenen die zovele eeuwen door, reeds aan het roer gestaan hebben van het oude fiere dorp uit het verleden. Onder hun bestuur werd het eens oude dorp, een nijverige, welstellende gemeente, waar het goed was te leven voor iedereen. Zij deden het met een goed hart, zij kenden hun volk, zij kenden hun noden en het volk kon ten alle tijde op hen rekenen.

WE ZULLEN ZE DANKBAAR BLIJVEN GEDENKEN.

Gerard Waeytens

BURGERMEESTERS VAN GENTBRUGGE sedert 1698

JACQUES WEYNAERT bailliu in 1698

JUDOCUS CRIEL

LIVINUS LEYMAN

JUDOCUS COLMAN

PIETER VAN ACHE

P.F. HEBBELINCK

FRANS VERVEGGEN

HUBERT NUYTENS

PIETER DE MEY

JAN BAPTIST DE GUCHTENEERE

LOUIS VAN HOUTTE

CHARLES DE GUCHTENEERE

EDMOND BLOCK

MAURICE VERDONCK

ROBERT RINSKOPF

EMIEL VAN SWEDEN

FRANS TOCH

PROF. DOK. VINCENT EVRARD

PERSOONS HYPOLIET

VERHAEST RAPHAEL

VAN BELLE FERNAND.

GEMEENTESECRETARISSEN

CHARLES GEERAERT 1822

N.M. EGGERMONT 1822=1835

B. LIMPENS 1836=1851

KAREL CAMBIER 1851=1854

LOUIS BOCQUE 1854=1862

LEOPOLD DE COCK 1862=1887

EDMOND VAN OOSTENDE 1887=1932

GEORGES VAN OOSTENDE 1932=1958

ETIENNE VAN DER HEYDEN .. 1958=1976

Op 1 januari 1977 werd Gentbrugge bij Gent gevoegd. Wij willen er aan herinneren dat tot in 1870 de gemeentesecretaris ook de boeken van Ledeborg onderhield. Van af dit jaar werden de diensten gescheiden.

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 21.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

De Oude Kluis. (deel 3)

Tot vóór enkele jaren vormde de rijk beplante lindedreef in de Kouterstraat een waardevol kader voor dit mooie gebouw. Van de straat gescheiden door een brede wal, waarover een oude, rustieke boogbrug naar de inrijpoort voerde, was het 's zomers omkranst door een weelde van groen; 's winters teruggetrokken tussen bladerloze kruiden, statig oprijzend uit het donkere water, ongenaakbaar in zijn strakke eenvoud.

Heden is dat schoonste plekje van Gentbrugge geworden tot een brede, kale straat met min of meer individueel geslaagde villabouw, doch als geheel verstoken van een alles omspannende harmonie. De lindedreef wenkt en lokt niet meer naar de verderop liggende ruimte der velden. Een burgerlijk saaie straat draagt haar verveling op U over, even grijs als een zonloze dag.

De Oude Kluis staat er nu als een verwezen, miskende en oudste getuige van het leven dat zich eeuwen geleden in het dorp afspeelde. Haar soberheid van lijn heeft zelfs in de huidige omgeving haar voornaamheid bewaard.

Het gebouw bestaat uit 2 onderscheiden delen : een zwaar torengedouw, 6 m. breed en 10 m. hoog, bekroond met een asymmetrische trapgevel, dat het oudste deel vormt. In de voorzijde, waarvan de bakstenen merkbaar zijn onder de kalklaag werden 3 grote en 2 kleinere vensters aangebracht die op 3 verdiepingen wijzen. Gans bovenaan prijkt nog een klein cirkelvormig venstertje.

Links leunt tegen dit torengedouw een vleugel van 19 m., waarop een leien schilddak. De voorgevel daarvan die 1,50 m. achter de voorzijde van het torengedouw opgetrokken werd, vertoont 2 rijen niet onaardige vensters, evenwichtig van vorm, rechthoekig op de beneden-, boogvormig op de bovenverdieping. De zijkant van deze vleugel naar de kerk toe gericht, is 12 m. breed en valt minder mee tengevolge van de buiten verhouding brede vensters. De indruk wordt

enigszins goedge maakt door een hoektorentje aan de achterzijde dat aan het vroegere gebouw herinnert. Deze zijvleugel werd immers herbouwd in het begin van deze eeuw. De wijze waarop beide delen bij elkander aansluiten kan geslaagd genoemd worden in acht genomen de periode waarin de laatste verbouwing gebeurde en waarin overigens weinig waardevols voortgebracht werd.

Rechts van het torengedouw is een inrijpoort met decoratieve kantteeltjes aangebouwd, een duidelijke poging om in dezelfde stijl te blijven en een noodzakelijk afsluiting van de sierlijke boogbrug die ingevolge de betreurenswaardige demping van de wal verdwenen is. Het vroegere voorkomen is terug te vinden op een plan van Gent door Henricus Hondius, getekend in 1641. Rond genoemd plan zijn de voornaamste kastelen uit de omgeving van Gent afzonderlijk afgebeeld. De Oude Kluis is er vermeld als Domus Dei Minnaert (verblijf van de Heer Minnaert).

De globale schikking stemt in grote trekken overeen met de tegenwoordige. De linkerzijde van de grote vleugel is echter geflankeerd door 2 hoektorentjes. De toegangsbrug voert hier naar een poort in de hoofdvleugel. Het goed is rechthoekig en omgeven door een wal. Nochtans is de verhouding van de toenmalige hoofdvleugel ten opzichte van de huidige niet nauwkeurig af te leiden.

De historiek van de Oude Kluis schetsen is een uiterst moeilijke opgave. De kaart van J. Van Deventer uit 1559 is wel het oudste document dat een konkrete vermelding maakt van het gedouw. Hoeveer moeten we echter teruggaan in het verleden?

Indien de eerste kapel te Gentbrugge, waarvan een oorkonde der St. Baafsabdij melding maakt, een burchtkapel was is het hoogst waarschijnlijk dat deze zich in de Oude Kluis bevond en zouden wij reeds in de 12e eeuw het bestaan van het kasteel mogen aannemen. Ook de muren van het torengedouw, waarvan de dikte 1,40 m. bedraagt de fonderingen 2 m. en het gewelf van de benedenverdieping dat versterkt is met zware ijzeren trekbanden, wijzen op de hoge ouderdom van het bouwwerk.

Was hier de plaats van de burchtkapel? ... Men treft er immers nog nissen aan. Onder het gelijkvloers bevindt zich bovendien een oud keldergewelf met tralievenster dat uitgeeft op de voorwal naast de boogbrug, maar nu onder het peil van het straatoppervlak verborgen is. Voor de burchtkapel pleit bovendien het feit dat de Heren van Gentbrugge, tevens Heren van Uitbergen, waartoe Schellebelle behoorde, waren en dat juist de deken van Schellebelle, Robrecht,

zijn altaarrechten van deze burchtkapel in 1165 aan de St. Baafs-abdij schonk.

Bijkomstige verklaringen over deze vermelde deken vond ik beschreven in het tijdschrift voor Heemkunde en Geschiedenis van Wetteren 1971 nr. 3. Over het klooster van Serskamp, genoemd "Tussenbeke" blad 38 geschreven door Jules Pieters, ik citeer : "van wie kwamen de gronden waarop het primitieve klooster (van Tussenbeke te Serskamp) zou oprijzen? Deze werden "om aldaar een vrouwenklooster op te richten", in 1148 geschonken aan de abdij van Drongen. Schenker was genoemde Robrecht van Belle, die in de latijnse schenkingsakte genoemd wordt "Robertus decanus de Bella".

Wie deze Robrecht was weten we niet met zekerheid. Waarschijnlijk behoorde hij tot het geslacht van de toenmalige heer van Schellebelle; oorspronkelijk van "Massemen", die de benaming van zijn Heerlijkheid als een familienaam had overgenomen" (einde van het citaat).

Heel waarschijnlijk is het wel dezelfde Robrecht waarvan ik gesproken heb toen deze de altaarrechten van een kapel te Gentbrugge afstond in 1165 aan de monniken van de St. Baafsabdij, beschreven in het Curtul van St. Baafs nr. 12 blad 100 Provinciearchief, afstand altaarrechten. (Gerard Waeytens)

(Eertbrugge of Ertbrug was een vrijheerlijkheid, voor het grootste gedeelte op het huidige grondgebied van Serskamp gelegen).

In de lijn van deze gedachtengang zou de brand in 1377 (volgens de Potter en Broeckaert), in 1381 (volgens De Fris, Histoire de Gand) betrekking hebben op deze burchtkapel. Vermoedelijk zou na die datum de kerk gebouwd geweest zijn daar waar later de oude pastorie stond in de Kouterstraat, 100 meter vóór de Oude Kluis of op het oude kerkhof in het begin van de Kerkstraat.

De naam "Oude Kluis" dient ongetwijfeld in verband te staan met kluizenaars of kluizenaresen waarvan verschillende gevallen bekend zijn. Deze lieten zich opsluiten en hadden met de buitenwereld enkel betrekking langs een kleine opening waarlangs ze hun voedsel ontvingen en die hun ook toeliet de kerkelijke diensten te volgen. Zoals reeds vroeger gezegd vernemen we uit een latijnse oorkonde dat in 1377 te Gentbrugge een kluis bestond die slechts door één vrouw, Catharina de Carrembroeck, betrokken was.

Lag de kluis in de nabijheid van het kasteel of in het kasteel zelf? Bij onderzoek van het kasteel vonden wij 5 afzonderlijke kelderingen waarvan een vroeger met een onderaardse gang verbonden was in de

richting van de achterwal. Deze werd gedeeltelijk teruggevonden bij verbouwingen in 1910.

Op het gelijkvloers van de trapgevel bemerken wij een plaats met gothisch gewelf. Vroeger was er een deur die in een verborgen zijtoren uitkwam. Langs beide zijden zijn ingebouwde nissen. Deze plaats heeft het voorkomen van een oude kapel met daarnaast een kleine plaats die zou kunnen gediend hebben als sacristij. Boven de kelderingen hebben de muren een dikte van 80 cm. Boven deze gewelfde plaats heeft men de oude boekenzaal van het kasteel, waarvan de vloer uit rode bakstenen tichels is. Het gebinte van het dak is aangeklonken met houten spieën. Dit gedeelte van het kasteel is het oudste overgebleven deel, afkomstig uit zeer oude tijden.

Oude geschriften vermelden ons verder dat de kapel en kluis in brand gestoken werden in 1377. Kort daarop werden ze toevallig helemaal verwoest nog voor het herstel van de schade. Deze gebeurtenissen speelde zich ongetwijfeld af in of rond de "Oude Kluis". In dat verband dient ook gewezen op oude fonderingen in de hellingen, die bij grondig onderzoek en oordeelkundige opgravingen wellicht enig licht zouden brengen. Het is mogelijk dat na het bouwen van de kerk op het einde van de Kerkstraat, de Kluis naar deze omgeving van de kerk is overgebracht.

Nadat de gebouwen van de kluis vrij kwamen bij gebrek aan kluizenars werd zij bij akte van 22 september 1501 aan de pastoor als woning toegewezen. Eigenaardig is het nochtans in de parochieregisters uit het jaar 1700 te vernemen dat Petrus de Meulenaere overleden op 10.7.1700 in d'hermitage, kapelaan was in de Oude Kluis en onderpastoor in de parochie Gentbrugge.

In de 18e eeuw moet het kasteel nog bewoond geweest zijn door de familie De Meulenaere, volgens een verklaring welke de heer Jean Cardon de Lichtbuer mij gaf in het jaar 1920. Verder wist hij te verklaren dat de Clarissen tijdens de troebele jaren er een tijdelijke intrek hadden genomen na de vernietiging van hun klooster op de "Gulden Meersch".

Wat de bewoners of bezitters van het kasteel betreft moeten wij rekening houden met grote leemten. Vaag kunnen wij vermoeden dat hier de oorspronkelijke Heren van Gentbrugge verbleven. Rond 1641 vermeldt de tekening van Hondius, als bewoner Guillaume Minnaert, die baljuw was van het burggraafschap Gent en raadsheer in de Raad van Vlaanderen. Hij liet verschillende verbouwingen uitvoeren aan de Oude Kluis.

Later moet het nog een zomerverblijf zijn geweest van de bisschop Antonius Triest.

Omstreeks 1860 was het in het bezit van dokter Blairiau; nadien werd het aangekocht door ridder Irenée Le Fevere de Tenhove die het gaf als woonst aan zijn zoon Gustave, die ridder benoemd was in 1913 en gehuwd was met baronnes Maria Theresia van Crombrugghe de Piquendaele. Later verhuisden zij naar het kasteel "Le Camp" op "den kleinen Driesch".

Toen de heer Gustave Le Fevere de Tenhove verhuisde, werd de "Oude Kluis" betrokken door zijn zuster Adèle (1871-1940) gehuwd met Jean Cardon de Lichtbuer (1868-1947). Na hun dood ging het kasteel over aan hun zoon Antoine Tony Cardon de Lichtbuer, gehuwd met prinses Mary Gagarine, geboren in Rusland (1915), dochter van prins Boris en van Tatiana, geboren prinses Gagarine.

Thans behoort de Oude Kluis aan de kinderen Tony Cardon de Lichtbuer.

In de hovingen staat nog de oudste boom van Gentbrugge, een reusachtige cedar van meer dan 600 jaren oud. Van deze cedar van de Libanon stonden nog twee exemplaren in de hovingen van het Braemkasteel. Wanneer de E 3 werd aangelegd verdwenen deze unieke reuzen. Het oud kasteel de Oude Kluis ligt wel aan de bron van de geschiedenis van Gentbrugge. Het lag eeuwen in het Markiezaat van het Land van Rode als een van zijn oudste en merkwaardigste burchten. Hoeveel tragedie en geschiedenis is hier ontstaan tussen zijn muren? Hoeveel edellieden hebben hier hun levensrol niet gespeeld?

Ontstaan midden een eerste nederzetting van enkele landbouwers aan de rand van de Schelde. Voorzeker is hier het oude Gentbrugge ontstaan, in een streek waar eens de Romeinen hun "Cultura", Kouterland hadden gesticht, aan de rand van bossen en wouden. De eerste edellieden die deze burcht bewoond hebben moeten zich "Heer van Gentbrugge" genoemd hebben.

Hier lag de streek die later de naam zal krijgen van "dorp" met een schamele burchtkapel ten dienste van enkele omliggende landbouwers, doortrokken van een aardebaan lopende naar het klooster der Rijke Claren en langs de andere zijde langs een "Pannenhuiswegel" naar het Pannenhuis over de Schelde waar vóór 2000 jaar een Gallo-Romeinse nederzetting hun kampen hadden opgeslagen op het Eenbeek-einde te Destelbergen.

Rondom de Oude Kluis hebben zich vroeger rampen en plagen verspreid,

overstromingen, cholera en pest. Rechtover de Oude Kluis, in de Lieve Vrouwenhoek, stierven op enkele dagen al de inwoners aan deze vreselijke ziekte (1866). De jongelingen Jozef en Désiré Hellebuyck, die naast het kasteel woonden in de allereerste bloemisterij van Gentbrugge, waren de moedige jongelingen die trots het levensgevaar, in deze droevige dagen de lijken der afgestorvenen op een kruiwagen naar het kerkhof voerden. De Lieve Vrouwekapel werd als dank opgericht bij het verdwijnen van deze rampzalige plaag.

Vermelden wij ten slotte dat hier in deze prachtige achterwal, omringd van wilgetronken, al spelend met een kaatsbal, het enige dochttertje van de heer Tony Cardon de Lichtbuer, het lieve vriendelijke meisje Titiane, zonder dat iemand het wist, verdronk, en na te vergeefs overal in het rond gezocht te hebben de heer Cardon zelf zijn dochttertje terug vond, onder het groen van de wal.

De heer Cardon sprak altijd van de spoken die rond de wal en het kasteel doolden. In de laatste 50 jaren heb ik er echter nooit gezien! ...

Mocht de "Oude Kluis" als een parel van natuurschoonheid nog vele jaren in ons midden blijven staan als een prachtbeeld onzer kindjaren.

Nu verminkt en gekerfd door de ongevoeligheid van het modern urbanisme, hebben we weemoedig de ontsiering en vernietiging van zijn omgevende wallen en boogbrug betreurd.

Eens zal de Geschiedenis van Gentbrugge dit alles vermelden als :
"DE GROOTSTE VERNIETIGING DER 20e EEUW".

OUDE KLUIS

Wordt vervolgd.

TE GENTBRUGGE.

Vervolg 5.

DE SAINT-GENOISSTRAAT (JULES) :

De familie de Saint-Genois had hier destijds grote eigendommen (zie parochie St. Eligius). De straat leidt van de Brusselse steenweg naar de Gontrodestraat. Op de kaart van 1619 komt ze voor onder de naam "Heystraat". In 1899 was ze reeds 10 m. breed, doch werd in 1924 reeds op 15 m. voorzien. In 1913 gekalseid kreeg ze een nieuwe bestrating in 1928. Het plantrecht langsheen de straat behoorde tot in 1935 aan de familiën Lambrecht en Poelman, die het aan de gemeente afstonden dat jaar tegen betaling van 3.419,85 fr. Langs deze straat had de stenen molen van Kerkaert zijn uitweg. De molen verdween om plaats te maken voor de gebouwen van het Arsenaal. Hij was niet oud, vermits hij niet vermeld staat in het antwoord dat op 19 september 1822 het gemeentebestuur gaf aan de gouverneur der provincie Oost-Vlaanderen die begeerde te weten hoeveel molens er op Gentbrugge stonden. Er waren er dan maar twee. Die van De Munter in de Kleemstraat en die van Pourceau op de Hundelgemse steenweg. De eerste een houten molen, de laatste een stenen.

DESIDEER TOEFFAERTSTRAAT : zie Toeffaertstraat.

DE SMETLAAN (GEBROEDERS) :

Van Brusselse steenweg naar bareel aan de Magerstraat. In 1931 geopend door de gronden waarop de gebroeders De Smet van Ledeberg hun laurieren des zomers uitzetten tussen de Rietgracht en de Magerstraat. Richtingsplan 31.

DESTREELAAN (JULES) :

Van Edouard Anseelelaan tot Roskam Melle. Richtingsplan 1934.

DOKTER JAN OSCAR DE GRUYTERSTRAAT : zie De Gruyterstraat.

DOKTER JOZEF VERCOUILLIESTRAAT : zie Vercouilliestraat.

DOMIEN VAN DEN BOSSCHESTRAAT : zie Van den Bosschestraat.

DOORNEWEIDE :

Oude bosgrond benoorden de Polder, bezuiden de Rietgracht. Maakte naar alle waarschijnlijkheid deel uit van de "Grote Bos", een leen dat wij bij de bespreking van het leen "Hof van Gentbrugge" reeds ontmoetten. Oorsprong van de naam onbekend. Weide, weede, weegde, weë betekenen alle "weide" die gemaaid of gehooïd wordt. In Brabant en Limburg zegt men : beemd, bemt, bamt, en in Vlaanderen en West Brabant : meers. In de regel vindt men die langsheen rivieren en beken op alluviale, vochtige gronden. In samenstellingen is het bepalend gedeelte van de naam gewoonlijk ontleend aan een der volgende omstandigheden : 1) eigenaar, 2) uitzicht, 3) ligging. Men vindt dat woord ook in "etweide", dat soms klinkt als "ettinge", "ete", volksetmologisch vervormd in "vetweide". Dat is in feite een grazing voor groot vee. Het werkwoord "etten", "afetten", is factitief van "eten" en betekent dus zoveel als "doen eten", "te eten geven".

DORPSPLAATS :

Werd op 6 juni 1890 herdoopt in Kerkplein-Place de l'Eglise.

DONKERDREVE :

Deel der Zwarte Heirestraat van de spoorwegovergang tot de Hundelgemse steenweg. Nu een deel van de Peter Benoitlaan.

DREVE :

Van Brusselse steenweg naar Snottemuyle (nu Moriaanstraat). Lengte 512 m. Voetweg 36. Zie De Naeyerdreef.

DRIEPUT :

Meers aan de Schelde tussen de Giesmeire en Schotlam. Hier hebben wij terug het woord "Put" dat wij ontmoetten in een niet ver van daar aan de overzijde van de grote bocht gelegen meers "de Put Hoc". Wij kunnen geen uitleg voor dat woord vinden.

DRIES :

Zéér oude wijk van Gentbrugge. Was vroeger omsloten door de Voorsten en de Achterste Driesstraat. Men onderscheidt "de Kleine Dries" en "de Grote Dries". Aan de Kleine Dries hebben wij de volgende kastelen : hock Kasteelstraat : Heer Ridder Le Fevere de Tenhove (nu verdwenen). Overzijde rechts : heer Van den Hove Armand. Overzijde links : Mme Wwe Morel de Westgaever (nu verdwenen). Daar rechtover kasteel Speltinck. (wat van die kastelen geweten is wordt o.a. ook nog gezegd bij de bespreking van de straten en in een afzonderlijke beschrijving "Kastelen van Gentbrugge". Op de Grote Dries is het Scholierenhof, een speel- en openluchtoord voor de kinderen van de lagere scholen. Volgens het besluit van de gemeenteraad is het uitsluitend voorbehouden voor de kinderen van de gemeentescholen (zitting van 27 juni 1933). Dr. Van Roosbroeck in zijn standaardwerk "Geschiedenis van Vlaanderen I" blz. 129 zegt o.a. sprekende van de oude Frankische dorpen in de Kempen, het volgende : "Wij vinden er een driehoekige plaats, met gras begroeid met in het midden een dijk, d.w.z. een "wouwer", een vijver, een was- en drinkkuil, met gemeenschappelijke servituten. "Biest" of "Upstal" is de naam die later dikwijls aan de driehoek wordt gegeven". Te Gentbrugge kennen wij ook "Biesten" (iets bezuiden Coninckxdonck) en "Opstallen" (Schotlam bijv. en als die driehoeken, waarvan Dr. Van Roosbroeck spreekt, dan nog met bomen beplant zijn, dan krijgen wij een "Dries". Een andere uitleg nopens de betekenis van het woord Dries geeft prof. Dr. Vercouillie : Dries is een afleiding van "Drie", wijzende op het gebruik alle drie jaren een derde van de akker te laten braak liggen. Het eerste jaar zaaide men tarwe of winterkoren; het tweede jaar lentekoren of haver en het derde jaar bleef het land "dries liggen" of "braak". Na het derde jaar werd het gras en het onkruid dat op het land groeide (later de klaver) gebroken, vandaar de naam "braakland" en de dries werd weer zaailand. Dries betekent dus ten slotte "nieuw zaailand", "braakland", "gemene weide", "met bomen beplante weide", "land dat braak ligt", "grond die ledig ligt, die wepel ligt" enz. J.J. De Smet, kannonnik, meent dat Dries "gemene weide" betekent en voortkomt van het oude anglo-saxonse woord "tre" of "dre" dat "boom" betekent en dat men weervindt in het woord "triest" en de uitdrukking "ter triest", die in sommige streken met dezelfde betekenis wordt gebruikt. (J.J. De Smet-Essai sur les noms des villes et communes de la Flandre Orientale). Dat in het midden van de Dries (vooral van de Kleine Dries) vroeger

een drinkput was, een drinkkuil en waterplaats, zou ons allerm minst verwonderen. Het blijkt inderdaad uit de oude geschriften, bijv. uit de archieven van het Braemkasteel, dat waterlopen, onder de wegen door, langs en naar en door de Dries liepen. Servituten waren daar zoals dr. Van Roosbreock het zegt : het "wederecht" (weirecht - het recht het vee daar te laten grazen) behoorde de ingezetenen van de parochie, die daarvoor noch cijns, noch pacht, noch enige vergoeding betaalden, doch vooral aan de omwonende aangelande eigenaars, die tevens het plantrecht of recht van uitplanting bezaten (zie "weiderecht" in beschrijving Hof de Guchteneere in jaarboek 1973). Plantrecht bestond hierin dat de aangelande eigenaars het recht hadden bomen te planten langsheen hun eigendom tot op een zekere diepte in de Dries, die bomen te snoeien, te kappen, te weiren, te vervangen door andere. Dat recht waarvan noch de oorsprong, noch het begin was gekend, werd sedert eeuwen samen met het eigendomsrecht der aanpalende gronden medeverkocht. Zo was dan de toestand feitelijk de volgende : de gemeente was eigenares van de gronden van de Dries; ze moest ze onderhouden evenals de wegen en waterlopen die er langs, onder of door gingen; ze mocht die grond niet vervreemden noch van bestemming veranderen; ze trok ~~daarvoor~~ niet de minste vergoeding. Iedere inwoner van Gentbrugge mocht daar zijn hoornvee (schapen en geiten) laten grazen, zonder daarvoor iets aan de gemeente verschuldigd te zijn; noch rente, noch pacht, noch hulp in natura. Daarenboven hadden de aangelande eigenaars het recht ieder van hen, een bepaald deel van de Dries met bomen te beplanten en daarvan de voordelen en profijten op te strijken. Ook zij betaalden generlei vergoeding en kwamen in de kosten van instandhouden van de Dries niet tussen. Het spreekt vanzelf dat de mensen van Gentbrugge stilaan de gronden ontweken waarop andere eigenaars plantrecht hadden (het werd zo gemakkelijk verweten dat jonge runderen bijv. de bomen beschadigden) en daar bleven voor de Dries dan geen andere vruchtgebruikers over dan de aangelande eigenaars. Dat de eigenaars aan hun plantrecht hielden bewijst hun hevig protest bij het publiceren van de wet van 18 augustus 1792 (protest door de gemeente naar voren gebracht in 1828 als de eerste moeilijkheden ontstonden) wet waarbij het aan de aangelande eigenaars verboden werd langs de openbare weg bomen te snoeien of te laten snoeien, te kappen of te laten kappen, te weiren of te laten weiren. De eigenaars beriepen zich op de officiële akten die zij in hun bezit hadden. (Niet alleen op de Dries maar langs alle kleine wegen was dat plantrecht gekend; op vele plaatsen nu nog). Op 28 september 1829 trok een eigenaar dhr. August Van Tieghem de aandacht van de gemeente op die moeilijke toestand en vroeg dat deel van de Dries, waarop hij weirecht en plantrecht had bij zijn park te mogen voegen, daarvoor vergoeding biedende. De gemeenteraad weigerde op dat voorstel in te gaan. Van Tieghem, na méér dan een jaar aandringen, deed een gracht delven op de lijn van zijn plantrecht. De gemeente riep de hulp van de District-commissaris in; deze deed de gracht weer vullen; Van Tieghem deed hem 's nachts weer uitdelven; 's anderendaags werd hij weer gevuld om de volgende nacht weer uitgedolven te worden. Dat herhaalde zich zo enkele malen tot de twee dicht bijgelegen andere eigenaars ook aanspraak maakten op het deel van de Dries waarop zij plantrecht hadden. De gemeente werd dan door de Commissaris in het ongelijk gesteld en uitgenodigd zich te verstaan met de aangelanden; dat kon niet anders dan de gemeente ontslaan van de zware lasten en haar een bron van inkomsten waarborgen. De gemeente antwoordde daarop dat ze geen geld nodig had, vermits ze geen schulden had en de Dries wenste te bewaren zoals hij was. Het ging zo ver dat de Raad zich rechtstreeks tot de Koning wendde (29 september 1831). Ook dat

betoog bleef zonder gevolg tot de Districtcommissaris aan de gemeente de toelating weigerde tegen Van Tieghem in rechte te gaan. Noodgedwongen legde de Raad zich tenslotte daarbij neer en het Koninklijk Besluit van 9 augustus 1935 verleende toelating tot de eerste grondafstanden op de Dries : Van Tieghem 10 roeden en 2 ellen; Bernard Hamelinck-Durot 11 roeden en 16 ellen; Van de Woestyne 5 roeden en 28 ellen; Stockmans 12 ellen; Delbecq 3 roeden; De Burggraeve 5 roeden en 32 ellen. Van Tieghem had navolgers gevonden!... Zoals het dan ook door de gemeente was voorspeld geworden bleef het daarbij niet. Al de eigenaard die plantrecht hadden op de Dries vroegen, de een vroeger, de ander later, het betrokken deel te kopen. De gelden die ervan kwamen werden door de gemeente gebruikt om de ellendige wegen van de gemeente die van vóór eeuwen dagtekenden, in orde te brengen. Daaraan had men tot dan toe niet kunnen denken ... bij gebrek aan de nodige fondsen. Zo krompen de Driesen in om de omvang te krijgen die wij nu kennen. Op de Driesen was het plantrecht totaal verdwenen, maar het zou nog heel wat last bijbrengen in de Kasteelstraat, de Voor- en Achterdriesstraten, de Kouterstraat, de Magerstraat, de St. Genoisstraat en wellicht nog in andere straten ook.

Rond de Dries, van de Voordries langs de Achterdries liep de Slinkendrieswegel. Tot vóór enkele jaren was die wegel nog duidelijk herkenbaar in de Voordriesstraat. Hij lag links als men van de Voordries naar het Scholierenhof ging. De bewoners van de daar gebouwde huizen hadden een uitweg naar de straat langs een wegel die over de scheidingsgracht liep die tussen die wegel en de straat lag. Die wegel die langsheen hun eigendom liepten van de straat gescheiden was door een gracht was de oude Slinkendrieswegel.

Aan de overzijde van de Voordriesstraat lag de Rechtendrieswegel. Er bestond destijds nog een andere Dries, die alhoewel Ledeberg-Dries hetend, toch grotendeels op onze gemeente lag. De Oude Driesstraat en de Driesstraat herinneren er aan. Het was dààr dat veelal de kermis werd gevierd en feestelijkheden plaats hadden. Gebeurtenissen waarvan Gentbrugge steeds zijn deel had. Zo was het bijv. een oude gewoonte op de Dries de arme weesjongens van Gent, de Kuldere (naar de lederen jas-kolder die ze droegen) te tracteren op Dinsdag vóór H.Sacramentsdag. Op 11 juni 1805 werd dat feestje weer hersteld; een gaaischietsing werd ter ere van de weesjongens ingericht. Ze trok véél volk. Wanneer dit oude gebruik is verdwenen weten we niet.

Op de kleine Dries staat het grote monument "Heldenhulde" van Fritz Coppieters en Domien Ingels, opgericht ter nagedachtenis der Gentbrugse slachtoffers van de oorlog 1914-18. Het werd met grote plechtigheid en feestelijkheden de 17 september 1922 ingehuldigd en kostte meer dan 30.000 fr.

DRIEBUNDER :

Landerijen van 3 ~~bunder~~ oppervlakte ten zuiden van Coninxdonck. Een bunder was gelijk aan één hectare.

DWARSSTRAAT :

Van de Van Ooststraat tot de Bassijnstraat. Geopend in 1882.

Wordt vervolgd.

IN MEMORIAM.

Op 20 juli 1977 overleed op 83 jarige leeftijd ons oudste lid mevrouw Josephina Westerlinck, weduwe van Maurice Simoen. Zij was geboren te Gentbrugge op 12 juli 1894 en bracht er haar jeugd door. Van 1920 af woonde zij in de Kouter en in 1953 verhuisde zij naar de Achterdriesstraat, 1, aan de vroegere herberg "De Hazewind", waar zij enkele maanden voor haar dood ziek werd, naar het klooster in de Gestichtstraat werd overgebracht en er overleed.

Zij kon nog enthousiast vertellen over haar "tijd van toen" en enkele tijd vóór haar dood heeft ze mij nog enkele vellen papier overhandigd met enkele herinneringen aan "Gentbrugge van vroeger" zoals zij zegde. Zo schrijft zij dat er 's zondags venters kwamen met "kerrekols" en die riepen : "koopt allemoal mijn krabbekens" (2x). En 's avonds tijdens de winter kwam er iemand zijn sprout verkopen en die riep van : "sprout, sprout, lekkere sprout, goeie sprout, al sprout". Overdag kwam er soms een Hollandse, die met een fijn stemmetje riep : "Hollandse pekelharing" en was geladen met 2 emmers, die op haar schouders aan een "brugge" hingen. En in de mosseltijd was het Gust De Kuysscher met paard en kar en een ratelstel om de mensen hun aandacht te trekken. Verder herinnert zij ons aan die Brugse en haar man die op een stootkar "schrabielde" kwamen verkopen met de kreet : "schrabielde, vijf cens veur ne giele iemer". Verder vertelt zij over een klein ventje, die de straat kwam reinigen met een schop en een vaagborstel en het vuil van de paarden kwam opkuisen. Men noemde hem "de vinkestekker".

Als kind, schrijft ze verder, was ik bang van doedelzakspelers, die af en toe eens langs Gentbrugge kwamen en tegen de kinderen zeiden dat zij hen in die zak gingen steken. Zij herinnert zich ook nog dat die zwervers altijd wat gingen eten in het klooster.

Dan herinnert zij zich ook nog de emotie van de eerste elektrische straatverlichting op Gentbrugge en dat allen die een dagblad bij zich hadden onder de lantaarn gingen staan en begonnen te lezen. Over de voetbalsport herinnert zij zich dat zij als kind een der eerste was die gingen kijken. Zij zegt dat er bijna niemand te zien was en dat zij speelden op "den boogaard" (kan dat Boer Janssens zijn?). Als namen van spelers herinnert zij zich nog : Schietse, Colman, Fisscher en een Engelsman een zekere Troebele.

Rond Sinterklaastijd moest zij dan zorgen voor rapen en wortels voor de ezel en na school gingen wij dan naar het land van boer

Hoste en daar kropen zij op hun buik om aan hun "gerief" te geraken. Aan oude liedjes had zij ook geen gebrek. Ze herinnert ons aan het liedje van Dolke Verbanck met zijn petrolkanne en zijn vodde: "hij komt af, hij zet neere, hij klemt op, hij doe open, hij steekt aan, hij doe toe, hij komt af, hij pakt op en hij moe rijen", en ieder zinnetje werd 2 maal gezegd en daarna liepen de kinderen weg. En dan het liedje van de "mosselman". Zij is er nog in geslaagd de 13 coupletten neer te pennen, hetgeen ik hier ga doen want het zou te lang uitvallen, maar ik wil U toch niet onthouden van het lied van Katrien en dat gaat zo:

Wel Katrien, wel Katrien, gij moet naar huis toe gaan,
want uwe man is toch zo zat.
Is hij zat, laat hem zat, dan zal hij vallen op zijn gat,
en naar huis ga ik nie.

Wel Katrien, wel Katrien, gij moet naar huis toe gaan,
want uwe man is toch zo slecht.
Is hij slecht, laat hem slecht, en dat de paster hem berecht,
en naar huis ga ik nie.

Wel Katrien, wel Katrien, gij moet naar huis toe gaan,
want uwe man is dood.
Is hij dood, laat hem dood, leg hem met zijn gat in stroot,
en naar huis ga ik nie.

Wel Katrien, wel Katrien, gij moet naar huis toe gaan,
want uwe man ligt in zijn graf.
Ligt hij in zijn graf, laat hem in zijn graf, dan ben ik er
van af, en nu ga ik naar huis.

Na deze herinneringen aan mevrouw Tetterlinck volgt nu een pentekening van de oude herberg "Den Hazewind" van de hand van onze voorzitter Gerard Waeytens.

André Sorée.

MEDEDELING

Op zondag 28 mei 1978 bezoekt ons Heemkundig Genootschap Waasmunster opder leiding van de Heer Roels, voorzitter van de Heemkring HET SIREENTJE. Samenkomst aan het gemeentehuis van Waasmunster om 14 uur 30. Vandaar begeven wij ons naar de abdij van ROSENBERG= DIE OVER EEN INTERESSANT MUZEUM BESCHIKT.

Verder maken wij kennis met de bezienswaardigheden van de gemeente oude gebouwen en restauraties om te eindigen met een gezellig samenzijn en waarschijnlijk de gelegenheid voor een lichttentje.

Leden die niet over een eigen vervoermiddel beschikken kunnen zich gerust in verbinding stellen met een der volgende adressen, en een plaats bekomen in onvolledig bezette wagens van medeleden.

O. Van Wittenberghe Beukendreef 20 Gentbrugge
Tel: 305093

G. Waeytens Jef Vandermeulenstraat 42 Gentbrugge
Tel: 305274

W. Patoor Meidoornhof 38 Gentbrugge
Tel: 304473.

Vervolg 22.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard

PATOOR Walter

VAN DANNE Richard.

Nadruk verboden.

Het klooster der Arme en Rijke Claren te Gentbrugge. (deel 1)

Het was in 1212 dat de H. Franciscus van Assisië met de H. Clara zijn 2e orde (voor vrouwen) stichtte. Bliksemsnel breidde de nieuwe werking zich over de wereld uit en nauwelijks 22 jaar na de stichting, deden te Gentbrugge volgelingen van de "zoeten Heilige" hun intrede in een arm kloosterken dat een Gentse edelman Willem van der Hameede of van der Ameide en zijn echtgenote, voor hem had laten bouwen. Waar dit klooster mag gestaan hebben melden ons geen geschriften al mogen we veronderstellen dat dit was omtrent de grote bocht der Schelde, niet ver van de uitmonding van de Rietgracht in de stroom. De landmeter Jacques Horembault, die we reeds herhaalde malen hebben vernoemd, duidt op zijn kaart van 1619, zoals we trouwens reeds zegden, de namen der eigenaars aan der langs- heen de beek liggende gronden. Op de door ons aangeduide plaats meldt dan ook de kaart : de "Rijke Claren". Als inderdaad daar dit eerste klooster heeft gestaan zal iedereen wel toegeven, dat die plaats daarvoor toch allerminst geschikt was, maar we mogen toch niet vergeten dat in hun eerste enthousiasme de zusters der H. Clara zich desnoods nog met minder zouden hebben tevreden gesteld. Het was immers een orde, die de totale armoede, de algehele onthechting aan alle geschapene voor regel had en die volgens de wil en de wet der stichters, slechts van almoezen mocht bestaan.

Nauwelijks 50 jaar later was het eerste gebouw der zusters reeds zo bouwvallig, en, zeggen de schriften "het lag zo ver van de stad dat de zusters wel graag een ander klooster hadden gehad". Hier horen we een andere toon en een andere klank en het zou schijnen, oppervlakkig bekeken toch, alsof de zusters ontrouw geworden waren aan hun belofte van onthechting. Toch is dat niet zo! ... Paus Urbanus IV, die gans de werking van de H. Franciscus van dichtbij had kunnen gadeslaan, vond het gepast de volgelingen van de heilige, een zachtere regel aan te bieden. Het was inderdaad méér dan eens gebeurd, dat Minderbroeders, - zo noemden zich de navolgers van de

H.Francisus,- die zich geroepen zagen tot grote daden, door het volledig ontbreken van bestaansmiddelen of hun werk niet konden doen of het onvolledig moesten laten, de streek of te arm of te weerbarstig zijnde om hun door almoezen het leven mogelijk te maken. Het gebeurde dan ook al te dikwijls dat, met aardse goederen gezegende personen hun intrede wilden doen in de orde en daarom eerst hun bezittingen aan de armen moesten uitdelen; die verdeling niet de gevolgen zagen dragen die de H.Francisus daarvan verwachtte, hetzij omdat de streek niet hulpbehoevend was en dus de gave niet op prijs stelde, hetzij daarentegen de bevoordeelden in de verdeling zelf reeds voorwendsel van twist en tweedracht vonden. Maar wat méér is, stelde men vaak vast dat die schijnbaar doellose uitdeling geschiedde terwijl niet ver vandaar medebroeders in hun werking belemmerd werden door het ontbreken van de hoogstnodige bestaansmiddelen. Daar waren tenslotte personen, die, om de een of andere reden, niet konden toetreden tot de orde, doch vurig wensten de broeders in hun apostelwerk te helpen en te steunen door hun de nodige fondsen ter hand te stellen.

Die reden en andere nog, brachten de paus er toe de kloosters de keus te laten tussen de oorspronkelijke regel van de H.Francisus, doe volledige armoede voorschreef en een nieuwe, door hemzelf opgesteld, die van de eerste hierin afweek, dat hij de Broeders en Zusters toelating gaf goederen te bezitten en daarvan de opbrengst te innen, op de uitdrukkelijke voorwaarde dat die bezittingen eigendom zouden zijn van de kloostergemeenschap en niet van een of meer der leden en dat de opbrengst uitsluitend goede werken zou ten goede komen. De Zusters die de verzachte regel aannamen werden "Rijke Claren" genoemd, zij die aan de stichter trouw bleven "Arme Claren". Deze regel door Paus Urbanus IV in 1261 uitgevaardigd, werd door de zusters van Ghebtbrugge aangenomen en die zou hun in staat stellen hun liefdadige actie hoger op te voeren, wat dan ook gebeurde.

Nota : Er bestaat te Gent nog een klooster van Arme Claren volgens de strenge regel van de H.Francisus en de H.Clara, waarschijnlijk door de H.Coleta gesticht bij haar eerste bezoek te Gent de 3e Augustus 1442. Na haar omreis voor het stichten van kloosters in Germanië keerde ze op 6 december 1446 terug naar Gent en stierf er op 6 maart 1447 in het kleine klooster der Goudstraat. De H.Coleta, wier mantel nog in de kapel der Arme Claren, in hun klooster der Rabotstraat wordt bewaard, werd in 1807 heilig verklaard. Het is rond dit tijdstip dat de archieven van het klooster regelmatig werden bijgehouden en bewaard. Daarin lezen we nu het volgende : "Nemaer alsoo dit ghebouw te slegt was ende te verre van de Stadt soo heeft men gheresolveert dit af te werpen ende een ander te maecken naer de Stadt van Ghendt. Anno XC, op S.Nichasiusdagh soo

te Grentbrugge, naer een plan gemaekt ten jare 1574

door *Franciscus Fiorembault*. Landmeter

Wijf- en Gedenschriften van den Vlaanderen
Gentbrugge f. 214.

Sente Carey

Prood

Keyser Porke

Снежен
Бъхт

ijc Voor Wee

~~P.~~ FB 1574

vertrock Suster Avesoete van der Ameiden met heere Religieusen uyt haer oude Clooster hierboven ghenoept, ende quam in den Gulden Meersch".

De Gulden Meersch waarvan hierboven sprake is, was gelegen in de bocht der Schelde, tegenover de Rietgracht die de meersen der Heirnis (zie nota) doorsneed en tussen de stroom en de straatweg die van de Keizerpoort naar de kerk van Gentbrugge leidde. Die gronden behoorden toe aan de St. Baafsabdij, zonder dat we evenwel hebben kunnen vinden op welke manier en wanneer de abdij het eigendomsrecht hierover verwierf. Geschiedde dat nu samen met de overdracht der altaarrechten over de kerk van Gentbrugge? Het is best mogelijk; zekerheid hebben wij er nochtans niet over kunnen krijgen.

Nota : In 1867 werd daar de doorsteek voor de nieuwe sluis gegraven terwijl de oude Scheldearm door een sas zou worden versperd. In 1870 werd kruisgewijs daarover de spoorweg gelegd zodat het oude terrein der Rijke Claren in vier is gesneden. De gronden besloegen gans de Bassijnwijk en een groot deel van het door de Puntfabriek bezet terrein, benevens de Scheldearm kant Gentbrugge en het eiland aan het sas.

Het was reeds vanaf het jaar 1280 dat de zusters zich tot de abt van St. Baafs hadden gewend, maar hoe het komt dat zoveel jaren moesten verlopen vooraleer iets naar de wens der zusters werd gedaan, is evenmin uit te maken. Zeker is het toch dat enkel op Sint Michielsdag 1285, de zaak te berde kwam. Wij geven dan ook hieronder de vertaling van een brief, waarin de stichting van het klooster wordt aangekondigd. (Dit stuk in het Latijn bevindt zich volgens De Potter en Broeckaert in de Provinciale Archieven te Gent).

" Aan allen wien het aanbelangt wenst Fr. Henricus, gardianus van
" Gent, heil en vrede in den Heer Gij weet wat ik persoonlijk
" vernam over de gelasting van onze oversten. Ik was naar de toe-
" wijding aan St. Michiels in de kerk van Gentbrugge bij Gent geko-
" men, toen daar, zoals dat de gewoonte is, het volk van deze plaats
" was bijeengeroepen. En na het sermoen vroeg ik in het openbaar
" aan het volk dat daar verzameld was, of het hen behaagde en of ze
" verlangden dat in hun parochie plaats kwam voor de kloosterzusters
" die zusters van de H. Clara genoemd worden en dat de zusters daar
" zouden blijven. En deze stemden toe, eensgezind met luide toeju-
" chingen. Met allerlei tekens betoonden ze dat het hun behaagde en
" dat ze verlangden dat de zusters daar zouden komen en enkelen on-
" der hen schonken rijkelijk van hun eigen goed, - en het scheen met
" grote vroomheid, - voor de bouw van het klooster. Deze vraag was
" gesteld geweest in de voornoemde kerk aan het volk zelf en aan
" enkele andere personen die er nog bij kwamen en waarvan enkele
" hun zegel op deze brief plaatsten samen met mij, in getuigenis
" van wat voorgaat, teweten Mevrouw van Rode, dame der voornoemde
" plaats, de pastoor van voornoemde gemeente, die in al deze zaken
" zijn toestemming gaf en de zusters der H. Clara die met grote
" vroomheid vroegen en hem verlangden als heer. Balduinis, vroeger
" pastoor van Windeke; heer Judocus, kapelaan van St. Niklaas van
" Gent; heer Gulterus en Heer Joannes, kapelaan van het Hooië en
" de Groot-Juffer van het Begijnengemeente van het Hooië.
" Gegeven en voltrokken in het jaar onzes Heren 1285; in de maand
" September op St. Michielsdag.

Zoals ge ziet werd, alvorens de Zusters der H. Clara zich mochten

vestigen in de Gulden Meersch, de toelating daartoe aan de parochianen gevraagd en dat was geen uitzondering want het stuk zegt wel klaar en duidelijk "zoals dat gewoonte is - sicut moris est". Dat heeft ons een ogenblik beziggehouden en doen twijfelen of we hier toch niet stonden voor een vrije boerengemeente. Na aandachtig onderzoek moesten we toegeven dat dit niet het geval kon zijn en dat het bij bijeenroepen niet zozeer om de "toelating tot bouwen" te doen was, - de mensen hadden immers geen rechten in die gronden die aan de abdij toebehoorden -, dan wel om de daadwerkelijke medehulp en medewerking der parochianen te verkrijgen. Dat blijkt immers voldoende uit de tekst zelve, die blij verkondigt dat enkelen onder de toehoorders rijkelijk van hun eigen goed schonken. Een andere betekenis is ons inziens aan die gebeurtenis niet te hechten. Krachtens een voorwaardelijke overeenkomst tussen de abt van St. Baafs en de abdis der Rijke Claren gesloten, werden de grondvesten van het nieuwe klooster nog hetzelfde jaar gelegd, zoals blijkt uit de oude rekeningen. Gans het gebouwencomplex was in orde tussen 1284 en 1285 : "tusschen de jaeren 1284 en 1285 soo dede maecken ende stichten huysinghe, capelle, dormtre en reeftre, naer staet Cartularium van het klooster blz. 97-Prov. Archief". Dit wordt bevestigd door een opschrift dat destijds in de muur van het koor der kloosterkerk bestond :

Als men schreef duyst twee hondert vijfve
 Sinte François zijn ordre began;
 Vijf jaer daer naer, hoort zyn vermaen
 Es Sinte Clare in orden gegaen.
 Int jaer duyst YJt LXXX en vijfve 't welck ick my
 schryve, naer de doot van S. Claeren en leden
 LXXXIJ jaer soo was dit clooster gesticht tot desen
 stede; Godt verleene ons allen nyn eeuwighen vrede.

(volgens een handschrift op perkament voortkomende van J.B.Alofs Van der Mersch, schildknaap, Heere van Cockerbergh in de Prov. Archieven van Oost-Vlaanderen, zijnde een cartularium der abdij van St. Pieters neffens Gent nr. 49 blz. 8. Aangehaald door Graf- en Gedenkschriften der Prov. Oost-Vlaanderen blz. 214 door August van Hoorebeke en andere.

Men moest nu nog de machtigingsbrief (het Exequatur) bekomen en dit kwam er in 1288. Daarin werden allerlei voorwaarden bepaald vastgelegd. Zo moesten de zusters aan de abt van St. Baafs, jaarlijks voor zijn patroonrecht betalen een denier, een gouden heller en 40 stuivers, alles in gangbare en wettige munten.

De zusters mochten zonder de toestemming van de abt en buiten de goederen die de zusters bijbrachten, als persoonlijk goed, geen eigendommen bezitten, noch renten, noch cijnzen innen binnen de dorpen waarover de St. Baafsabdij reeds het patroonrecht bezat en voor het

beheer der goederen der zusters moest een verantwoordelijk persoon worden aangesteld, die ze beheren zou. Verder behield de abt zich het recht voor de titularissen te benoemen van al de kapellen die het klooster stichten zou. Ten slotte zouden zij aan de pastoor der parochie, die een monnik der abdij was, 20 stuivers Tournois 's jaars betalen als parochiegeld. In diezelfde overeenkomst werden verder beschreven welke plichten de abdij van St. Baafs en de pastoor van Gentbrugge hadden tegenover het klooster en zijn inwoners, zodat van weerszijden alles wat maar tot betwisting zou kunnen leiden, in de mate van het mogelijk was voorzien en op voorhand geregeld. Deze overeenkomst werd in 1288 door de bisschop van Kamerijk en later door paus Nicolaas IV goedgekeurd. Volledigheidshalve zullen wij er nog aan toevoegen dat, in 1290, de abt van St. Pieters aan de abdij der Rijke Claren de tienden afstond (Abdis Alice Ysenbaert Prov. Archief) die hij op 7 gemeten grond in de Gulden Meers gewoon was te innen (een gemet was 300 roeden, zij 44,50 aren). Behalve wat voorafgaat is over ons klooster in de twee volgende eeuwen weinig geweten; alleen dat de pausen zich steeds de stichting zeer genegen toonden en aan de bewoners ervan uitstekende voorrechten toekenden. Het klooster werd in latere tijden mild begiftigd door de families der zusters die meestal van adellijk bloede waren. Zo is het geweten dat bijv. Salomon Borluut, die in 1335 schepen van de Keure van Gent was en wiens dochter en zuster te Gentbrugge in het klooster waren getreden, aan de stichting een jaargeld schonk. Het was ook die edelman die de kerk van "Ghendtbrueghe" met "drie schellingen groote" 's jaars bedacht en een gift schonk aan de "clusenessen" van "twaeleven groote". (Diericx. Mémoires sur les lois, coutumes et privilèges des Gantois.). Onder de grote weldoeners van de kloostergemeente wordt nog genoemd Jonkheer Jan Rym, die in 1358 overleed en in de kloosterkerk werd begraven.

Jules de Saint Genois schreef in 1867 : "op het ogenblik dat we deze regelen schrijven (in Graf- en Gedenkschriften van Oost-Vlaanderen) worden de gronden die aan het klooster der Rijke Claren toebehoren, voor het maken van een nieuw sas op de Schelde doorgegraven; deze werken zullen misschien zerken met opschriften tot heden in deze grond verstoken, ontbloten". Het was geen vermetele verwachting; het is inderdaad met zekerheid geweten dat meerdere edelen in de kerk werden begraven (zo bijv. Symon de Raveschoot, die overleed op 21 mei 1366 en zijn echtgenote Margaretha de Gruu-

tere, dochter van Simon, die op 8 april 1361 stierf (Le Parchemin - Bulletin belge d'entre-aide et documentation héraldique; Gentbrugge Décembre 1937 nr. 17 blz. 492).

Nergens werd een spoor gevonden van die grafzerken, die ... men mag het veronderstellen, nog in de grond berusten. Dat de verwachtingen van de heer de Saint Genois niet werden verwezenlijkt, schijnt eenvoudig hieraan te wijten dat de begraafplaats, die naar alle waarschijnlijkheid rond de kerk van het klooster, was gelegen, niet zo dicht bij de Schelde lag als de waterwerken die daar werden uitgevoerd en dat verder de kerk meer oostwaarts t.t.z. waar nu de spoorweg en de Puntfabriek liggen, zal hebben gestaan. (In de Dwarsstraat in de kelders der huizen 10 en andere liggen stenen van grafkelders in de funderingen en moet bijna met zekerheid aangenomen worden dat hier dichtbij de kloosterkerk moet gestaan hebben en niet aan de Schelde of op de gronden van de Puntfabriek. Voor waarheid verklaard door Gerard Waeytens).

Wel heeft men bij het afbreken ener pachthoeve, die in 1864 aan de familie Van Aelbroeck toebehoorde en die stond in de huidige Bassisjnwijk, in de grond overblijfselen van kelders en grondvesten van gebouwen gevonden die zonder de minste twijfel overblijfselen waren van het vroegere klooster, maar tot stelselmatige opzoekingen is het niet gekomen. De bodem zal hier waarschijnlijk nog wel lang de geheimen bewaren die hij reeds sedert zoveel eeuwen in zijn schoot verbergt. (In "Overheidszorg voor drinkwater in Vlaanderen" schrijft Ir. R. Boone blz. 159 het volgende : "Op een tekening van de abdij der Rijke Claren, ziet men binnen de omheining een tamelijk omvangrijke "vijver", langs een "poort" in verbinding met de Schelde - zie zicht van het klooster uit Atlas Goegebuer - . Ook op tekeningen van andere gestichten zien we de vermelding "waterpoort". Dit zijn zeker niet de klassieke "waterpoorten" der middeleeuwse versterkingen (drie Torekens aan het Rabot), het zijn voor zoveel men kan zien openingen van hoogstens een meter breed en iets minder hoog, met een houten deur gesloten; in elk geval te klein om scheepvaart door te laten. Dienden deze poorten misschien als zeef, om drijvende voorwerpen te beletten in de reserves aan water van het klooster te drijven?).

Wordt vervolgd.

DE WIJK ARSENAAL.

Deze wijk is ontstaan waar vroeger de Heide lag in het zuid-westen van Gentbrugge, gelegen op een hoogte gaande van 11 tot 16 meter boven de zeespiegel. Het is het hoogst gelegen gedeelte van onze streek, waarachter de donkere sparrebossen van Melle en Merelbeke zich uitstrekten. Alleen een drietal kleine hofsteden lagen er verspreid tussen de gele bremstruiken en sparrebosjes. Tot vóór een 150 tal jaren woonden er hoogstens een 50 tal inwoners. Het was een verlaten, dorre streek met een slechte zandbodem waartussen een aardeweg, voetweg nr. 8 in 1840 (Zwarte Heirestraat, nu Peter Benoîtlaan) in een bocht uitliep naar de Donkerdreve en uitkwam op de Romeinse weg naar Geeraardsbergen (Hundelgemse steenweg). Een 400 meter vóór dit punt kruiste deze veldweg de baan naar Gontrode (nu de Vervaenestraat).

Eeuwen lang heeft de natuur hier ongerept haar gang gegaan; waar zeldzame kleine keuterboerkens hard moesten wroeten om de steriele bodem toch een weinig vruchtbaar te maken. Tot vóór 150 jaar waren hier slechts 2 personen die een bedrijf uitoefenden : Pourçau in de afspanning "De Bruiloft" en Kerckaert in de Heystraat (Heide-straat), die molenaar was op een stenen molen. Hij kon in de heidevlakte zijn wieken op volle toeren laten draaien om het koren te malen van de boeren die op het Center woonden, op goede akkers en vruchtbare, vette gronden. Enkele jaren nadien verscheen een tweede windmolen (nu een houten) aan de Vijvers (huidige De Naeyersdreef) uitgebaat door de kinderen van weduwe De Munter, gelegen juist aan de Brusselse steenweg, waar vóór de aanleg van de E 3 nog het molenhuis stond.

De Heide kreeg de naam van Arsenaal in 1884 toen op deze onvruchtbare bodem de Belgische Nationale Maatschappij der Spoorwegen haar werkhuizen kwam oprichten. Stilaan bouwden men enkele woningen in de omgeving van de werkhuizen en langs de steenweg stonden reeds van veel vroeger een tweetal oude afspanningen waar diligences en voermannen hun paarden lieten eten en drinken en waar zij natuurlijk ook hun part kregen. Later kwamen er verschillende herbergen bij en een hele rij kleine huisjes bouwde men naast de ingang der werkhuizen. Bij het uitbreiden der werkplaatsen verdween de stenen molen van Kerkcaert in de Heidestraat en de oude hofstede van Vervalcke bij het aanleggen van de ringspoorweg (Zondernaamstraat). Waar eens de Vijvers lagen, werd een militair oefenplein aangelegd

voor de Lanciers en kanonniërs gekazerneerd in de Lange Violettenstraat. Midden een beboste omgeving bouwde De Naeyer zijn kasteel en hij legde een private dreef aan naast het oefenplein.

Om een beter inzicht te krijgen over het landschap gaan we een 800 tal jaren achteruit en we plaatsen ons op de hoogte van de Keiberg, waarop later een kapel zal gebouwd worden. 't Is zomer, de lucht klaar en helder, 't is stil en eenzaam. Hoe prachtig moet het panorama geweest zijn met zijn uitgestrekte vlakte versierd met een bonte kleurenpracht. Rondom ons en tot ver in het zuid-westen zien we de goud-gele bremstruiken met daartussen als tapijten uitgestrekt het purpere heidekruid met hier en daar een sparrebosje. Tussen dit alles loopt een aardeweg (Zwarte Heirestraat, nu Peter Benoitlaan) naar de Donkerdreve. Een groene vlek ligt naast de aardeweg, een oase, een waterkreek bedekt met waterkruid, lis en biesenstruiken met hier en daar een wilgetronk. Later zal op die plaats de fabriek van De Porre gebouwd worden. Verderop klimt de Heide tot 15 meter hoogte, het hoogste punt van Gentbrugge, langsheen de Gontroodse Heirbaan, die later zal verdwijnen voor het aanleggen van een rangeerplaats der spoorwegen en het bouwen van de statie van Merelbeke gelegen op de grens met Gentbrugge.

Nog verder achter dit hoge landschap zien we in de verte de donkere sparrebossen van Melle en Merelbeke met nog hoger de bossen van de Betsberg. Meer naar het Westen de Rietgracht als een brede beek komende van uit de Milsweiden te Ledeberg (de lede of laagte van de St. Pietersberg) loopt door de Walstukken, de Vijvers, de Beekstukken, die al kronkelend zal uitmonden in het Oosten in de Neerschelde aan het Boshout.

Verdoken in de bossen van "den Driesch" te Ledeberg, aan de samenkomen van de Hundelgemsesteenweg en Gontroodse steenweg, zien we het klein toreken uitsteken van de Daneelskapel, het eerste kerkje van Ledeberg. Waar de hedendaagse kerk staat lagen vroeger uitgestrekte sparrebossen (Driesstraat) en vóór de kerk op het kerkplein lag een grote vijver. Verderop naar de St. Lievenspoort zien we enkele afspanningen waaronder de oudste, de beroemde "Halve Mane" rustpunt van diligences en daarnaast drie windmolens.

Keren we nu links en vóór ons in het Oosten ligt de Roskam met zijn donkere beukenbossen (St. Gregoriusinstituut) waar de Romeinen hun heirbaan hadden doorgetrokken (de Jules Destreelaan) vóór 2000 jaar. (voetweg 35). Dichter bij ons aan het later genaamde cabaret "De Bruiloft" ligt de Moorthede, het Galgenveld, het Seghersveld, tot

vóór een 150 tal jaren nog een zeer gevreesde plaats waar niemand het waagde door te gaan.

Aan de grens van Melle, de huidige Vogelhoek, zien we in het beboste landschap het kasteel, omgeven van brede, diepe wallen van Bussaert van Hymbiese, de verrader der Gentenaren ten tijde der beelstormerij. Dit kasteel bestaat niet meer; alleen zien we nog de wallen in de Vogelhoekstraat. In die richting bouwde men 200 jaar geleden het Braunkasteel, te dien tijde toebehorend aan de familie de la Kethule. Het verdween met het aanleggen der Tennis- en Voetbalstraat; verdere beschrijving komt in onze tijdschriften). Achter ons in het noord-oosten ligt het Kouterland met het klein dorpskerkje aan de rand van de Schelde. In die richting vlak vóór ons ligt de Drieput of Driebeek (waar nu het nieuw Gemeentehuis staat). Hier in een beboste streek staat als weggedoken en in de schaduw van eeuwenoude bomen het vermaard kasteelken Rattendaele, maar op de kaart van Hondius vermeld als Huis van de kanunnik Villain (1600) met zijn legendarische "paardenwal". Hier ontstond en ~~lag~~ het centrum der Calvinisten, die overal moord en brand hadden gesticht. In deze omgeving liggen de kastelen in groot getal half verborgen in het struikgewas en hovingen (1700).

We zien de Kampheuvel waar eens de Romeinen hun tenten hadden opgeslagen! ... Een weinig naar links staat het Braemkasteel (1400) vroeger het Huis Triest. Diep in de verte ligt het Boshout, de Doorewie, de Upstal, de Hoone, de Biesten, de Polder, hier en daar doorheen het geboomte ontwaren we een oude hoeve, met gans verdoken de Heerlijkheid van Coninxdonck gelegen in het zogenaamde Verbrande Bos. Verder in de richting van het Kouterland liggen hectaren bossen verspreid met moerassen, waterkreken en turfputten, waar-tussen de kronkelende Schelde zonder oevers de landstreek bij vloed overspoelde.

In het noorden staat tussen het geboomte de Oude Kluis, eerste en oudste kasteel van Gentbrugge. Het Kouterland waar onze eerste inwoners de bossen ontgonnen en de primitieve akkers kwamen bewerken. In het noord-westen zien we de torens van de Braampoort, later Keizerpoort genaamd en verderop ligt de oude stad Gent met vermaarde torens van kerken en Belfort, gebouwd op zeven heuvels. In dezelfde richting het vermaarde klooster der Rijke Claren met zijn Romaans kerkje, gelegen op de Gulden Meers, in de later genaamde Bassijnwijk. We zien er twee windmolens langs de Oude Brusselse Weg en veel verder een reeks van windmolens te Meulestede en

aan de Antwerpse en Dendermondse steenweg.

Eeuwen lang werd hier op de Heide de stilte en natuurpracht niet verstoord. Hier kon de mens op de Heidense dorre bodem het nodige voedsel niet vinden en verbleven dan liever met hun landbouwfamilies in de vruchtbare, lager gelegen gedeelten van het Center.

Lang, zéér lang moet men wachten, tot in de 18e en 19e eeuw, om enige verandering in die toestand te bemerken. Op oude gemeentepans zien we een Leenwegel nr. 37 midden het korenveld van drie voet breedte (de huidige Schooldreef); het Goed Verhaegen, Hultem met zijn hoeve en wallen waar de familie Jules de Saint Genois zal verblijven.

In 1704 zien we de verplaatsing van de Oude Brusselse Steenweg naar de Nieuwe Brusselsebaan. In 1884 wordt de hulpkerk van Gentbrugge op de Keiberg gebouwd en ingewijd. In 1892 wordt ze parochiekerk van de wijk Arsenaal met als eerste pastoor Van Pottelberghe de la Potterie, met zijn koster Prudent Thienpont, onderwijzer.

In 1896 werd er de trammaatschappij gesticht. In een lijst van optellingen van hoornbeesten op deze wijk in 1818 vermeldt men slechts 22 namen van inwoners, waarvan 21 een koe of een geit hadden. Zeven hadden een paard en één was schaapherder. Het gemeentearchief vermeldt voor gans de bevolking van Gentbrugge in 1838 slechts een totaal van 165 huizen en in 1870 op de wijk Arsenaal slechts 20 huizen. Uit deze zéér korte beschrijving moet men besluiten dat de Heide, de latere wijk Arsenaal, in vorige eeuw een eenzame en bijna dorre strek was. Nochtans zal deze wijk dra haar bloei en voorspoed krijgen. Op de vroegere heidegronden verrezen de bloemkwekerijen met al hun varianten van bloemen en planten in een zo snelle ontwikkeling dat deze jonge wijk weldra wereldfaam had verworven. Hier werden de Floraliën der stad Gent gesticht en ontstond de naam van "stad der bloemen".

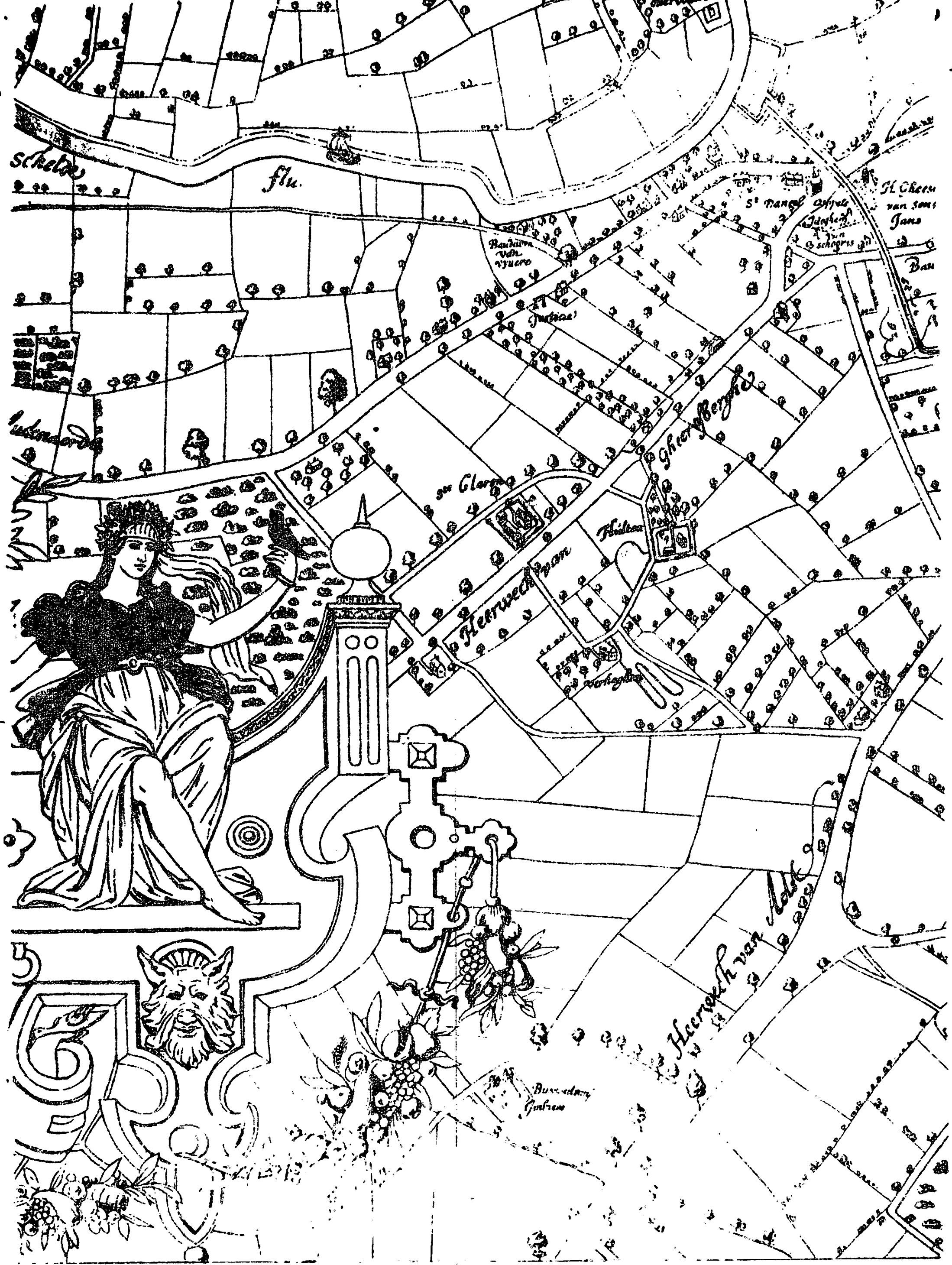
In 1882 werd de ijzeren weg hier aangelegd en het station van Gentbrugge-Zuid feestelijk ingehuldigd door burgemeester Louis Van Houtte. In 1884 kwamen de werkhuisen van de spoorwegen in bedrijf.

In 1911 kwam de elektrische tram naar Melle. De petroleumlantaarnen waren reeds in 1905 vervangen door elektrische gloeilampen.

De watertoren werd gebouwd in 1937 op de vroegere eikenbosjes.

De wijk Arsenaal groeide en bloeide en was met snelle schreden de geschiedenis van Gentbrugge ingegaan!!!

Gerard Waeytens

PLAN VAN GENTBRUGGE8

PLAN

PLAN VAN GENTBRUGGE(Arsenaal) door Jacques Horrebaut
 en het grondgebied van Ledeborg tussen Schelde en
 Roodse Heirebaan .Dit plan werd opgemaakt in 1619

Bijkomende nota's over het Arsenaal.

Het Galgenhuis op het Galgenveld was gelegen in de hedendaagse Dokter De Gruyterstraat, vermeld in oude landbouwcontracten. Of het in betrekking is met een galg die hier zou gestaan hebben weten we niet en tot hier toe hebben we er nog niets over gevonden.

De Berlen Jan was een houten huis op de hoek van de Jules de Saint Genoisstraat en Brusselse steenweg, rechtover de Leenwegel, de huidige Schooldreef. Hier werd een herberg gehouden, welke dit vreemd opschrift droeg. Later werd het door een stenen huis vervangen dat de naam kreeg "In de Houten Barak". Het huis werd afgebroken in 1940 voor de overweg over de spoorbaan.

Arbeid en Vreugde, de muziekmaatschappij, was een oude Gentbrugse vereniging die wij voor het eerst vermeld vinden op een festival in 1889. Zij had haar zetel te Ledeberg, doch op de 19 spelende leden waren er 11 van Gentbrugge. Op het punt te ontbinden bracht brouwer Vermaercke de vereniging over naar het Arsenaal, waar onder leiding van de heer Edmond Dombrecht eerst in het "Bronzen Paard" (nu "Floralien") op de Brusselse steenweg werd gespeeld. Enkele jaren later werd verhuisd tot dicht tegen de brouwerij. In de wereldoorlog 1914-1918 liep de activiteit van de vereniging echter dood. De Koninklijke Muziekmaatschappij "De Neerschelde" nam instrumenten, muziekpupiters en ander gerief over. "Arbeid en Vreugde" in de volksmond "Armoe en Vleuen" was een maatschappij die op het Arsenaal actief deelnam aan al de uitingen van het volksleven en al was haar grootste reden van bestaan reclame te maken voor de brouwerij, waardoor zij de naam kreeg een "pintenmaatschappij" te zijn, toev. ging met haar een ferme brok leven verloren op de steeds groeiende wijk.

Moorthede en Galgenveld. Langs de steenweg in de richting van Melle noemde men deze streek "Galgenveld", een gedeelte van de Heide ongeveer aan de grote bocht van de steenweg. Dicht bij de Roskam vinden wij de Moorthede, ongeveer waar nu het St. Gregoriusinstituut gelegen is. Het was een plaats die vroeger ten zeerste berucht was voor de nachtelijke overvallen waaraan de reizigers met de postkoetsen blootstonden bij het doortrekken van de grote bossen die hier gelegen waren. De Oude Brusselse Steenweg liep er dwarsdoor (de huidige Jules Destreelaan) en vervoegde de nieuwe steenweg die wij nu kennen aan de Staatstuinbouwschool te Melle.

De Windmolen van Pourceau gelegen op de Hundelgemsesteenweg. Pourceau was een van de weinigen die een patentrecht hadden op het Arsenaal. Naast de molen stond een oude boerderij en lusthof genaamd "Soepe Raes" waar de Gentenaars op de ezeltjes kwamen rijden, later ging zijn klandizie naar Boer Janssens in de Bosstraat.

De Betoverde Linde. Voor de hofstede van Van Oostende aan het einde van de Bruiloftstraat naast het kasteel van de la Kethulle stond hier tot in 1910 een prachtige oude lindeboom. Deze had een omvang op manshoogte van 4 meter. Door de ouderdom was in de boom een holte ontstaan. Men vertelde dat in die boom altijd een toverheks woonde die men op zekere dag kwijtwilde. Men metselde de holte dicht zodanig dat de heks er niet meer uit kon en de mensen de duivel niet meer kon aandoen!!

ARCHIEFONDERZOEK.

Vervolg 6.

door R. Van Cauwenberghe.

SFRAGISTIEK : Zegelkunde-sigillografie-sigillum.

Zegels afgedrukt in witte, groene of rode was behoren, samen met hun moederstempels, tot de oudste heraldische bronnen. Witte was werd gebruikt door de franse koningen en door Keizer Frederik III toege- staan aan de koningen van Silezië, de Hertogen van Modena en Reggio. De rode was, waarvan zich eerst de Duitse Keizers en de Paus bedien- den, werd later alleen door de adel in gebruik genomen. De groene was werd alleen door de gewone man, door steden en kloostergemeen- schappen van lagere orde in gebruik genomen. Men onderscheidt : ma- jesteitszegels, ridderzegels, kloosterzegels, stadszegels, schepen- zegels, vrouwenzegels, contrazegels, e.a. De oudere zegels werden op (zijden) koorden gedrukt met aan de achterkant de indruk van de duim of later wel met een contrazegel bestaande uit de afbeelding van het schild alleen, al of niet gedekt door een kroon, terwijl ook wel een kleinere afbeelding van het volledige wapen als contrazegel voorkomt. In plaats van koorden werden ook, zelfs meestal, smalle perkamenten strookjes gebruikt die dan door een insnijding in het perkamenten charter (°), de oorkonde werden gestoken (de zogenaamde staarten) waarop het zegel ter bekrachtiging van het stuk werd af- gedrukt. Voor meer stevigheid werd doorgaans de rand van het charter omgevouwen. Een nadeel van veel waszegels was de vrij grote breek- baarheid. Alleen die zegels welke in metalen of houten doosjes be- waard werden bleven vrijwel alle intact.

STUKKEN : Naar hun uiterlijk worden op zichzelf staande bescheiden verdeeld in "stukken" en "charters". Stukken zijn op papier geschre- ven, charters (°) op perkament (°).

TIENDRECHT : Heerlijk recht, oorspronkelijk een kerkelijke belasting. De heer moest zorgen voor de inning en kon een gedeelte voor zich behouden. De patroon ontving dan tweederden der tienden en de pas- toor eenderde, de zgn. congrue portie.

TRANSFIX : Is een getransfigeerd charter (°), waarbij twee of soms meer oorkonden door elkaar gestoken zijn en waarvan de zegelstaarten zijn gestoken door het eerste charter, voordat het tweede of de ver- dere toegevoegde stukken zijn bezegeld. Het was de gewoonte om een oorkonde die een vroeger afgegeven oorkonde kwam toelichten, beves- tigen of uitbreiden, aan het oorspronkelijke charter te bevestigen. Twee of meer stukken kunnen ook op andere wijze aan elkaar zijn ver- bonden; in zo'n geval niet gestoken of gehecht. Zij zijn dan in de marge door een draad of pees bijeengevoegd (lias b.v.).

TRANSSUMPT : Is een authentiek afschrift van een oorkonde, een nota- rieel afschrift, dat gelijkluidend is met het origineel, dienende om het origineel te verdubbelen (minuut b.v.).

TROONZEGEL : Zegel in was met de vorst of de vorstin gezeten op een troon omgeven door emblemen, enz. Als tegenzegel (contrazegel) aan de achterkant het rijkswapen.

USURPATIE : Het wederrechtelijk aannemen en voeren van een familie- wapen, zonder deugdelijk (wapen) bewijs.

VEEMGERICHT : Afgeleid van "veme", middelhoogduits voor "straf". De gerechten bestonden uit een vrijgraaf als voorzitter en rechtsvorderaar en een aantal vrijschepenen als rechtsprekende gemeente. Deze laatsten hadden voorts de plicht tot het executeren van de vonnissen. De schepenen werden niet uitsluitend uit de adel gerekru-teerd, doch ook uit de vrije boeren, de eigenerfden. Mede naar aan-leiding daarvan werd de dingplaats van het veemgericht ook wel als vrijstad aangeduid.

VIDIMUS : Afschrift van een oorkonde; waarmerk en bewijs voor het bestaan van het origineel. Degene die de akte uitvaardigde verklaar-de dan een zekere akte te hebben gezien (vidimus=wij hebben gezien, Latijn), waarvan de tekst werd overgenomen. In een vidimus komen dus twee dateringen voor, die zeer ver uiteen kunnen liggen. In de eerste plaats die van de overgeschreven akte, in de tweede plaats die van het vidimus zelf.

WAPENBOEK : Komen veel in bibliotheken en archieven voor. De oudste zijn die in handschrift (b.v. het wapenboek van de Heraut Gelre van 1343 in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel).

WAPENBRIEF : Gekalligrafeerd perkament met wapenafbeelding en be-schrijving bekrachtigd door zegels van vorsten of hun daarvoor aan-gestelde hoge ambtenaren, wapenkoningen. Uitgegeven sedert de 15e eeuw en tegen betaling verleend. Een wapenbrief is geen adelsdiplo-ma, slechts een registratie, inhoudend het recht van wapenvoering voor de betrokkene en diens wettige nakomelingen.

WAPENROL : Doorgaans een perkamenten rol met de wapens van de deel-nemers aan steekspelen of toernooien, bijgehouden door de herauten en ook van de leden van ridderlijke genootschappen. De oudste is de Roll of Caerlaveroch uit 1300, in boekvorm als manuscript.

WATERMERK : Het schrift kan, wanneer de datum niet uit een stuk af-geleid kan worden, een datering mogelijk maken. Voor ongedateerde en niet ondertekende afschriften is men geheel en al op het schrift aangewezen of op het watermerk van het papier. Het dateren van oude stukken kan aan de hand van het watermerk gebeuren. Een werkelijk naslagwerk terzake is het boek van C.M. Briquet : "Les Filigranes" Parijs, Londen, Leipzig 1907.

ZWAARDLEEN : Leen, waarin geen vrouwen mochten opvolgen; mannelijk leen. De zwaardlenen vererfden uitsluitend op mannen in de manstam in neerdalende lijn. Ook hier kwamen echter in de onderscheiden leenrechten, allerlei verschillen voor. Een van de belangrijkste oorzaken van het verschil in rechtsregelen was aanvankelijk de oor-sprong van het leen, nl. uit een vrij manleen of uit een dienstleen.

R. Van Cauwenberghe.

OUDE EN NIEUWE PLAATS- EN STRAATNAMEN

TE GENTBRUGGE.

Vervolg 6.

EDMOND BLOCKSTRAAT : zie Blockstraat.

EDWARD ANSEESTRAAT : zie Anseestraat.

Edward PECHERSTRAAT : zie Pecherstraat.

Emiel BRAUNSTRAAT : zie Braunstraat.

EMIEL CLAUSSTRAAT : zie Clausstraat.

EENDRACHTSTRAAT :

Van Vredestraat naar Gestichtstraat. Aangelegd in 1899. (zie artikel in tijdschrift nr. 6 van juni 1974).

FABRIEKSTRAAT :

Van Kerkstraat tot de Schelde. Noemde ook Aertstraat en Aerdestraat. Veranderde in Fabriekstraat in 1890. Staat reeds aangetekend op de kaart van Horembault in 1619. De huisjes die er staan dateren van rond 1890. Links bevond zich de hofstede van Bracke. De eerste gebouwen van de nu verdwenen Papierfabriek waren van 1887.

FLORASTRAAT :

Van de Mellestraat tot Merelbeke.

FURNIERESTRAAT (JAN) :

Van Peter Benoitlaan tot Karel Lodewijk Ledeganckstraat. Richtingsplan van 1935. Kalseiding en riolering in 1936.

GESTICHTSTRAAT :

Van Kapellestraat tot Leo Tertzweillaan. Geopend in 1881. Heette vroeger Hospiciestraat. Herdoopt in 1899. Die straat dankt haar naam aan het gesticht van de H. Jozef dat daar in 1881 werd opgericht. Het gesticht werd bediend door de Zusters van de H. Vincencius a Paulo, Waarschoot.

GEZELLELAAN (GUIDO) :

Van Emiel Verhaerenlaan tot Heusdenbrug.

GIESMEIRE :

Weide in de Kouter aan de Schelde. Volgens Vercouillie is "gierst" verwant met "gers", nederduits "giers" "geers" = gras. In feite dus een meire waarop gras gewonnen wordt (zie Meire).

GOEDJENS (DE) :

Goede tuinbouwgronden tussen de Molenstraat en de Oude Brusselse Weg, de Brusselse steenweg en de Broekakkerweg. Oorsprong van naam en geschiedenis onbekend.

GULDEN MEERS :

Grote meersen gelegen in de bocht van de Schelde waar later het Sas werd gegraven en waar de Bassijnwijk ontstond. (zie artikel over de Rijke Claren).

GONTRODESTRAAT :

Van Jozef Vervaaenestraat (laatste overweg) tot Melle. Op de allereerste kaarten staat die weg aangeduid als "Heirweg naar Ghiesbergen" ook nog wel als "Rodschen Heirweg". Hij doortrok inderdaad de meeste dorpen behorende aan het land van Rode. Vóór het aanleggen van de spoorweg was dit een baan van groot verkeer. Later verviel ze tot de rang van tussengemeentelijke baan. Ze was gemiddeld 14 meter breed doch na het aanleggen van het station van Merelbeke, dat de weg doorsneed; werd ze in 1855 tot 9 meter versmald. In 1883 werd zij in samenwerking met Ledeberg voor het eerst gekalseid op haar volle breedte.

HAZENAKKER :

Dorre grond, gewoonlijk als weide gebruikt, zuidwaarts van het kasteel Villain langsheen de Kasteelstraat. Op die akker of weide mocht niet worden gejaagd. Hij diende als rustplaats en schuilplaats voor het wild.

HEESTERSTRAAT :

Van Braemstraat tot St. Eligiusstraat. Grondafstand in 1932.

HEIDE of HEYDE :

Grote dorre zandachtige streek, begrensd ongeveer door de Bosweg ten Zuiden, de Magerstraat ten Oosten en ten Noorden een lijn van de Magerstraat tot de samenloop van de Moriaanstraat en de Rodse Heirbaan en verder tot de Hundelgemsesteenweg en de Schelde ten zuiden en de grens van Merelbeke en Melle. Dit voor Gentbrugge want die dorre heide strekte zich verder op Merelbeke en Melle uit. Op die vlakte werden twee plaatsen met bijzondere naam aangeduid : de Keiberg nabij de Bruiloftstraat en de Moorthaide, iets meer zuidwaarts daarvan. De beide liggende ten oosten van de Brusselse steenweg. Door die heide trokken de volgende wegen : de Heidestraat, die de Rodse Heirweg met de Brusselse steenweg verbond tussen Ledeberg en Melle. De Zwarte Heirstraat of Zwartierstraat van Merelbeke tot de Brusselse steenweg nabij het snijpunt van die steenweg met de Heidestraat; en de Magerstraat die de Rodse Heirweg aan de Moriaanstraat met de Oude Brusselse Weg en de Kasteelstraat verbond en bevatte de volgende huidige wegen : De Naeyersdreef, de Magerstraat, De Jan Frans Willemsstraat, de Kasteelstraat, de Edward Anseelelaan. Het was op die grote Heide dat het Kozakkenleger gebivakkeerd lag dat in 1814 Gent bezette vóór de slag van Waterloo. De manschappen van dat legercorps waren alle in zwarte uniformen uitgerust wat des te meer moest opvallen daar in die tijd de legeruniformen steeds overladen waren met allerlei kleurige versierselen en bijkomstigheden. Door het volk werden die kozakkenregimenten dan ook het Zwarte Leger, het Zwarte Heir genoemd. Vandaar de naam ener straat die door de Heide liep.

HEIDESTRAAT :

Verbond de Rodse Heirweg met de Grote Baan naar Brussel. Nu van de St. Genoisstraat naar de Gontrodestraat. Een eerste smalle kalsei-

ding bestond in die oude straat reeds in 1884. In 1893 wou de gemeente overgaan tot de rechtekking van de weg doch stuitte op zulke grote tegenstand van de aangelande eigenaars dat het plan werd opgegeven. Het is slechts véél later dat, en dan maar stuksgewijze, de straat haar huidige breedte en uitzicht kreeg.

HIELSTRAAT (EMANUEL) :

Van het Kerkplein og Koning Albertplaats tot Frederik Burvenichstraat (Kleine Dries). Deze straat heette nog Ongerijstraat of Hongerijstraat, ook soms Hongarijstraat.

Voor een gedetailleerde beschrijving van deze straat zie tijdschrift nr. 18 van mei/juni 1977.

HOFSTRAAT :

Van Gontrodestraat tot Arsenaalstraat. Komt waarschijnlijk van het "hof" de bloemisterij van Jef Vervaene waar de straat doorheen getrokken werd.

HOONE :

Meers gelegen in de grote Scheldebocht, in de jaren 1870 doorgestoken. "Hoone" staat waarschijnlijk in nauw verband met "Hooie" dat volgens sommigen "hoogte" betekent; volgens anderen weer "meersgrond" of "weide" (vgl. te Gent Groen Hooie, de streek tussen Overschelde aan de Reep en het Zand, waar nu de kazerne staat. Het begijnhof wordt dan ook "ter hooie" geheten. Hier kan dat woord in zijn beide betekenissen gevonden worden.

HONGERIJSTRAAT : zie Emanuel Hielstraat.

Ook soms Ongerijstraat genoemd; enkele keren zelfs Hongarijstraat maar dit laatste niet officieel. Waar nu de Gestichtstraat ligt heetten die landerijen de "Hongerijen". Wellicht heeft de straat haar naam daaraan ontleend. Waarom dat woord dan in Ongerijstraat werd omgetoverd weten we niet. Nopens de betekenis of de herkomst van die naam "Hongerij" of "Ongerij" tasten we nog in het duister. Toch vinden we in dit woord "Honger" en "Rijen". Een Rij beduidt stromend water, beek zoals de "Brugse Rijen", Rijtgracht of Rietgracht. En het woord "Honger" wijst naar de behoefte aan eten. "Hongeren naar water". Deze landstrook bevat geen enkele beek en is zeer slechte grond, waar de boeren "honger" moeten op lijden. De zavel zit er op 20 cm. diepte. Niemand heeft daar ooit goede vruchten kunnen op winnen. Op te merken is dat een klein wegelken (slechts 58 m. lang) en dat de Ongerijstraat verbond met de Kerkwegel, zijwaarts de oude kerk, waar ongeveer de ingang naast de nieuwe kerk (precies gelegen waar het hoogaltaar nu staat in de nieuwe kerk) naar het kerkhof leidt, in de atlas der Gemeentewegen beschreven staat als gaande of leidende van de "Langerijstraat" naar de Kerkwegel. Die naam "Langerij" slaat waarschijnlijk op de straat die we Ongerijstraat heetten maar vanwaar die naam komt is ons evenmin bekend. Volgens de kaart van Poppe zijn de landerijen in het landstuk "De Hongerijen" verdeeld in langwerpige stukken ... langereën land? ...

Wordt vervolgd.

Vervolg 23.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

Het klooster der Arme en Rijke Claren te Gentbrugge. (deel 2)

Zoals we reeds hebben gezegd is uit het jaar 1300 tot 1400 weinig van de geschiedenis van het klooster tot ons gekomen. Uit oude stukken blijkt dat in de nabijheid van de abdij een gasthuis moet gestaan hebben geheten : "Het Hof te Sente Claren", door geestelijken, - Broeders van Sente Claren -, bediend, en waar reizigers, kooplieden, pelgrims en zwervers eet- en slaapgelegenheid vonden en desnoods verzorging en geneeskundige hulp. Het is ook in dat Hof dat in 1441 de Raad van Vlaanderen zitting hield, zoals blijkt uit een besluit van deze Raad, gedagtekend uit "Sente Claren over Schelde nevens Ghendt".

" Kenlick dat Mevrouw van Sente Claren ende haer Couvent hebben vercocht eene woeninghe uyt Hof te Sente Claren; - 30 Oktober 1366 -
" jaarregister blz. 7

In stille werking haar zegeningen strooiend over land en volk verheugde de abdij zich in aller gunst en als in 1574 de landmeter Franciscus Horembault zijn "Zigt der Abdij der Rijke Claren" tekende, dacht voorzeker niemand, dat het verval zo nakend, zo geweldig, zo plotseling en zo volledig zou geweest zijn.

Te dien tijde besloeg het beluik der abdij met het daarbij behorende land en meers, een omvang van 6 bunders, 2 dagwanden en 8 roeden, hetzij in onze huidige maten ongeveer 8 ha 70 are. De kaart leert ons dat, langsheen de straatweg, de huidige Kerkstraat, die van de Keizerpoort naar de kerk leidde, de abdij haar hoofdingang had.

Daar verrees een sterk gebouw dat de ingangspoort overwelfde en ze desnoods verdedigen kon. Langs de beide zijden sloot daar de omheiningmuur bij aan, waarin nog een tweede opening voorkwam; een toegang naar de Schelde. In die aldus afgesloten ruimte stond het mooi Romaans kerkje met een spits, met leien belegd torentje midden op het dak. Dicht bij de kerk stond het grote huis des abdis. Rond die hoofdgebouwen stonden ringsgewijs geschikt, de eigenlijke kloostergebouwen : de eetzaal; de slaapzaal, de werkkamer, de stallingen, schuren, opslagplaatsen en zo meer. De ruimte tussen die gebouwen

was weer gevuld door een tweede ringmuur die weer twee doorgangen bood; één tegenover de hoofdingang naar de straat en één tegenover de ingang naar de Schelde. Verder stonden hier en daar nog kleine gebouwen in de boomgaard verspreid.

Nu wil ik een ogenblik blijven stilstaan bij de wondere naam die de tekenaar op zijn "zigt" onderaan de Schelde neerschrijft :

"Cueckenbucht". ... Een veertigtal jaren geleden heeft die naam heel wat inkt doen vloeien in het Gentse. ... Een Gents geleerde meende in dat woord iets te zien dat betrekking had met "Kjoekkenmoëdding" of "Kökkenmödding" (spreek uit "Keukenmeëding"), een Deens woord dat betekent "hoop afval en brokken van keukengeredschap uit het Stenen Tijdvak". Was die "Cueckenbucht" terug te voeren op "Kökkenmödding", dan mocht worden verondersteld dat hier een nederzetting was gevonden geworden van mensen die leefden ongeveer 5000 jaar voor Christus en voor de wetenschap was die vondst dan ook niet zonder belang. Toen evenwel een andere geleerde, in de oude documenten van de St. Baafsstede een familie Van der Cueckelen ingeschreven vond viel alle gekrakeel stil. Men sprak niet meer noch van Kökkenmödding, noch van Stenen Tijdvak !!.... (V.Fris-Oude Straatnamen van Gent).

Gent en ook Gentbrugge maakten in de 2e helft van de 16e eeuw be-roerde tijden mee; opstand, beeldstormerij, godsdienstoorlog Aan het hoofd van het stadsbestuur stonden de protestanten, die door hun handelwijze stelselmatig de Koning uitdaagden en bevochten. Ze wisten dat de vorst eens komen zou doch ze wachtten hem ook af. Gent maakte zich ter verdediging gereed. Rond 15 september 1576 werden de zusters van Gentbrugge "uitgenodigd" naar de stad te komen; het klooster stond al te dicht bij de stadsvesten en kon de vijand bij een gebeurlijke belegering of een aanval op de stad best dienen. Reeds op 22 september daaropvolgend kregen al de metsers der stad bevel, met hun knapen naar Gentbrugge te gaan om schietgaten te kappen in de muren van de kloostergebouwen. Twee vendels soldaten werden er gekazerneerd en de abdij in een vesting herschapen. Ondanks dat alles weigerden de zusters hun klooster te verlaten en ze bleven ter plaatse, zich behelpend zoals het ging, met de weinige behuizing die hun gelaten werd. Op 5 februari 1578 werden stukken geschut in het klooster opgesteld, doch het Magistraat, inziende dat de ligging voor de Gentse verdediging niet voordelig was gaf bevel 8 dagen later het klooster te gronde af te breken (V.Fris Histoire de Gand 203). De toenmalige abdis Clara Berckx tekende

daarbij aan : "dat dit alles geschiet is by wille van sheeren
"schepenen ende notabelen der Stede van Ghendt, omdat de Spaansche
"natie, die sy aladan hielden voor vyandt des landts, haer forte-
"resse niet en souden maecken in ons klooster".

Wij weten uit de schriften van ooggetuigen dat ook andere kloosters
in het omliggende van Gent hetzelfde lot ondergingen. Zo werd het
klooster der Paters te Melle afgebroken, evenals dat der Zusters
van Nieuwenbosch te Heusden, waarvan de materialen aan de omwonende
boeren werden verkocht. Misschien steunen veel geschiedschrijvers
zich op die laatste bijzonderheid om te zeggen dat ook het klooster
der Rijke Claren van Gentbrugge met de grond werd gelijkgemaakt.

Wij hebben daar evenwel nergens bevestiging van gevonden en het ver-
moeden als zou hier te Gentbrugge die afbraak slechts het houtwerk,
zoals deuren, vensterkozijnen, balken, dakkappen, enz. hebben ge-
golden wordt gesteund door de melding van Hondius op zijn kaart van
het distrikt van Gent van 1641, 60 jaar na gezegde afbraak dus, die
spreekt van een : "vervallene Clooster van Rijke Claren". Vervallen
is toch niet hetzelfde, dunkt ons, als afgebroken en met de grond
gelijkgemaakt.

"De eerweerde Mevrouw Clara Berckx, abdesse, dewelcke regeerde in
"het eerste jaer als sy moesten vluchten, dat het clooster in den
"Gulden Meersch wierd afgebrocken, in 't jaer 1578 den 28 February
"is dese abdesse met al haere religieusen getrocken in het cleyn
"Beghynhof, wesende in het ghetal den number van 19 religieusen en
"7 leecesusterkens, alwaer sy bleven tot den 25 van Augustus in
"het selve jaer binnen welcke ses maenden de voornoemde abdesse
"kochte het huys van heere van Schardam (het oude Serbraemsteen in
"de Onderstraat; nu Stedelijke Jongensschool, nota v.d.Red) voor de
"somme van 800 ponden groote waarvoor sy ghegheven heeft ende bewe-
"sen hebben eene rentebriefve tot 45 ponden groote 's jaers in
"'t landt van Waes en op de Stede van Ghendt en ghaven sich in
"ghereeden gelde de somme van LXX ponden groote de onkosten van
"dese verhuysinghe met de huere van Clare recht bedraegt de som van
"LVIII Lb XI schillingen groote" (Prov. Archief-De Potter-Broeckaert).

De Potter en Broeckaert, in hun veel aangehaalde werk over Gent-
brugge, schrijven nog dat de zusters bij hun uittocht uit Gent eerst
in het hof van Vaernewijck een onderkomen vonden, maar tegenover de
details aangaande de regeling van de koop van het huis Schardam,
menen wij alleen deze laatste verklaring te moeten behouden.

Toen later op 17 november 1584 het stadsbestuur bevel gaf aan :
"alle religieusen zo mans als vrouwen; op swaere straffen elck in
"'t habyt van syn order in syn clooster sou wesen" (De Jonghe -
Gentsche Geschiedenissen) konden de zusters van Sente Clara niet
aan dat bevel voldoen; hun klooster was totaal onbewoonbaar gewor-
den. Ze bleven dus waar ze waren tot op 17 september 1613 onder de
abdis Catharina de Sales, Aartshertog Albrecht en zijn gade Aarts-

hertogin Isabella de eerste steen kwamen leggen van een nieuw klooster "Up 't Sand", in de huidige St. Lievensstraat, waar in nr. 30 nog een overblijfsel bestaat. Stil leefden daar nu weer de zusters hun leven van meditering, gebed en boete; tot in 1793 de Franse Revolutie naar hier overslaande onder de leuze "Vrijheid, Gelijkheid, Broederlijkheid" het klooster deed sluiten, de zusters uiteenjoeg en gebouwen en inboedel als nationaal goed liet verkopen. De gebouwen werden gedeeltelijk afgebroken, gedeeltelijk in nijverheidsgebouwen omgevormd. (Tot voor enkele jaren was daar nog een smal gangske dat Rijke Clarenstraatje heette. Toen in 1938 rechtover de Artilleriekazerne, het oude Posthuis, een nieuwe straat werd getrokken naar de Frère Orbanlaan en het steegje inmiddels was verdwenen, kreeg de nieuwe straat de oude naam "Rijke Clarenstraat". Mochten alle gemeentebesturen daarin een lesje zien en afbreken met de "mode" de oude, sprekende namen onzer straten te vervangen door nieuwe, die na enkele jaren volstrekt niets meer zeggen tot het volk. Al te veel van ons oud erfgoed is reeds verloren opdat we niet angsvallig zouden waken over het weinige dat ons nog overblijft).

We zegden het reeds eerder, dat vanaf de vestiging der Rijke Claren in de Gulden Meersch de archieven regelmatig werden bijgehouden en bewaard. Ook kunnen we aan de belanghebbenden de rijke verzameling 300 stuks oude charters en kostbare registers aanbevelen die in het Prov. Archief te Gent zorgvuldig worden bewaard. Ook een Cartularium is er waarin o.a. de lijst voorkomt van al de abdissen die over het klooster hun scepter voerden. Daar we ook in Sanderus' "Flandria Illustrata" dergelijke lijst vonden die niet in alle details met deze van het klooster zelf strookte hebben we gemeend wel te doen ze tegenover elkander geplaatst onze lezers aan te bieden. Het is voldoende de lijsten met elkander te vergelijken om, bij de eerste oogopslag, verschillen vast te stellen, die niet te verklaren zijn. Dat Sanderus namen "vergeet" die in het Cartularium bekend staan is al zo onbegrijpelijk alsdat ditzelfde Cartularium bijv. de naam van de abdis Alice Ysenbaert niet kent, dan als het Prov. Archief stukken bewaard met die naam ondertekend en dragende datums rond 1290. We zullen niet trachten de knoop door te hakken; we hebben enkel een klein hoekje willen oplichten van de sluier die onze Gentbrugse abdij bedekt. We hopen dat er iemand na ons komen zal die zich zal inspannen om die prachtige stichting voor onze ogen weer glansrijk te doen herleven!

Naamlijst der abdisen der Rijke Claren :

a) volgens het Cartularium

b) volgens Sanderus in zijn Flandria Illustrata.

<u>a</u>	<u>b</u>	<u>Jaar</u>
Avesoete van der Ameede	Agatha van der Ameede	1234
Geila van den Kerckhove	Geila van den Kerckhove	1259
Maria van de Putten	Maria van de Putte	1293
Margaretha van Wallekine	Margaretha van Wallekine	1318
Maria van de Putte	Maria van de Putte	1324
Geertruy van den Briele		
Margaretha Cabilliau	Margaretha Cabilliau	1326
Catharina de Rycke	Catharina de Rycke	
Agatha Annoens	Agatha Annoens	
Maria van Herzele	Maria van Herzele	
	Margaretha van der Meeren	
Margaretha van Nevele	Margaretha van Nevele	
	Elisabeth Goetgebuer	
	Anna van der Zype	
Maria van de Putte		1369
Katharina van der Hamede	Katharina van der Hamede	1409
Margaretha Vits	Margaretha Vils	1437
Elisabeth Heymans	Elisabeth Heymans	1459
	Joanna van der Bare	
Clara Maeldrys	Clara Matrahies	1464
Elisabeth Goetgebuer		1489
Livina van Morselede	Livina van Morselede	1533
Clara Bercx		1578
Agnes Lycxsals	Agnes Lycxsals	1585
	Elisabeth de Baenst	
Adriana van Walwyck	Adriana van Walwyck	1607
	Barbara Lyvaert	
Catharina de Salas	Catharina de Sales	1612
Adriana Heylinck		1643
Anna Maria de Schietere		1678
Theresia de Bras		1687
Catharina de Broe		1689
Helandina Parmentier		1692
Maria Catharina van Wassenhove		1705
Anna Maria Heylinck		1711
Maria Theresia van Vaernewyck		1727
Anna Augustina de Bette		1744
Coleta van Dooresele		1760
Leonora van Lake		1766
Bernardina van Tieghem		1768
Maria Catharina van Hollewinckel		1778
	AFGESCHAFT	1793

Wordt vervolgd.

KEYSER'S KASTEEL OF VAN VAN HOOBROUCK DE TEN
HULLE, later KASTEEL MOREL DE WESTGAVER.

Het kasteel was gelegen op "den kleinen Driesch", nu Heldenplein aan de samenkomst van de volgende straten :

- 1) weg nr. 4 vroeger genaamd de Leenstraete of Kleemstraete, nu Frederik Burvenichstraat.
- 2) weg nr. 23 Kasteelstraat.
- 3) weg nr. 3 Hongerijstraete of Ongerijstraat, nu Emanuel Hielstraat.

Het verdween uit een lange reeks kastelen die Gentbrugge van uit de oudheid bezat, in het jaar 1955. Een prachtbeeld uit ons landelijk milieu ging wederom verloren. Vele edele geslachten hadden er eeuwenlang gewoond.

Aan de voorkant was het kasteel afgesloten met zware, ijzeren hekkens in Empire stijl. Er naast stonden de "remise" met paardestallen en de "oranjerie" (serre of wintertuin waar uitheemse vruchten werden bewaard). Het kasteel moet vroeger waarschijnlijk heropgebouwd geweest zijn op nog veel oudere fondamente.

De keukens bevonden zich in de kelderingen onder zware, brede booggewelven die men alleen aantreft in middeleeuwse kastelen. Op een plan van Jacques Horembault van 1619 staat dit oudste gedeelte van het kasteel opgetekend met een boogvormige stenen inrijpoort.

Het kasteel was vooral bekend voor zijn prachtige hovingen, zijn kronkelende vijvers waarover schilderachtige brugjes toegang verleenden naar een bebost eilandje met eeuwenoude bomen. De oevers van de vijvers waren omzoomd met gele lisplanten, dit alles weerspiegeld in het donker der ver lopende wallen waarin een altijd opborrelende bron het water zelfs in de droogste zomer op hoog peil hield.

Er naast in de richting van de spoorweg van Gentbrugge Noord had men een mooi beukenbos met daarnaast de boomgaard en groententuin en de boomkwekerij van Frederik Burvenich, die langs de overkant van de Leemstraat zich verder uitstreckte en later uitegebaat werd door Bourgois, schoonzoon van de zeer bekende groenteh- en plantenkundige. Piet Lippens, geboren Gentbruggenaar en wel gekende kunstschilder kende zeer goed deze schilderachtige hoekjes langs de Leemstraat; o.m. het kasteel met het wit gekalkt muurken dat hij zo prachtig op doek wist te leggen.

Hoe schoon en aandoenlijk was het niet vóór het kasteel op de "Kleinen Driesch" als de processie volgens oud gebruik rondging in het oude Gentbrugge, vele jaren geleden. Een rustaltaar was dan opge-

richt midden de hoge bomen, versierd met vlaggetjes en papieren kransen in een dekor van prachtige bloemengarven met in de achtergrond het verdwenen kasteel van Le Fevere de Tenhove, met zijn eeuwenoude beuken en de brede wallen waarin de purperen rododendrons weerspiegelden. Hoe stil en plechtig was de stond bij de benedictie toen de Neerschelde haar klaroenen deed weergalmen en de geur van wierook gemengd met lindebloesem walmden tussen bomen en struikgewas; daar waar in de middeleeuwen de markies met de leenheer de "Meivelden" hield, zijn gewapende boerenbevolking schouwde en rechtspraak hield; waar de arme mensen weiderecht verkregen van het gemeentebestuur en vrij hun schapen en geiten mochten laten grazen. Wie kan zich dit prachtbeeld nog voorstellen ... al zo lang geleden! ... waar alleen kastelen stonden, oude hoeven en hier en daar kleine huisjes midden het groen waar de arme, wroetende mens woonde, strijdend voor een levensbestaan? ... Helaas, deze weemoedige taferelen in een piëteitsvolle stilte zijn sinds jaren verdwenen en leven nog alleen als een ingeblikt elektronisch geheugen in het brein van deze die er toen woonden en geboren waren en die de mens van heden niet meer te aanschouwen krijgt. De mens van heden die deze prachtbeelden zelf heeft vernietigd door onverschilligheid en egoistisch belang. Wat zal het toekomstige geslacht er over denken?

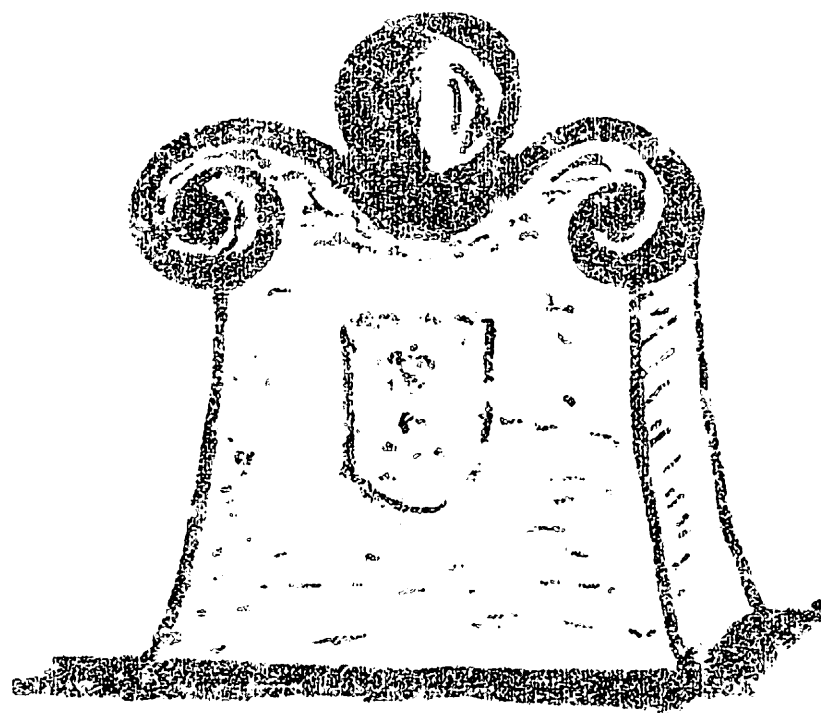
Uit zo een oud milieu is dit kasteel verdwenen zoals zoveel andere te Gentbrugge die hetzelfde lot ondergingen.

Aan de hoek van het kasteel, aan de scheiding der 3 landelijke wegen stond tot vóór de afbraak een eigenaardige grenspaal in Balegemse steen gekapt, die de grens aanwees van het grondbezit van het aanpalende Braemburgus of Braemslot.

Deze grenspaal verbeeldde een gebiedswapen die de waardigheid symboliseerde met spiraalvormige kragen waartussen een kanonbal rustte. In het middenvlak stond waarschijnlijk een blazoenteken uitgevreten en onkennelijk geworden door de ouderdom. Hoe diep het in de grond stak konden we ons niet voorstellen. Bij de afbraak van het kasteel

moet het in de late avond weggenomen zijn. Boven de grond had deze grenspaal een afmeting van 0,50 op 0,60 m. hoogte.

Van hier af tot aan de vroegere Magerstraat, nu Frans Willemstraat

was het al eigendom toebehorend aan het Braemkasteel (sinds de 16e eeuw). Van het Braemkasteel volgt een afzonderlijke beschrijving in een van onze volgende tijdschriften. Het kasteel behoorde nog in 1840 aan de familie Haemelinck Bernardus, die alleen op Gentbrugge 17 hectaren eigendom bezat. Hij was rentenier die in de winter in Gent woonde in het groot herenhuis rechtover de Vlaamse schouwburg. Hierbij geef ik een familielijst van edellieden die aantoonst hoe het verband bestaat tussen de bewoners van het Braemkasteel en het hier besproken kasteel van De Keyser.

Het Braemkasteel :

Volgens de Staten van Goet folio 48 reeks 330 nr. 8 behoorde het Braemkasteel in 1387 aan de familie Braem, een Gentse patriciërsfamilie waar een verdeling van goederen van Hughe Braem, "'t goet te Gentbrugge dat men eet het "ser Braemkasteelken" en Isabella van Halewijn toekwam aan Rogier Braem. De volgende eigenaar volgens plan Hondius 1619 vermeldt Charles Triest broeder van de bisschop Triest. Charles Triest was echtgenoot van Anna Van der Beken, dame van Rattendaele (1610). Zij waren de ouders van de kanunniken Jan Karel en Nicolaas Filip. Na de dood van de erfgenaam kanunnik Jan Karel (16 oktober 1619) werd het kasteel verkocht aan raadsheer De Bock en na diens dood verkocht aan Abraham Thery (14.3.1706). Op 4.4.1713 verkocht aan Joachim Temmerman en op 8.2.1734 vervolgens verkocht aan Albert Xaverius Triest, achterneef van de bisschop. Geen kinderen nalatend stond hij het kasteel af in overeenkomst met zijn vrouw Maria de Kersemaecker, aan zijn schoonzuster Adrienne Theresia de Kersemaecker (12.1.1743). Nu wordt het kasteel verkocht aan Aman-dus Bauwens (11.1.1754) die eerste schepen van de keure van Gent was en deze verkocht op zijn beurt het kasteel aan Judocus Clemmen, zoon

N.B. Het Hotel Hamelinck :

In 1739 wordt dit herenhuis vermeld bij de aankoop door Rochus Hamelinck, bankier. Dit huis stond vermeld "Rosencransken" en werd toen afgekocht van de schuldeisers van de weduwe Van Branteghem. In het achtergebouw van dit herenhuis, vroeger "'t Ganske" was het in de vorige eeuw de schouwburg van de Stad Gent. Na het overlijden van de erfgenamen van Rochus Hamelinck werd het herenhuis verkocht aan de weduwe Ch. de Bausse. Na de tweede wereldoorlog denkende dat deze prachtige patriciërswoning zou vervallen werd dit voorkomen door het stadsbestuur dat besloot er toen de Dienst voor Toerisme te vestigen.

Rochus Hamelinck was de vader van Bernardus Hamelinck, echtgenoot van Maria du Rot, die eigenaar was van het Braemkasteel, waarover wij spraken in voorgaande beschrijving.

van Pieter Clemmen, die voor het eerst hier te Gent katoen drukte. Jonker Judocus Clemmen verkocht op 8.2.1807 (1) het kasteel aan zijn schoonzoon Regis Pierre du Rot echtgenoot van Anne Barbe Clemmen. Het kasteel kwam verder als erfdeel aan Maria du Rot gehuwd met Bernardus Hamelinck. Deze had twee dochters en hier zien we het verband van de scheiding van het Braemkasteel naar het ander kasteel, dat tot dan deel uitmaakte van het volle bezit van het Braemslot.

Het kasteel Morel de Westgaver :

Een andere dochter van Jan Albert De Keyser, Jeanne De Keyser huwt Jozef Morel de Westgaver, Raadsheer aan het Hof van Beroep te Gent en overleed 30.1.1934. Zij waren de laatste inwoners van het kasteel.

BRAEMKASTEEL

Eerste dochter komt in bezit van Braemkasteel.

genaamd

Maria Octavie Hamelinck (a)
gehuwd met Ludovicus Lauwick

de volgende erfgenaam
Aglaë Lauwick gehuwd met
Octaaf Groverman

de volgende erfgenaam
hun zoon Robert Groverman
de la Kethulle

door het Gemeentebestuur
aangekocht als Gemeentehuis

KASTEEL MOREL DE WESTGAYER

Tweede dochter komt in bezit van het tweede kasteel op het erfdeel later genaamd Kasteel De Keyser, Kasteel Van Hoobroeck de ten Hulle Kasteel Morel de Westgaver.

genaamd

Chantal Anaïs Hamelinck
gehuwd met Joannes Albertus de
Keyser; hadden twee dochters;

Emma Colette Ludvina de Keyser
(b) gehuwd met Edmond Marie
Franciscus Van Hoobroeck de
ten Hulle (16.12.1830-23.9.1902)

hun kinderen waren :

Maurice Van Hoobroeck de ten
Hulle (+ 20.11.1922) en Margue-
rite Van Hoobroeck de ten Hulle

na hun overlijden komt
het kasteel aan :

Jeanne De Keyser gehuwd met
Jozef Morel de Westgaver

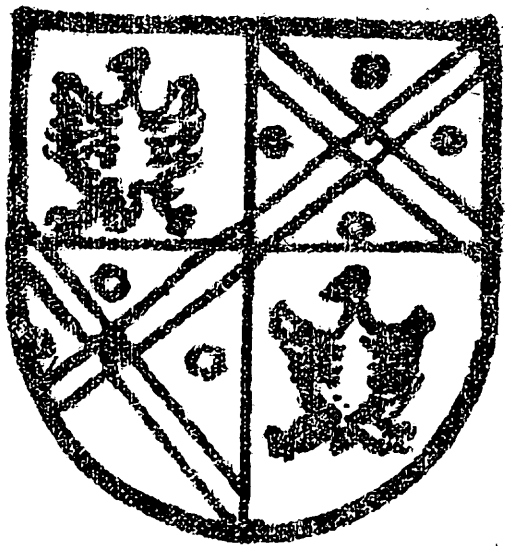
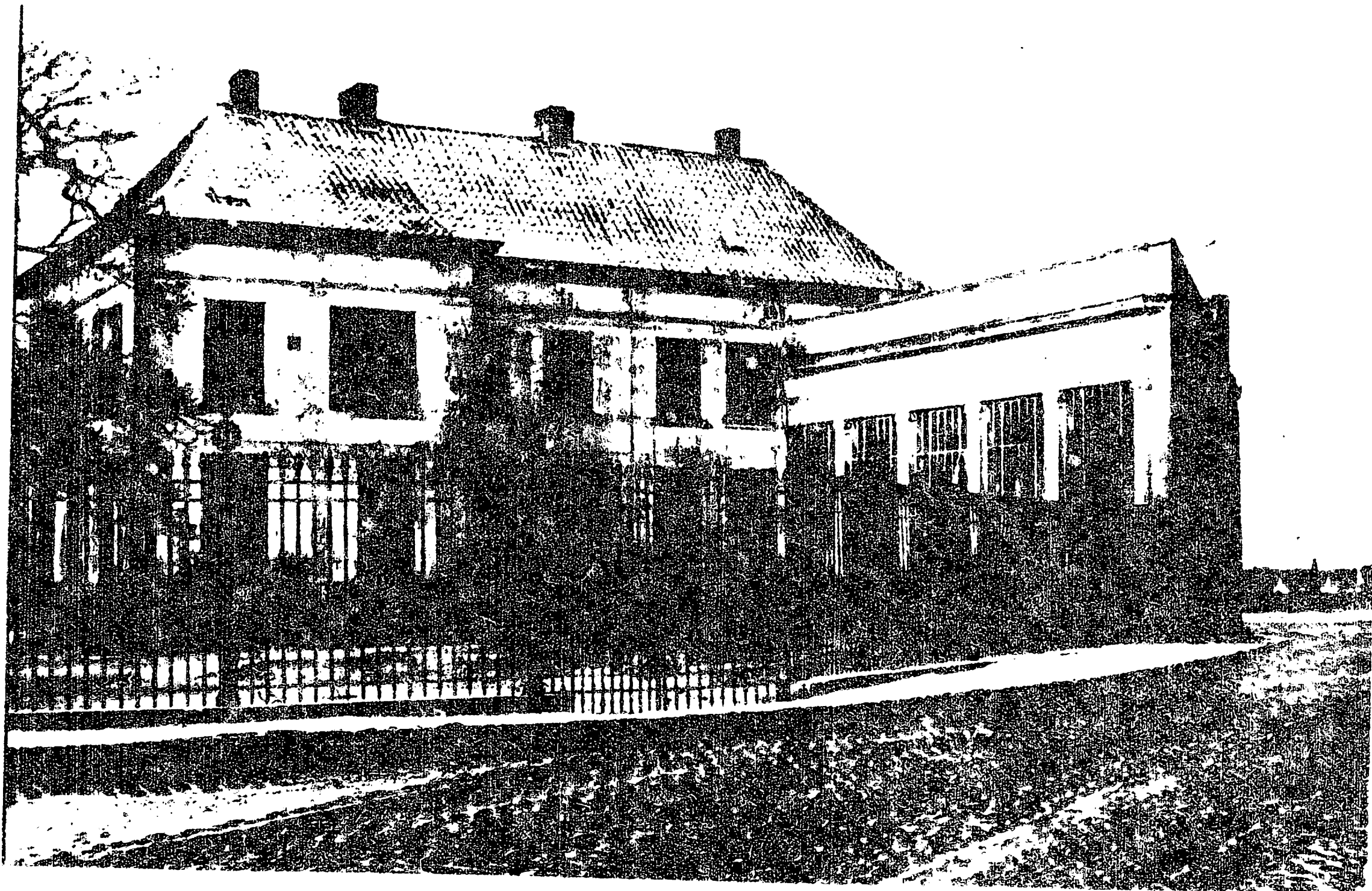
was de zoon van Franciscus Hubertus Joannes Van Hoobroeck de ten Hulle en van Sophie Julia Regine van Pottelberghe.

(1) Judeus of Jeos Clemmen was de eerste "kateenbaren" van Gent die in 1777 een kateenfabriek oprichtte aan de Nieuwe Wandeling.

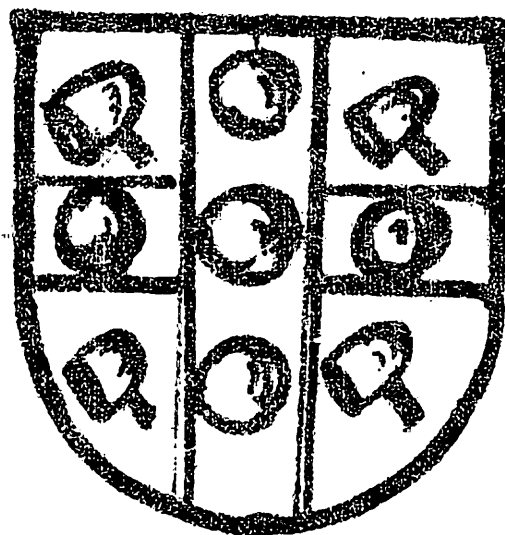
(a) overleden te Gent op 24.2.1895 in de ouderdom van 84 jaar.

(b) geboren op 5.1.1805 en overleden op 3.6.1901.

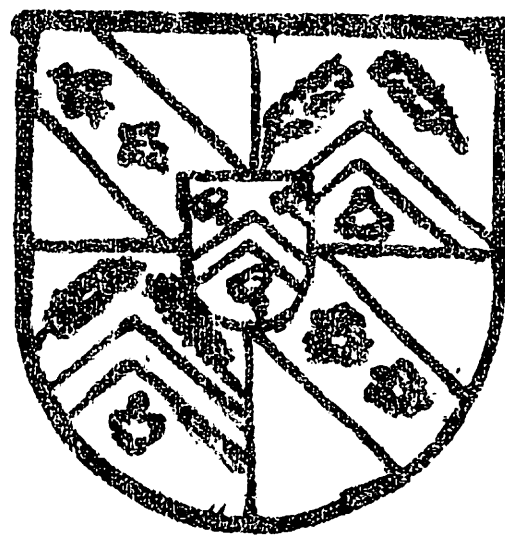
(c) Het wapen van Morel de Westgaver voert een zilveren veld, scherphoekige zwarte balk vergezeld van 3 zwarte sterren - 2 en 1 d'argent à la face vivrée de sable accompagnée de 3 étoiles de même.

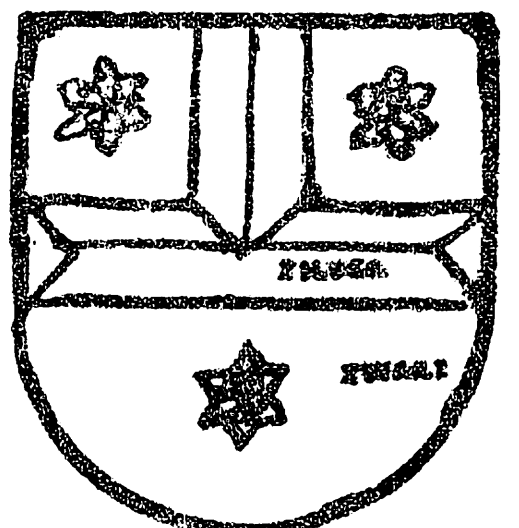
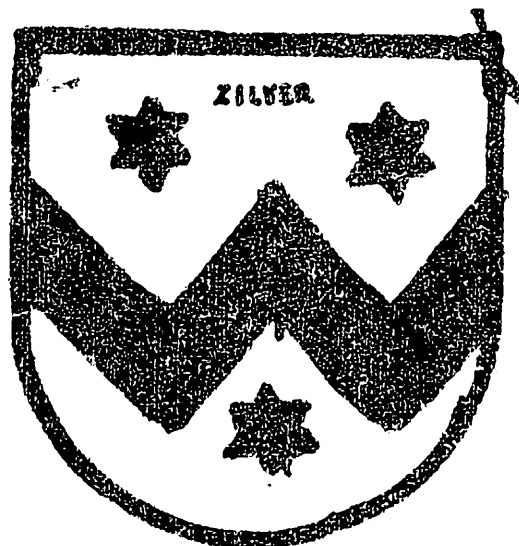
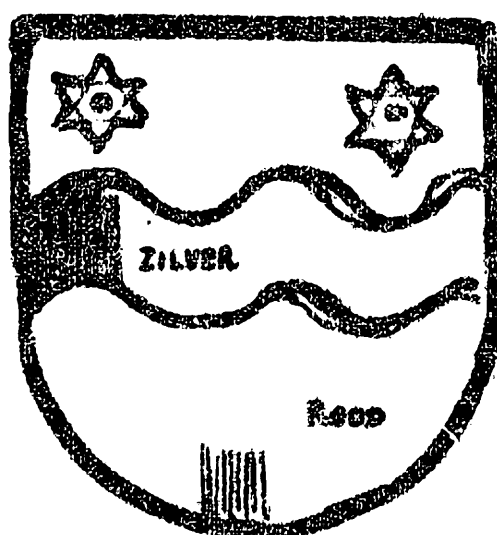
VAN HOOBERCK de HULLE

DE KEISER

HAEMELINCK

Vervolg 6.

door R. Van Cauwenberghe.

SFRAGISTIEK : Zegelkunde-sigillografie-sigillum.

Zegels afgedrukt in witte, groene of rode was behoren, samen met hun moederstempels, tot de oudste heraldische bronnen. Witte was werd gebruikt door de franse koningen en door Keizer Frederik III toegestaan aan de koningen van Silezië, de Hertogen van Modena en Reggio. De rode was, waarvan zich eerst de Duitse Keizers en de Paus bedienden, werd later alleen door de adel in gebruik genomen. De groene was werd alleen door de gewone man, door steden en kloostergemeenschappen van lagere orde in gebruik genomen. Men onderscheidt : majesteitszegels, ridderzegels, kloosterzegels, stadszegels, schepenzegels, vrouwenzegels, contrazegels; e.a. De oudere zegels werden op (zijden) koorden gedrukt met aan de achterkant de indruk van de duim of later wel met een contrazegel bestaande uit de afbeelding van het schild alleen, al of niet gedekt door een kroon, terwijl ook wel een kleinere afbeelding van het volledige wapen als contrazegel voorkomt. In plaats van koorden werden ook, zelfs meestal, smalle perkamenten strookjes gebruikt die dan door een insnijding in het perkamenten charter (°), de oorkonde werden gestoken (de zogenaamde staarten) waarop het zegel ter bekrachtiging van het stuk werd afgedrukt. Voor meer stevigheid werd doorgaans de rand van het charter omgevouwen. Een nadeel van veel waszegels was de vrij grote breekbaarheid. Alleen die zegels welke in metalen of houten doosjes bewaard werden bleven vrijwel alle intact.

STUKKEN : Naar hun uiterlijk worden op zichzelf staande bescheiden verdeeld in "stukken" en "charters". Stukken zijn op papier geschreven, charters (°) op perkament (°).

TIENDRECHT : Heerlijk recht, oorspronkelijk een kerkelijke belasting. De heer moest zorgen voor de inning en kon een gedeelte voor zich behouden. De patroon ontving dan tweederden der tienden en de pastoor eenderde, de zgn. congrue portie.

TRANSFIX : Is een getransfigeerd charter (°), waarbij twee of soms meer oorkonden door elkaar gestoken zijn en waarvan de zegelstaarten zijn gestoken door het eerste charter, voordat het tweede of de verdere toegevoegde stukken zijn bezegeld. Het was de gewoonte om een oorkonde die een vroeger afgegeven oorkonde kwam toelichten, bevestigen of uitbreiden, aan het oorspronkelijke charter te bevestigen. Twee of meer stukken kunnen ook op andere wijze aan elkaar zijn verbonden; in zo'n geval niet gestoken of gehecht. Zij zijn dan in de marge door een draad of pees bijeengevoegd (lias b.v.).

TRANSSUMPT : Is een authentiek afschrift van een oorkonde, een notarieel afschrift, dat gelijkluidend is met het origineel, dienende om het origineel te verdubbelen (minuut b.v.).

TROONZEGEL : Zegel in was met de vorst of de vorstin gezeten op een troon omgeven door emblemen, enz. Als tegenzegel (contrazegel) aan de achterkant het rijkswapen.

USURPATIE : Het wederrechtelijk aannemen en voeren van een familiewapen, zonder deugdelijk (wapen) bewijs.

VEEMGERICHT : Afgeleid van "veme", middelhoogduits voor "straf". De gerechten bestonden uit een vrijgraaf als voorzitter en rechtsvorderaar en een aantal vrijschepenen als rechtsprekende gemeente. Deze laatsten hadden voorts de plicht tot het executeren van de vonnissen. De schepenen werden niet uitsluitend uit de adel gerekru-teerd; doch ook uit de vrije boeren, de eigenerfden. Mede naar aan-leiding daarvan werd de dingplaats van het veemgericht ook wel als vrijstad aangeduid.

VIDIMUS : Afschrift van een oorkonde; waarmerk en bewijs voor het bestaan van het origineel. Degene die de akte uitvaardigde verklaar-de dan een zekere akte te hebben gezien (vidimus=wij hebben gezien, Latijn), waarvan de tekst werd overgenomen. In een vidimus komen dus twee dateringen voor, die zeer ver uiteen kunnen liggen. In de eerste plaats die van de overgeschreven akte, in de tweede plaats die van het vidimus zelf.

WAPENBOEK : Komen veel in bibliotheken en archieven voor. De oudste zijn die in handschrift (b.v. het wapenboek van de Heraut Gelre van 1343 in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel).

WAPENBRIEF : Gekalligrafeerd perkament met wapenafbeelding en be-schrijving bekrachtigd door zegels van vorsten of hun daarvoor aan-gestelde hoge ambtenaren, wapenkoningen. Uitgegeven sedert de 15e eeuw en tegen betaling verleend. Een wapenbrief is geen adelsdiplo-ma, slechts een registratie, inhoudend het recht van wapenvoering voor de betrokkene en diens wettige nakomelingen.

WAPENROL : Doorgaans een perkamenten rol met de wapens van de deel-nemers aan steekspelen of toernooien, bijgehouden door de herauten en ook van de leden van ridderlijke genootschappen. De oudste is de Roll of Caerlaveroch uit 1300, in boekvorm als manuscript.

WATERMERK : Het schrift kan, wanneer de datum niet uit een stuk af-geleid kan worden, een datering mogelijk maken. Voor ongedateerde en niet ondertekende afschriften is men geheel en al op het schrift aangewezen of op het watermerk van het papier. Het dateren van oude stukken kan aan de hand van het watermerk gebeuren. Een werkelijk naslagwerk terzake is het boek van C.M. Briquet : "Les Filigranes" Parijs, Londen, Leipzig 1907.

ZWAARDLEEN : Leen, waarin geen vrouwen mochten opvolgen; mannelijk leen. De zwaardlenen vererfden uitsluitend op mannen in de manstam in neerdalende lijn. Ook hier kwamen echter in de onderscheiden leenrechten, allerlei verschillen voor. Een van de belangrijkste oorzaken van het verschil in rechtsregelen was aanvankelijk de oor-sprong van het leen, nl. uit een vrij manleen of uit een dienstleen.

R. Van Cauwenberghe.

OUDE EN NIEUWE PLAATS- EN STRAATNAMEN

TE GENTBRUGGE.

Vervolg 6.

EDMOND BLOCKSTRAAT : zie Blockstraat.

EDWARD ANSEELESTRAAT : zie Anseelelaan.

Edward PECHERSTRAAT : zie Pecherstraat.

Emiel BRAUNSTRAAT : zie Braunstraat.

EMIEL CLAUSSTRAAT : zie Clausstraat.

EENDRACHTSTRAAT :

Van Vredestraat naar Gestichtstraat. Aangelegd in 1899. (zie artikel in tijdschrift nr. 6 van juni 1974).

FABRIEKSTRAAT :

Van Kerkstraat tot de Schelde. Noemde ook Aertstraat en Aerdestraat. Veranderde in Fabriekstraat in 1890. Staat reeds aangetekend op de kaart van Horembault in 1619. De huisjes die er staan dateren van rond 1890. Links bevond zich de hofstede van Bracke. De eerste gebouwen van de nu verdwenen Papierfabriek waren van 1887.

FLORASTRAAT :

Van de Mellestraat tot Merelbeke.

FURNIERESTRAAT (JAN) :

Van Peter Benoitlaan tot Karel Lodewijk Ledeganckstraat. Richtingsplan van 1935. Kalseiding en riolering in 1936.

GESTICHTSTRAAT :

Van Kapellestraat tot Leo Tertzweillaan. Geopend in 1881. Heette vroeger Hospiciestraat. Herdoopt in 1899. Die straat dankt haar naam aan het gesticht van de H. Jozef dat daar in 1881 werd opgericht. Het gesticht werd bediend door de Zusters van de H. Vincen-tius a Paulo, Waarschoot.

GEZELLELAAN (GUIDO) :

Van Emiel Verhaerenlaan tot Heusdenbrug.

GIESMEIRE :

Weide in de Kouter aan de Schelde. Volgens Vercouillie is "gierst" verwant met "gers", nederduits "giers" "geers" = gras. In feite dus een meire waarop gras gewonnen wordt (zie Meire).

GOEDJENS (DE) :

Goede tuinbouwgronden tussen de Molenstraat en de Oude Brusselse Weg, de Brusselse steenweg en de Broekakkerweg. Oorsprong van naam en geschiedenis onbekend.

GULDEN MEERS :

Grote meersen gelegen in de bocht van de Schelde waar later het Sas werd gegraven en waar de Bassijnwijk ontstond. (zie artikel over de Rijke Claren).

GONTRODESTRAAT :

Van Jozef Vervaecestraat (laatste overweg) tot Melle. Op de allereerste kaarten staat die weg aangeduid als "Heirweg naar Ghiesberghen" ook nog wel als "Rodschen Heirweg". Hij doortrok inderdaad de meeste dorpen behorende aan het land van Rode. Vóór het aanleggen van de spoorweg was dit een baan van groot verkeer. Later verviel ze tot de rang van tussengemeentelijke baan. Ze was gemiddeld 14 meter breed doch na het aanleggen van het station van Merelbeke, dat de weg doorsneed; werd ze in 1855 tot 9 meter versmald. In 1883 werd zij in samenwerking met Ledeberg voor het eerst gekalseid op haar volle breedte.

HAZENAKKER :

Dorre grond, gewoonlijk als weide gebruikt, zuidwaarts van het kasteel Villain langsheen de Kasteelstraat. Op die akker of weide mocht niet worden gejaagd. Hij diende als rustplaats en schuilplaats voor het wild.

HEESTERSTRAAT :

Van Braemstraat tot St. Eligiusstraat. Grondafstand in 1932.

HEIDE of HEYDE :

Grote dorre zandachtige streek, begrensd ongeveer door de Bosweg ten Zuiden, de Magerstraat ten Oosten en ten Noorden een lijn van de Magerstraat tot de samenloop van de Moriaanstraat en de Rodse Heirbaan en verder tot de Hundelgemsesteenweg en de Schelde ten zuiden en de grens van Merelbeke en Melle. Dit voor Gentbrugge want die dorre heide strekte zich verder op Merelbeke en Melle uit. Op die vlakte werden twee plaatsen met bijzondere naam aangeduid : de Keiberg nabij de Bruiloftstraat en de Moorthaide, iets meer zuidwaarts daarvan. De beide liggende ten oosten van de Brusselse steenweg. Door die heide trokken de volgende wegen : de Heidestraat, die de Rodse Heirweg met de Brusselse steenweg verbond tussen Ledeberg en Melle. De Zwarte Heirstraat of Zwartierstraat van Merelbeke tot de Brusselse steenweg nabij het snijpunt van die steenweg met de Heidestraat; en de Magerstraat die de Rodse Heirweg aan de Moriaanstraat met de Oude Brusselse Weg en de Kasteelstraat verbond en bevatte de volgende huidige wegen : De Naeyersdreef, de Magerstraat, De Jan Frans Willemsstraat, de Kasteelstraat, de Edward Anseelelaan. Het was op die grote Heide dat het Kozakkenleger gebivakkeerd lag dat in 1814 Gent bezette vóór de slag van Waterloo. De manschappen van dat legercorps waren alle in zwarte uniformen uitgerust wat des te meer moest opvallen daar in die tijd de legeruniformen steeds overladen waren met allerlei kleurige versierselen en bijkomstigheden. Door het volk werden die kozakkenregimenten dan ook het Zwarte Leger, het Zwarte Heir genoemd. Vandaar de naam ener straat die door de Heide liep.

HEIDESTRAAT :

Verbond de Rodse Heirweg met de Grote Baan naar Brussel. Nu van de St. Genoisstraat naar de Gontrodestraat. Een eerste smalle kalsei-

ding bestond in die oude straat reeds in 1884. In 1893 wou de gemeente overgaan tot de rechtekking van de weg doch stuitte op zulke grote tegenstand van de aangelande eigenaars dat het plan werd opgegeven. Het is slechts véél later dat, en dan maar stuks-gewijze, de straat haar huidige breedte en uitzicht kreeg.

HIELSTRAAT (EMANUEL) :

Van het Kerkplein og Koning Albertplaats tot Frederik Burvenichstraat (Kleine Dries). Deze straat heette nog Ongerijstraat of Hongerijstraat, ook soms Hongarijstraat.

Voor een gedetailleerde beschrijving van deze straat zie tijdschrift nr. 18 van mei/juni 1977.

HOFSTRAAT :

Van Gontrodestraat tot Arsenaalstraat. Komt waarschijnlijk van het "hof" de bloemisterij van Jef Vervaene waar de straat doorheen getrokken werd.

HOONE :

Meers gelegen in de grote Scheldebocht, in de jaren 1870 doorgestoken. "Hoone" staat waarschijnlijk in nauw verband met "Hooie" dat volgens sommigen "hoogte" betekent; volgens anderen weer "meersgrond" of "weide" (vgl. te Gent Groen Hooie, de streek tussen Overschelde aan de Reep en het Zand, waar nu de kazerne staat. Het begijnhof wordt dan ook "ter hooie" geheten. Hier kan dat woord in zijn beide betekenissen gevonden worden.

HONGERIJSTRAAT : zie Emanuel Hielstraat.

Ook soms Ongerijstraat genoemd; enkele keren zelfs Hongarijstraat maar dit laatste niet officieel. Waar nu de Gestichtstraat ligt heetten die landerijen de "Hongerijen". Wellicht heeft de straat haar naam daaraan ontleend. Waarom dat woord dan in Ongerijstraat werd omgetoverd weten we niet. Nopens de betekenis of de herkomst van die naam "Hongerij" of "Ongerij" tasten we nog in het duister. Toch vinden we in dit woord "Honger" en "Rijen". Een Rij beduidt stromend water, beek zoals de "Brugse Rijen", Rijtgracht of Rietgracht. En het woord "Honger" wijst naar de behoefte aan eten. "Hongeren naar water". Deze landstrook bevat geen enkele beek en is zeer slechte grond, waar de boeren "honger" moeten op lijden. De zavel zit er op 20 cm. diepte. Niemand heeft daar ooit goede vruchten kunnen op winnen. Op te merken is dat een klein wegelken (slechts 58 m. lang) en dat de Ongerijstraat verbond met de Kerkwegel, zijwaarts de oude kerk, waar ongeveer de ingang naast de nieuwe kerk (precies gelegen waar het hoogaltaar nu staat in de nieuwe kerk) naar het kerkhof leidt, in de atlas der Gemeentewegen beschreven staat als gaande of leidende van de "Langerijstraat" naar de Kerkwegel. Die naam "Langerij" slaat waarschijnlijk op de straat die we Ongerijstraat heetten maar vanwaar die naam komt is ons evenmin bekend. Volgens de kaart van Poppe zijn de landerijen in het landstuk "De Hongerijen" verdeeld in langwerpige stukken ... langereën land? ...

Wordt vervolgd.

DE LANGE WINTERAVOND.

Eindeloos duurden de winteravonden in onze kinderjaren!

We zaten gezellig bij de warme stoof 't was buiten donker, koud en vriezerig. De mist hing dik tussen de bomen. Moeder koterde nog eens de vette Bergse kolen op in de stoof. Door het hol in de ijzeren "platine" (stoofdeksel), weerkaatste het rode licht op de zoldering. Moeder zette de tafel wat dichtër bij de stoof, want de kilte van buiten blies van onder de voordeur op onze rug

"'t is slecht voor het fleurus en om een tering op te doen" zei moeder. Zij vertroetelde ons immers als een echt goed moedertje.

Vader zat op een stoel naast de stoof en rookte smakelijk uit zijn wit-stenen pijpje. Naast zijn stoel stond een mandje met kastanjes. De dikste legde hij op de stoof te "poefen". Wij mochten er nooit eentje bijleggen waar geen gleuf was ingesneden "anders gaan ze ontploffen" zei vader "en springen de pellen in uw ogen en zouden ze kunnen blind worden". Wij lagen er naar te kijken tot ze vanzelf begonnen te rollen en te dansen. De stoom kwam er uit langs de gleuf en de korst werd zwart. "Ze zijn gebakken" zei vader en elk kreeg er een in zijn hand en dan moesten we er op blazen om ons niet te verbranden.

De petroleumlamp stond op de boord van het houten schoorsteenblad boven de stoof. Moeder zat in de andere kanthoek naast de stoof onder het licht te breien of kousen te stoppen. Ze kon niet stil zitten ... ze moest altijd werken en gedurig was er iets te doen, want voor moeder was niets doen een grote zonde. Als vader het licht voor het poefen van de kastanjes niet meer nodig had en wij ons buikje vol hadden zette moeder het licht op de rand van de tafel en schoof er met haar speldekussen héél dicht bij en begon te klossen. Ze had nog heel goede ogen en stak de ene speld na de andere in het blauw patroon, met de kanttekeningen er op. Zij klotste de klossen in een snel rhytme van een mysterieuze slag waaraan men kop noch staart vond! 't Was een vak dat zij aangeleerd had tijdens haar kinderjaren in de zondagschool. Zo kon moeder nog iets bijverdienen bij het karig loon van vader van 2,50 fr. per dag en dat met zeven kinderen!!

Het was er zo gezellig rond de tafel. Al onze bewegingen weerkaatsen zich als silhouetten op de wit-gekalkte muren en al floot de wind buiten in de takken van de populieren en suiste hij in de schoorsteen zó dat hij de kolenvlammen in de stoof deed dansen, wij

wij voelden ons veilig en luisterden naar moeder die zo mooi kon vertellen uit haar kinderjaren ... van heksen op de hofsteden, van de zwarte duivelshanden op de wit-gekalkte muren, van de stallichten op het kerkhof, van de zielkens uit het vagevuur die rond dwaalden en een gebed afsmeekten aan de voorbijganger voor hun verlossing uit het vagevuur! Moeder had ons reeds zo menigmaal verteld over de bende van Jan de Lichte, die zich verschool in een oude tronk in Melle Van de bespookte hofstede in de Lindenhoek te Melle, waar de paters van Gent naartoe geroepen werden om de duivelsbezwering te lezen dat het zweet over hun voorhoofd droop en nog veel andere dingen en wij zaten bij elkander gedruimd naast de tafel stil te luisteren. Moeder kon ook zo mooi voor ons zingen als we moe waren van kaartenhuisjes te bouwen, van het ganzenspel, van beeldkens uit te snijden met de schaar uit de "Zantjes Wolle" (gekleurde vertelselblaadjes uit het Walenland, die we kochten voor een cent). We kenden al haar liedjes van buiten. Ze had ze leren zingen in de vlasakker als ze als kind in de rij wiedensters mede werkte. Het lied van "De Vlasbloem" kon ze toch zo melodius zingen en we zongen allemaal mee en dan van "Napoleon de Grote" en veel andere

Ter afwisseling bakte moeder soms kneddele of er werden vlierballen en vliertabletten gemaakt met het sap van vlierbessen, stroop en suiker en dat alles gekookt. Dat mengsel werd daarna op een koude arduinsteen uitgegoten om te stollen, maar eerst werd de steen ingewreven met wat vet. Met een mee moest men het er dan afsteken.

Laat op de avond kwam onze bakker Prudent De Waegenaere nog op ronde. Het was zijn gewoonte laat nog brood uit te voeren met zijn paardekar. Met de klok op de deur kwam hij al binnen. "Elk zijn gedachte en n'en goede avond" zei hij en legde het brood op tafel. Buiten stond zijn paard te stampen op de kalseiden in de koude, mistige avondnevel. Van zodra de bakker weg was begonnen wij met de "kroetjes" aan de buitenkant van het brood af te trekken en het smaakte zo goed dat moeder seffens het brood moest wegbergen. Niet dat we honger hadden maar die schoon gebakken kantjes en het rook toch zo goed!! ... Vader schildte soms een aardappel tot een grote spiraal, sneed dan de aardappel in twee, zette de helft op de stoof, nam een breinaald die hij er vertikaal instak en op de top plaatste vader het begin van de aardappelschil. Door de warmte van de stoof begon de schil stilaan te draaien. Dit was ons geliefd moleken waar wij minuten lang konden naar kijken. Wat een eenvoudig vermaak voor de kinderen in de kille, lange avonden!! ... Vader legde zijn uitgerookt pijpje op het schouwblad 't was tijd om slapen gaan.....

Gerard Waeytens.

UW ONTBREKENDE TIJDSCHRIFTEN.

Enkele nummers van onze tijdschriften zijn nog beschikbaar voor onze leden. De uitgeputte nummers worden opnieuw herdrukt in een klein aantal ; neemt nu nog de enige kans om in het volledig bezit te komen van de Geschiedenis van Gentbrugge naar het onuitgegeven levenswerk van Gerard Waeytens - Richard van Damme en Walter Patoor.

De prijs per tijdschrift : 40 fr.

Die spoedig besteld heeft het voordeel eerst bediend te worden.

Alle bestellingen moeten alleen gericht zijn tot de Voorzitter.

Gerard Waeytens

Jef Vander Meulenstraat 42

9219 GENT-GENTBRUGGE

Telefoon : 091/30.52.74

Postrekening : 000-0057403 - 76

ooo00ooo

Een gids van de OUDE KLUIS ROUTE

en CONINCKXDONCK ROUTE

samengebonden is te verkrijgen op hetzelfde adres aan de prijs van 20 frank.

ooo00ooo

Per tijdschrift wordt 2 frank bijgerekent als het moet verzonden worden per post.

ooo00ooo

Enkele fotoboekjes "Zo was Gentbrugge" zijn te verkrijgen aan 250 frank per boekje ; een verzameling van oude zichten over Gentbrugge.

Wij beschikken nog over enkele jaarboeken 1969-1971-1973-1975-1977. Prijs 150 fr per jaarboek + verzendingskosten.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

Het klooster der Arme en Rijke Claren te Gentbrugge. (deel 3)

Nauwelijks was de heerschappij der Geuzen de kop ingedrukt of de bevolking herleefde. In 1585 was de Raad van Vlaanderen uit Dowaaï teruggekeerd nadat de Spaanse troepen weer bezit hadden genomen van de stad Gent en Alexander Farnèse de rust en de orde had hersteld. Langzaam en traag zou de herleving komen; al te groot was de ontredde ring en de vernieling geweest. Schreef Jan van de Vivere dan in zijn dagboek niet neer dat hij mensen op straat had zien neerzinken, uitgeput van ontberingen?... Dat hij armen had zien vechten om in de vuilnishopen wat bijeen te scharrelen? Vertelde hij niet dat, om zich tegen de koude te beschermen, de mensen de ledigstaande huizen van hun houtwerk beroofden om het in hun haarden te verbranden en dat hij tijdens de zomer koeien en paarden had zien grazen in de twee bijzonderste straten van de stad?

Maar, was het reeds ellendig in de steden, hoe was het dan gesteld op het platteland?! ... Verwoest door de legerbenden waren de dorpen dan overgeleverd aan de wreedheid der "vrijbuiters" die stelend, moordend en brandend door het land trokken. Zo erg was het dat de wolven die winter tot op een kleine mijl van de stad de streek onveilig maakten. Maar waar geleden wordt daar ontluikt als vanzelf de helpende liefde. Met de Spaanse legers keerden ook de verbannen geestelijken en kloosterlingen terug en allerwege zag men ze aan het werk gaan!..... Verlaten gronden werden bebouwd en overal klonk het geluid van het truweel! Kluisje na kluisje werd opgetrokken en naar gelang de tijd het gunde verwisselden de broeders en de paters het metserssalaam voor de schoffel of de ploeg. En terwijl aldus door de hulp en het voorbeeld overal de hoop herleefde en de landerijen weer vruchten beloofden, doorliepen de zusters de dorpen en de gehuchten.... zalvend, helpend, troostend.

Wij, zagen reeds dat de Rijke Claren, hun klooster in de Gulden Meersch totaal onbewoonbaar vindend, verkozen in de St. Lievens-

straat te bouwen en hun vervallen eigendommen aan de omwonende boeren overlieten. Rond die tijd moet het geweest zijn dat langsheen de Roodse Heirweg het klooster ontstond dat Jacques Horembault op zijn kaart van 1619 met de woorden "Sinte Claren" aanduidt. Wie stichtte het? ... Wie woonde daar? ... Niemand die het ons kon vertellen. Stil en klein begonnen, moet het weldra sterk zijn uitgegroeid, zoals blijkt uit een stuk van 1826 waarin de eigendom, in hoeve veranderd, wordt beschreven. Het was gelegen rechtover waar nu de Jules de St. Genoisstraat op de Roodse Heirweg uitgeeft. Het was van de straat gescheiden door een ongeveer 10 meter brede strook eikenbos. Dan volgde de vijver die een rechthoekig stuk grond aan de vier zijden afsloot. Daarbinnen stonden de gebouwen. Ze worden als volgt beschreven in 1826 :

" Eene hofstede, rondom in haer wallen, heeft een groote ingangs-
" poorte in steen gemetseld met houten poort en bestaat : 1) in
" peerdestal, schaapstal en veulental aeneen, in steen gebouwen
" en ten deele met pannen ten deele met stroo bedekt; 2) een woon-
" huis in steen gebouwen en met pannen gedekt, hebbende een deur en
" zes vensters beneden ten hove en ene deure en drij kamers en
" schotelhuis beneden, daarboven enen zolder; 3) in schuere, koey-
" stal en twee kerrekoten aeneen ten deele in steen, ten deele in
" hout gebouwen met stroy gedekt; 4) in bakkiet (?) en verkenkot-
" ten aeneen in steen gebouwen en met pannen gedekt; 5) in boom-
" gaerden en lochting. Deze hofstede is groot circa agt en zeventig
" roeden

De grootte van de ganse eigendom in 1826 was : 16 bunders, 9 roeden en 10 ellen in Aalsterse maat wat met onze metrieke maat ongeveer overeenstemt met 22½ Ha.

In 1795 door de Franse Republiek aangeslagen en als nationaal goed verkocht, werd het klooster in een hoeve hervormd. In 1837 werd de spoorbaan van Dendermonde naar Gent dwars door de landerijen getrokken en in 1868/72 de Ringspoorweg. Van zijn gronde beroofd kon het bedrijf niet blijven bestaan. De Hoeve verviel stilaan om rond 1880 te worden afgebroken. De grond werd in kavels verdeeld en als bouwgrond verkocht.

Aanvullende nota's :

In het werk van priester Gabriël Celis "Beschrijving van Gent" lezen wij over de Rijke Claren het volgende : "in de St. Lievensstraat, van het Zand naar de oude poort bij Ledeberg leidende, ziet men op de hoek van het Rijke Clarenstraatje de overblijfselen van de abdij der Rijke Claren. Een klooster van Clarissen was , ten jare 1234, door Willem van den Ameide en zijn gade gesticht in den "Gulden Meersch" te Gentbrugge. In 1288 werd deze stichting door de abt van St. Pieters en de paus Nikolaas IV goedgekeurd. Het klooster werd in 1580 door de Calvinisten afgebroken. De Clarissen, nadien te Gent gekomen, hielden hun verblijf in het klooster der Arme Claren in de Goudstraat, totdat zij in 1623 een nieuw klooster in de Sint

Lievensstraat konden betrekken. Hun orde werd ook in 1783 afgeschaft en het gebouw tot huidevetterij en fabriek gebezigd. Het huis nr. 80 is het laatste overblijfsel.

Volgens A. Cassiman in "De stichting van het klooster van de Rijke Claren te Gentbrugge" in Franciscana, VIII, 1953, I, pp. 1-29, lezen wij dat het klooster der Rijke Claren te Gentbrugge gesticht werd omstreeks 1286. Het kloosterke van de Arme Claren in "Den Bosch" moet dus vroeger bestaan hebben. Volgens de mededeling hierboven van G.Celis als zou de stichting van Clarissen te Gentbrugge plaats gehad hebben in 1234 moeten dit wel de Arme Claren geweest zijn, die 22 jaar na de stichting in 1212 van de H.Franciscus van Assisië met de H.Clara zijn tweede orde voor vrouwen had gesticht. 1212, jaar van de stichting + 22 jaar later is dus juist 1234 volgens Celis maar dan wel het kloosterke van de Arme Claren en niet van de Rijke Claren. (uitleg volgens Gérard Waeytens).

Zegels der Rijke Claren te Gentbrugge bestaan uit de jaren 1288 met de afbeelding St. Clara met het H.Sacrament tegenover soldaten. (Rag St. Baafsabdij). Een tweede zegel van de Rijke Claren te Gentbrugge uit 1288 met de afbeelding : Christus en de discipelen van Emaus (Rag St. Baafsabdij). Balduinus als abt van St. Baafs in 1250 (Rag St. Baafsabdij). Er zijn 3 zegels van de St. Baafsabdij. Kloosterzegels van 1175 (Kag) 1210 (Kag), 1267 (Rag).

Eigendommen van de Rijke Claren te Gentbrugge, gelegen in de gemeente Mere bij Aalst in 1571. (Uittreksel uit het tijdschrift Land van Aalst nr. 3 en 4 1976. :

145	roeden	land	op	de	Deverdal
100	"	"	"	"	den Hauw
90	"	"	?	"	Dwijmes
270	"	"	"	"	den Cauwenberch
13.040	"	"	"	"	meers en bos
400	"	"	"	"	op Broeckvelt
260	"	"	"	"	de Cruyscater
242	"	"	"	"	"
1.200	"	"	"	"	en meers

15.747 roeden of 9,86 % der oppervlakte van Mere.

Mémoires sur la ville de Gand - Ch. Diericx 1815, blz. 466. Sandérus rapporte que Guillaume du Harmeide et son épouse, fondèrent vers l'an 1234 le couvent des riches claires (Rijke Claren) dans un lieu nommé "le pré d'or" - "in aureo prata" (in den Gulden Meersch) Quoiqu'il en sort, ces religieuses firent en 1288, avec l'abbé du monastère de St. Bavon un concordat qui les autorisa à faire construire leur couvent dans la paroisse de Gentbrugge, sur la rive droite de l'Escaut à la distance d'un demi quart de lieu de la ville de Gand, supposé que l'on en sorte par la porte de l'empereur, et que l'on suive le cours de cette rivière. Sur le dos de la chartre est écrit :

" Concordatum initium inter abbatissam et conventum Sanctae Clarae
" juxta Gandavum in parochia de Gentbrugge pro construendo ibidem
" monasterio, ac abbatem et conventum uti patrona ejusdem loci de
" anno 1288 casse 3 nr. 2.
(aux archives de la préfecture).

Ce concordat fut encore confirmé par l'évêque diocésain que voici :
" confirmatio guillelmi episcopi cameracensis concordati facti in
" admissione abbatissae et conventus sanctae Clarae in parochia de
" Gentbrughe juris patronatus Santi Bavonis = de anno 1288.

et par le pape Nicolas IV :

" bulla confirmatoria Nicolai papae IV concordiae initiae inter
" abbatem Sancti Bavonis et abbatissam et conventum Sanctae Clarae.

Les Gantois de la faction des Calvinistes endommagèrent beaucoup ce cloître en 1576 lorsqu'ils firent le siège de la citadelle, et la démolirent en 1578 sous prétexte qu'il se trouvait trop près des fortifications. Les Riches Claires s'étant réfugiées dans la ville semblent avoir occupé pendant quelques temps l'édifice ou l'on institua par la suite l'école des filles bleues et elles obtinrent enfin en 1623, du prelat du monastère de Saint-Pierre, la permission de s'établir sur le Sablon (Up het Sand) dans la rue de Saint Liévin à l'endroit portant la marque I 3n404 aujourd'hui nr. 28 et 30, où l'on éleva leur nouveau monastère. Ce fut à cette époque que les Franciscaines se soumirent à une règle moins austère par dispense du pape Urbain VIII et l'on commença dès lors à les qualifier d'URBANISTES, celles portaient des habits d'un drap bleu pâle et des scapulaires d'un drap bleu foncé; leur coiffe (cofia) était infiniment gracieuse et rien égalait leur propriété. Ces riches et aimables NONNEN dont plusieurs étaient charmantes, laissaient tranquillement diriger leurs consciences par quelques heureuses casuistes et elles chantaient d'une voix douce et moelleuse les louanges du Seigneur sans se priver des agréments de la vie. On les supprima en 1783.

Wordt vervolgd.

OUDE UITDRUKKINGEN EN GEZEGDEN.

Hier volgt een nieuwe reeks van oude uitdrukkingen en gezegden. Ons dialect is er van doorspekt en we bezigen ze onbewust. Ze geven kleur en pittigheid aan de volkstaal en zouden nooit verloren mogen gaan.... Hier gaan we dan! ...

Hij stoat doar te kijken gelijk nen uil op ne kluit (iemand die totaal verbluft en verdwaasd naar iets kijkt). - Da es uuk een schuun petoaterke (werd gezegd van een mooi meisje). - Hij ee 't huuge in zijn bolle (een verwaand iemand). - Ne kontekletser. Ne Pitteleire. Ne zwiermeule (habiet, smoking). - Ezuu ne kapstok (een grote neus). - Een wijmuile (iemand die gewoon was veel en luid te spreken). - Nen dubbelgenotte (zwaar van ledematen). - Oh. gij kilo! (zei men als iemand iets verkeerd had gedaan). - Ezuu een moane! (een kaalkop). - Hij kan fritten gelijk nen delver (iemand die geweldig veel kan eten). - 't Regent 5 fr. stukken (werd gezegd als het regende na een langdurige droogte). - 'k Vertrouw hem gien stroate verre (iemand in wie men geen vertrouwen kan stellen). - 't Bijt in zijn bille (iemand die geld op zak heeft en het zou willen verteren). - Op zijn lappen goan (op zwier gaan). - 't Smoakt naar de trog (zei men als iets zeer smaakte). - 't Es gelijk een engelke da in mijn mondje pist (werd gezegd als men geweldige dorst had en men eindelijk kon drinken). - Vloeken gelijk ne ketter (zwaar vloeken). - Hij weet mee zijn eigen giene wig (een zeer hoovaardig iemand). - 't Es gelijk een reveilde die afluupt (iemand die kan praten zonder ophouden). - Hij ee mij zuiver (als iemand U een poets heeft gebakken). - Hij ee klieren onder zijn oksels (hij werkt niet graag). - Zijn handen staan verkierd (hij kan niets goed doen). - Hij zal in gien twie grachten tegelijk springen (zei men van iemand die snugger was). - Hij ee gien zittend gat (iemand die altijd iets aan het doen is). - Als ge de naam hebt van vroeg op te staan meugde lang blijven liggen (iemand die niets kon misdoen in andermans ogen). - Zuu zot of nen top. Zuu zot of een musse (iemand die niet goed snik is). - Ge moet er u huufd nie mee breken (ge moet niet piekeren). - Hij es Sinte Niemand geworden (hij heeft het niet ver gebracht in het leven). - Zeg stoat u mutse schief dan! (zei men als er iemand viesgemutst uitzag). - Hij ee zijne hoed aan (hij is viesgemutst). - 't Es ij zijn bolle geslegen (als niet komt tot iet kent iet zichzelf niet). - Veel vijven en zessen (veel over en weer gepraat). - Zijn fortune es

gemoakt. Zijn brudje es gebakken. Hij es mee zijn voeten van 't ijs (zei men van iemand die in het leven geslaagd is). - 't Schilt gien hoar van ne kletskop (uiterst nauwkeurig). - Hij ee uuk noar 't scholle geweest binst de vakanse (iemand die niet al te slim is). - Zijn boontjes op iets te wieken leggen (er sterk op rekenen). - Zijn puuten van zijn lijf luupen (veel gedaan hebben voor iets of iemand). - Zijn meulekes loaten wirken (nadenken). - Hij kan liegen da den duuvel te loate komt (een geweldige leugenaar). - Zo êwd of de stroate. Da es êwd vuil (iets dat niet al te nieuw is). - Hij es nie van gisteren (iemand die slim is). - Hij wil al luupen en hij kan nog nie goan (iets willen doen waartoe men niet in staat is). - Hij êwd hem vast aan de numeros van d'huizen (een dronkelap die zich aan de muur staande houdt). - Hij kan liegen dat hij 't zelve geluuft (een geweldige leugenaar). - Zijne duuvel es duud (hij is kalm geworden). - De snee es t' er af (het kalmer aan doen). - Hij kan liegen gelijk een paard schijten (een verstokte leugenaar). - T' er es veel volk in de statie. Goed gedraaid van urens en puuten (zei men van een meisje dat goed geschapen was). - Ge goat gij doar u bedde moaken zeker (zei men als iemand te lang ergens bleef op dezelfde plaats). - Een stroatse zonder einde (geen uitkomst zien). - 't Es zuu simpel of bonjour. 't Es zuu simpel of pompwater. (zeer eenvoudig). - Hij es zijn vleuen aan 't vangen (niets doen). - Zijn vleuringen zijn gesneden (hij is gekortwiekt). - Hij ee zijn koarte gekierd (van de ene partij naar de andere overgaan). - Den uil ~~uithangen~~ (dwaas handelen). - Den boel es on ziere (het loopt verkeerd). - Zijn petoaters afgieten. Goan zenderen (naar de W.C. gaan). - 't Es luuk in de mis (het is niet pluis). - Zijn uugen schieten vier (hij ziet er geweldig kwaad uit). - Ne kloerneuze (een grote neus). - Zijn hekken noar de wind hangen (zei men van een opportunist). - Zijde gewone van noar de kirke te goan dan? (iemand die altijd zijn deur laat open staan). - Hij es gien sieke toebak wird (ge kunt er niet op rekenen). - Iemand bloaskes wijsmoaken (iemand voorliegen). - Hij es van hoe. Hij geboart hem van dokske (hij weet van niets). - 't Es mijne tik (als er iets goed smaakt). - Hij es zijne kluts kwijt (hij weet niet wat hij doet). - Hij luupt er bij veur spek en buunen (hij is van generlei waarde). - 't Stinkt hier zeven uren boven de wind (een geweldige stank). - 't Es were nijpe de pijpe (niets op overschot hebben). - 't Zit een hoar in de boter (er is ruzie op til). - Zijnen hoaring broat nie (hij heeft geen succes). - Van zijne la geven (uit volle borst

zingen; ook nog in de betekenis van geweldig opspelen). - Hij ee doar wa in zijn lizze gegoten! (geweldig veel drinken). - Iets in zijn soepe doen (iets wijsmaken). - Uit de kapelle klappen (een geheim vertellen). - Hij es van de kapelle geklied (slecht gekleed zijn). - Z'ên hem bij de giete gelied (ze hebben hem beet gehad). - Veur de pinne komen (tevoorschijn komen). - 't Es giene vette. 't Es moar een moager biestse (niet veel zaaks zijn). - 't Zijn notten mee goatses (niets bereikt hebben). - 't Es een gêwe zulle (een goed beklante winkel). - Ezuu een kalfhout (een dwazerik). - 't Es muziek gelijk van de grijze zusters (erbarmelijke klanken). - Hij weet van gien hout pijlen te moaken (hij is ten einde raad vooral op financieel gebied). - Noar de koer goan (naar de W.C. gaan). - 't Ligt op zijn uure (zei men als het werk af was). - Hij ligt op zijn uure (ziek te bed liggen of dood zijn). - Zijn part stoa op de buize (iemand die iets mispeuterd had en die men nog niet had kunnen berispen). - Doe uwe mantel af of ge goat in een huupke vallen (zei men tot iemand die van de koude in de warmte kwam). - Van boktanden druumen (afwezig voor zich uit zitten staren). - Achter ons trekken ze de liere op (laat er ons van profiteren want als we dood zijn is 't gedaan). - Mee 't lierke uitgoan (gaan stelen). - Hij ee 4 zessen mee 3 tirlingen gesmeten (een geweldige gelukzak). - Hij es mee zijn gat in de boter gevallen (het ergens zeer goed stellen). - Zuu klinkt het niet zuu botst het (ongezouten zijn mening zeggen). - Hij es 't vijfde wiel aan de woagen (hij dient tot niets). -- Ruuken gelijk ne Turk (geweldig veel roken). - Hij es zuu zat of ne Zwitser (geweldig dronken zijn). - Iemand in huis knippen (iemand voor zijn zaak winnen). - Hij es struutses aan 't leggen. Hij ligt doar mee eiers (een jongen die een meisje het hof maakt). - Nen bombasseur (een verkwister). - 't Es een echt zoekzantse (iets waar men niet uit wijs geraakt). - Hij es zuu grijs of een duive (grijze haren hebben voor zijn tijd). - Ge moet het aan 't klokziel nie hangen (ge moet het niet gaan vertellen aan Jan en alleman). - Hij stoa mee zijne mond vol tanden (hij is sprakeloos). - Kijk moar op u taluure (bemoei U met uw eigen zaken). - Hij ee hoar op zijn tanden (hij laat met zich niet solle). - Hij ee 't poer nie uitgevonden (niet van de slimsten zijn). - Hij es om ziepe (het is met hem gedaan). - Hij es t'er zuu schuw van als den duuvel van wijwater (van iets geweldig bang zijn). - Zij es zuu plat of een vijge (zei men van een vrouw of meisje die van boven niet al te zeer ontwikkeld waren). - Hij kent hem van hoar noch van pluimen (iemand voor de

eerste maal zien). - Hij ee 't gat schuune (zei men als men onge-
 hinderd van een kans kon profiteren). - K'en keune giene pap ne
 mier zeggen (werd gezegd als men zeer veel had gegeten). - 'k Ben
 zuu moe of nen hond (geweldig moe zijn). - Hij valt van zijne sus
 (flauw vallen). - Loat da moar liggen, t'en eet gien bruid (het kan
 nog van pas komen en het neemt geen plaats in). - Z'es zuu zot of
 een drilnotte (een frivol meiske). - Da es al ziever in pakskes
 (prietpraat vertellen). - Hij es bezig mee sarope aan zijnen board
 te smirren (iemand vlijen). - Zuu goan d'er dertien in een dozijne
 (zei men van iemand die niets waard was). - Hij wil giestig zijn en
 't goa hem af gelijk pomewater (hij kan het niet). - Hij loat zijn
 muile hangen (slecht gezind zijn). - Hij zit doar zohder zijn muile
 open te doen (zonder spreken). - Oardige muilen trekken (verbaasd
 staan kijken). - 't Es een stoute muile (een kwaadspreker). - Een
 oardige klosse (een zonderlinge zaak). - 't Es een gemoakte klosse
 (een voorafberaamde zaak). - 't Es al ien klosse (zij zijn allen
 van hetzelfde gehalte). - Ezuu ne kneukel! (een dommerik). - Een
 beschoamde kneukel (een verlegen iemand). - Iemand in de notte
 knippen (iemand beetnemen). - Hij ee t'er vandoage were enigte ge-
 knipt (hij heeft weer veel gedronken). - Hij es in de fleur van
 zijn leven (op volle kracht zijn). - Knuupt da moar goe in u uures
 (vergeet het niet). - Hij es weer aan 't knonselen (niet eerlijk
 handelen). - Hij ee t'er were de knuist aangelegd (een werk ver-
 broddelen). - Hij stond doar te koekeloeren (vergeefs staan wachten)
 Zeg, bakt u moeder koeken dan? (zei men als een kind met zijn hemd
 uit zijn broek liep). - 't Zal zijn konte voaren (het zal hem vreemd
 voorkomen). - Ge kent er de konte van (ge kent er niets van). -
 't Es ezuu nogal de liefde! (gezegd als men iets met tegenzin doet)
 Als 't veur niets es zoe t'hij al in zijn lizze sloan! (veel eten
 en drinken als er niet te betalen valt). - Zijde aan 't verhuizen
 dan? † zei men als iemand in zijn neus zat te peuteren). - Ze be-
 gint over heure schèwer te kijken (ze wordt minziek). - Ge moet van
 een schete giene donderslag maken (ge moet niet overdrijven). -
 Hier ga ik er mee stoppen! ... Onze taal is immers zo rijk aan der-
 gelijke uitdrukkingen dat er waarschijnlijk nog vele bladzijden mee
 gevuld kunnen worden. Dat zal dan voor een volgende keer zijn! ...

OUDE EN NIEUWE PLAATS- EN STRAATNAMEN

TE GENTBRUGGE.

Vervolg 7.

HOVENIERSDREEF.

Van Hundelgemse steenweg tot Peter Benoitlaan. Deze weg werd lange tijd regelmatig gebruikt al stond hij niet op de Atlas der Buurtwegen. Dit geschiedde op 10 juli 1935. Algemeen richtingsplan 1937.

HUKKELGEM.

Boerenhofstede (Jan van Oostende) bij de Schelde op de wijk "Capelle", aan de Ringspoorweg. Wordt veranderd in een groep kleine (20) woonhuizen waaronder een herberg. (zie Kerkstraat).

HUNDELGEMSE STEENWEG.

Van Ledeberg tot Merelbeke. Oude, grote heirbaan. Die baan komt slechts amper door een uiterste punt van Gentbrugge en bood daardoor geen al te groot belang voor onze gemeente. Zij was aan de Oude Brusselse Weg en later aan de Brusselse Steenweg verbonden door de Zwarthierstraat. Niet ver van de grens doch op Ledebergs grondgebied stond een galg die Horembault op zijn kaart van Gent van 1619 aanduidt. Dat was de strafplaats van de heerlijkheid Ledeberg afhangende van de abdij van St. Pieters op de Blandinusberg. Niet ver daar vandaan, maar ditmaal op Gentbrugs grondgebied en alleszins reeds vóór 1822 stond de stenen molen (het gebouw staat er nog) van Pourceau. Die molen verwerkte evenals deze van De Munter 3.890 Hl. graan per jaar. Naast de molen van Pourceau stond de herberg-afspanning-boerderij en lusthof van "Soepe Raes" waar de Gentenaars op de ezelkens gingen rijden. Toen de "vogue" wat verminderde, - de mensen houden van een veranderingske nu en dan -, kwam te Gentbrugge "Boer Janssens" op die van dan af de klandizie van "Soepe Raes" overnam.

JAURES LAAN (JEAN).

Van Werkhuizenstraat tot Brusselse Steenweg. Richtingsplan 1936.

KAPELLE.

Zo heette de strook grond waar nu gedeeltelijk de Bassijnwijk ligt en de oudste werkhuizen van de Puntfabriek. Zij werd door de spoorweg in twee gesneden. Een boerenhofstede, die daar stond, werd omgebouwd in een groep werkmanshuizekens, die de naam van "Hukkelgem" kreeg.

KAPELLESTRAAT.

Van Emanuel Hielstraat tot Kerkstraat. Heette vroeger Kapellewegel naar de 2 kapellekens, één op ieder uiteinde van de straat. Ze heette ook een zekere tijd Statiestraat. Het is slechts in 1894 dat ze haar huidige naam kreeg. De weg komt reeds duidelijk kenbaar voor op de kaart van Horembault van 1619. Hij werd verbreed en gekalseid in 1892. Links van de straat komende uit de Kerkstraat stond zoals gezegd een klein kapelleken. Wat verder staan nog, ietwat achteruit op de weg, de eerste huizen, die van rond 1890 moeten zijn. M. Van Iseghem had hier een mooie hof die door de gemeente werd gekocht om er de gemeenteschool op te bouwen en het gemeentehuis in de Kerkstraat. Vanaf die hof tot aan de Kerkwegel (zie die naam) was het al bouwland. Voorbij die wegel was de achterzijde van de

hof en het kasteel van M. Van Iseghem waarover wij reeds spraken, in de Emanuel Hielstraat en gans op het einde der straat stond het tweede kapelleken. Als de processie uitging ging het van de kerk langs de Ongerijstraat tot aan de Kapellewegel, trok die door en keerde langs de Kerkstraat terug naar de kerk. Aan ieder der twee kapellekens was een rustaltaar opgesteld en daar werd dan de zegen aan de menigte gegeven. Aan de Kerkstraat, aan de overkant van de straat, begon het wegeltje dat de "Vennekens" werd geheten. Dat wegeltje, dat een postweg was, splitste zich in twee enkele meters ver het land in en de beide liepen dan ongeveer evenwijdig een twintigtal meter van elkaar tot ongeveer waar nu de kapel van St. Antonius staat. Daar draaide de rechtse wegel zich naar links en kwam omtrent halwege de hof van Louis Van Houtte het andere vervoege. Als één wegel liepen ze dan verder en maakten de grens uit tussen Ledeborg en Gentbrugge en kwam op de Brusselse Steenweg uit even voorbij de Molenstraat tegen de Hoveniersstraat. Dat verklaart waarom Gentbrugge en Ledeborg hier zo'n gekke grens hebben. Het linker wegeltje heette de "Leege Venne"; het rechtse de "Hooge Venne". Van waar die namen eigenlijk vandaan komen hebben we niet kunnen achterhalen. Het kapelleke in de Ongerijstraat stond gekend onder de naam van : "Bakker Hoste's kapelleke"; dat in de Kerkstraat heette : "Iefer Coene's kapelleke".

Hoe dat aan de Ongerijstraat er uit zag weten we niet, maar van dat van "Iefer Coene" werd ons het volgende verteld. Het was een typisch mooi gebouw in rode baksteen, met de deur gericht naar de Keizerpoort. Boven die deur met gesmeed ijzeren raam, waarin gekleurde vensters staken, was een driehoekige tympanon rustende op twee ronde kolommen die zich aan weerszijde van de deur bevonden. Twee arduinen treden gaven toegang tot de kapel, voor dewelke op twee stompen, een plank tot bidden uitnodigde. Rond de kapel stonden 4 linden. Van binnen was het kapelleke helderblauw geverfd met in het gewelf hier en daar een gouden ster. Verder twee koperen kandelaars en twee prachtige blauwe vazen in oude Brusselse gleiwerk stijl Louis Philippe. Waar nu de burelen der Puntfabriek zijn, aan de overzijde van de Kerkstraat, woonde de familie De Coene (Coene's in de volksmond) en het was een van de dochters, mejuffer Melanie Coene, die het kapelleke onderhield en later, tot aan het verdwijnen ervan, haar zuster mejuffer Jeanette De Coene. Het kapelleke werd naar die brave dochters genoemd zoals het andere kapelleke werd genoemd naar hem die er voor zorgde : bakker Hoste uit het Zwarte Hondenstraatje. Wij zeiden daarstraks dat de "Vennekens" doorheen Van Houtte's grond liepen; de planterijen van Van Houtte kwamen inderdaad tot aan de Kapellestraat. Waar nu de Gestichtstraat is, stond een boerenhof van Bracke en die had hier zijn land dat de "Hongerijen" heette. Verder was het al akkerland tot aan de Ongerijstraat.

KASTEELSTRAAT.

Van Voordries (of Kleine Dries) tot Anseelelaan. Die weg die op de kaart van 1619 voorkomt eindigde vroeger aan de huidige Jan Frans Willemsstraat die dan ook nog een deel van de Magerstraat was. Deze liep dan verder tot aan de Oude Brusselse Weg aan de grens van Melle. De eerste kalseiding dateert van 1889 en liep maar tot aan de Magerstraat, zoals nog tot voor enkele jaren het geval was. De gronden tussen De Dries en het Braemkasteel behoorden vroeger tot het domein van dit kasteel en het is maar door verkavelingen der laatste tijden dat ze in andere handen overgingen en van het kasteel werden losgemaakt. Bij het begin van de Kasteelstraat aan De Dries stond vroeger het kasteel De Keyzer. Iets verder woonde tot in 1848 de familie Lauwick-Hamelinck. Niet lang voor de tweede wereldoorlog werd de eigendom door Mr. Groverman, die hem in het

bezit had, verkocht. Daar bevindt zich nu het lusthof "Pic-Nic". Langsheen de vijver van het kasteel kwam hier vroeger de landweg uit die naar de Brusselse steenweg leidde (zie Broekakkerweg). In onze kinderjaren noemde men deze dreef Victor Hoste's dreef. Heden is dit de Ridder Gustave Lefevere de Ten Hovelaan. Rechts in de dreef lag het boerenhof van Victor Hoste en verder het hof van Sercu. Verder in de Kasteelstraat vindt men het Braemkasteel. Voor meer inlichtingen zie het hoofdstuk over "Onze Kastelen". Nu kunnen we al zeggen dat een groot gedeelte van de hovingen, waaronder 2 wondermooie ceders van de Libanon werden opgeofferd voor de aanleg van de E 3. Waar nu de Jan Frans Willemsstraat uitmondt in de Kasteelstraat lag vroeger de boerderij van Achiël Blankaert, die zeer oud was. Vroeger woonde daar Pieter Elaut, de grootvader van dr. Leon Elaut. Leon werd er ook geboren. Van daar af tot aan de Bruiloftstraat was het al land. Nu verstoort er de E 3 met zijn oorverdoorvend lawaai de vroegere rust. Wat verder liggen de sportterreinen van de "Gantoise". Aan de Boswegel die naar Koninckxdonck leidt stond vroeger de hofstede van Pier Waytens. Als we nu terug keren naar de Dries en nu van links beginnen hadden wij eerst het kasteel "Le Camp" van de Heer Ridder Gustave Le Fevere de Tenhove. Dit kasteel werd afgebroken en de prachtige wal gedempt. De hovingen bestaan nog en zullen waarschijnlijk groene zone blijven. Even voorbij de E 3 ligt nu het huidige gemeentehuis of administratief centrum. Wat verder ligt het kasteelken van Vilain. De laatste bewoner was de heer Van Zantvoorde. De huidige eigenaar is de C.O.O. van Gent en volgens de laatste berichten zal het geklasseerd worden. Het was het vroegere buitenverblijf van de kanunnik Vilain. (zie hoofdstuk "Onze Kastelen").

Tot omstreeks 1920 lag naast dat landgoed een landweg die naar de villawegel (huidige Lusthofweg) voerde en vandaar naar de Bosstraat naast Coninckxdonck. Mr. Van Zantvoorde, die meer vrijdom wenste, verving die weg door een andere, honderd meter verder, in de huidige Hugo Verrieststraat. In onze kindertijd noemde men deze landweg de Eikeldreef.

Mr. Groverman had langsheen zijn goed een zeer belangrijk plantrecht dat hij in 1934 aan de gemeente afstond tegen een vergoeding van 4.620 fr. (plantrecht in de Jan Frans Willemsstraat inbegrepen). De bomen die langsheen die wegen stonden bleven nochtans zijn eigendom tot volledige rijpheid.

Tot besluit kunnen wij zeggen dat de huidige Kasteelstraat slechts een karikatuur is van de vroegere romantische straat met zijn prachtige kastelen, mooie bomen, rustige wallen en grachten, groene weiden en rustieke boerderijen en bovenal de dromerige rust die van die wondermooie straat uitging!!

KEIBERG.

Streek in de Heide (zie dat woord) langsheen de Brusselse steenweg, iets bezuiden de kerk. Die naam werd in uitbreiding gegeven aan gans die wijk welke daar ontstond : de wijk van de Keiberg of van St. Eligius. De Keiberg wordt door sommigen aanzien als het hoogste punt van Gentbrugge. Dit is niet juist. De Keiberg heeft hoogstepeil 12 m. terwijl het hoogste punt van Gentbrugge 15 m. is en wel even voorbij Merelbeke station, dat op Gentbrugs grondgebied is gebouwd!

Wordt vervolgd.

EEN VERBORGEN BRIEFJE.

Enkele jaren geleden was ik op zolder aan het snuffelen in mijn oude archiefboeken, die in een oude kast zaten weggeborgen. Mijn vader, die een liefhebber van oude geschiedkundige boeken was, had er eens een 70 tal jaren geleden op een openbare verkoping een ganse mand mee naar huis gebracht. Ik vond er een oud boek "De Kronyke van Gent" geschreven door pater De Jonghe, minderbroeder te Gent tijdens de droeve dagen der beroerten in de 16e eeuw. Enkele dagen geleden doorbladerde ik nog eens het boek want ik zocht naar een beschrijving van het gevecht dat plaats vond aan het Braemkasteel te Gentbrugge. Tot mijn verbazing vond ik in het boek tussen de lederen kapt een bruin geworden briefje waarop te lezen stond :

" Ik, Donatus Waeytens, geboren te Ledeberg op 4 augustus 1856,
" zoon van Benjamin geboren te Melle op 13 november 1827. Mijn moeder was Maria Constancia De Schenkel Beste vrienden, in
" mijn oude dagen heb ik in dit boek veel gelezen en herlezen, be-
" waar het goed. Gent heeft droevige dagen beleefd maar in mijn
" jeugd heb ik ook triestige tijden gekend die ik voor U zou willen
" neerschrijven maar het gaat niet goed meer met mij, ik ben te oud
" geworden en kan de pen niet meer zo goed vasthouden. Het is te
" hopen dat mijn kinderen niet moeten beleven wat ik tegengekomen
" ben. (getekend Donatus Waeytens, 15 december 1920).

Mijn vader is overleden in de ouderdom van 85 jaar en vermits hij de geschiedenis zijner jeugd niet meer kon neerschrijven zal ik ze U vertellen zoals hij het deed in de winteravonden, aan ons zijn zeven kinderen, gezeten achter de warme stoof wijl vader zijn stenen pijpje rookte en moeder aan het kousebreien was bij het licht van de petroollamp die op tafel stond

" In mijn jeugd heb ik droevige tijden beleefd. We woonden op Lede-
" berg in de nabijheid van de St. Daneelskapel die toebehoorde aan
" de St. Pietersabdij, tegen de huidige Botermarkt, aan de split-
" sing van de Hundelgemsesteenweg en de Gontrodestraat. Hier ston-
" den enkele kleine huisjes verspreid in de akkers naast de aarde-
" wegels. Langs de ene kant van de weg lag een vuile gracht die
" wat verder uitliep in de Rietgracht. Voor de huizekens in de lom-
" mer van een vlierboom stond de houten waterpomp voor gans de ge-
" buurte. Naast de kapel lag het kerkhof waartussen het gras hier
" en daar een houten kruisje aantoonde dat daar een mens begraven
" lag. Dit kerkhof verdween later bij het aanleggen van de ijzeren
" weg.

Mijn vader ging dagelijks op zijn kloefen naar Gent om er te werken in een spinnerij. Mijn moeder onderhield het kapelleke en dagelijks was ze papieren bloemen aan het maken om het altaar te versieren. Ze was een diep-christelijke vrouw die gedurende haar vrije tijd aan haar paternoster zat te bidden of in de lochting wat groenten en bloemen verzorgde. Tijdens de winteravonden zat moeder aan het "kantklossen" bij het licht van een vetlamp. Vader verdiende enkele stuivers per dag en met wat moeder daarbij kreeg voor het onderhoud van de kapel konden zij de eindjes aan elkaar knopen en hadden we met ons allen genoeg om te leven maar weelde hadden we niet.

" Op Ledeberg stonden nog enkele rijen huisjes : men noemde ze de
" Binnenweg, het Half-Maanstraatje, het Toverheksstraatje, het
" Lachaertstraatje, het Beekstraatje, het Langestraatje, de Mori-
" aanstraat, die eerder een modderige aardeweg was, wel een van de
" oudste straten van Ledeberg en slechts in 1893 volledig gekalseid

" en die men vroeger de Snottemuyle noemde. De Rietgracht liep er
" door tussen beslijkte poelen. De meeste mensen woonden langs de
" Hundelgemsesteenweg naar de St. Lievenspoort toe. Er stonden ook
" enkele afspanningen o.a. "In de Halve Maane", die wel de bijzondere
" derste was. Hier en daar stond een hofstede, verspreid in de ak-
" kers. Verder was er de Leerdries met sparrebossen die zich uit-
" strekten tot aan de Oude Brusselse Baan.
" Waar nu de nieuwe kerk staat gebouwd lag tot in 1877 de grote
" Dries met bomen beplant en in het midden een waterkreek met lis
" en riet begroeid (het huidige Kerkplein van Ledeberg). Waar nu de
" kerk staat heb ik veel op wild weten jagen.
" Rond de Botermarkt was en vroeger bijna ieder jaar overstroming,
" veroorzaakt door het overvloedige water dat uit de Milsmeersen
" naast de Opperschelde in de modderige grond een uitweg zocht naar
" de enige afloop, de Rietgracht die véél verder, dwarsdoor Gent-
" brugge, uitmondde in de Neerschelde.
" Door de bezoedeling van het grondwater door de vele vuile, modde-
" rige grachten is het niet te verwonderen dat besmettelijke kiemen
" hier aan het woekeren waren. Rond 1865, ik was toen 9 jaar oud,
" braken plotseling de vreselijke ziekten van cholera en typhus
" uit. Op enkele dagen stierven hier veel mensen en als kleine jon-
" gen, het gevaar niet beseffend, ging ik voor de vensters kijken
" en natuurlijk zonder dat moeder het wist, om te zien hoeveel er
" dood op de vloer lagen uitgestrekt. Wie 's morgens nog aan zijn
" deur stond werd in de late avond reeds op een driewielkar naar
" het kerkhof gevoerd. Wat angst en verdriet hebben de inwoners van
" Ledeberg niet doorstaan ... zij die overgebleven waren : de dood
" loerde overal en weldra dierf niemand nog op straat komen, tenzij
" dezen die angstig naar hun werk trokken, noodgedwongen. Op het
" kerkhof stond alleen naast de grafdelver een priester die een ge-
" bed las en de laatste zegen gaf. Als de vreselijke ziekten aan
" het milderen waren kwam dan nog de plaag van de pokken. Hoeveel
" mensen zag ik niet lopen met een monsterachtig gezicht vol pokken.
" Die het er levend afbrachten hadden voor de rest van hun leven
" een verminkt gezicht aan wie men direkt zag dat ze de pokken
" hadden gehad.
" Na de verschrikkelijke ziekten kwamen andere rampen rondom het
" Gentse; de plaag over de aardappelen. De hongersnood stond voor
" ieders deur. In ieders hof lagen de aardappelen zwart te rotten.
" Door gebrek aan voeding werd ik ziek, mijn beentjes waren ver-
" lamd en ik kon mij nog alleen bewegen met behulp van krukken, die
" mijn vader had gemaakt en er mij had leren mee lopen.
" Ik deed mijn eerste Communie in de St. Dancelskapel op mijn kruk-
" ken. Noodgedwongen moest ik daarna een stiel gaan leren bij een
" mandenmaker in de Hoveniersstraat, die daar een werkhuisje had
" staan. Iedere morgen ging ik er naartoe op mijn krukken met een
" ransel op mijn rug met daarin wat roggebrood en een stukje spek,
" dat mijn rantsoen was voor de hele dag. In de mandenmakerij zat
" ik op de grond met onder mij een kussen met kaf gevuld (gesneden
" haverstro) en tussen mijn benen hield ik de korven vast die ik
" aan het vlechten was. Ik had een goede ziel van een leermeester
" die mij met een opbeurende geest de kunst van het vlechten aan-
" leerde. Iedere morgen kreeg ik van zijn vrouw, die mij als haar
" eigen kind bijstond, tussen het werk door twee grote lepels le-
" vertraan, bruin en ongeklaard, walgelijk om drinken maar ver-
" zacht door een klontje suiker dat ik er nadien bijkreeg. Na twee
" jaar was ik een volledig vakman en kon de taaie wenen (wilgetak-
" ken) mijn wil laten ondergaan en maakte ik alle manden en korven
" in alle soorten en formaat.

" In het Leerbos liepen verschillende aardewegels tot aan de Brus-
" selsesteenweg. Hier en daar stond reeds een huisje met een bloe-
" menhofje er rond. Iedere zondagmorgen gingen deze kleine hove-
" niers met hun karren hun bloemen verkopen op de Kouter te Gent.
" Deze aardewegel kreeg later de naam van Hoveniersstraat.
" Ik was nu 14 jaar geworden en in dit jaar stierven mijn ouders.
" Vader was eerst gestorven en mijn moeder volgde enkele maanden
" later. De dood van mijn moeder heeft mij zeer veel verdriet be-
" rokkend. Zij had mij zo lief gehad en verzorgde mij zo goed. Ik
" sukkelde iedere zondag met haar naar het kapelleke en ik zag ze
" zitten voor het altaar, biddend aan haar versleten bruingeworden
" paternoster voor mijn genezing. Later zal men goed voor U zorgen
" als ik er niet meer ben ... sprak zij tot mij. Als kind begreep
" ik nog niet de diepe zin van haar woorden. Op de begrafenis van
" mijn brave moeder nam mijn oom, vaders broeder, na de dienst mij
" mee naar de boerderij. Men noemde hem Vien Waeytens in plaats van
" Serafien. Hij was reeds vele jaren boerenknecht op de hofstede
" van Van Hoorde, een hereboer met een koppel paarden in de Beren-
" bos te Gentbrugge (de hofstede is afgebroken in 1974 en stond
" aan het einde van de Kasteelstraat, nu Arthur Van Laethemstraat,
" naast het Braunkasteel vroeger toebehorend aan de familie De La-
" kethule-Vanden Necke. Voor het hof lag een driesken met tronken
" omzoomd met in het midden een grote aalput met de grote pomp
" naast de kasteelwegel naar Coninckxdonck. Een nieuwe villa werd
" gebouwd op de toenmalige hofstede).

Vien Waeytens huwde later met de dochter van Van Hoorde en het hof kreeg dan de naam van "Hof Vien Waeytens". Mijn vader was er in het begin koewachter. Door de goede zorgen, kloek voedsel, gezonde lucht had vader weldra zijn krukken niet meer nodig. Hij ging met de paarden het land bewerken en in zijn vrije uren vlocht hij de kloeke manden voor de boerderij met de wijmen uit nonkels wiedzouwen. Zo goed als zijn meester hem geleerd had kon hij de wijmen pellen, klieven en kleuren. Hij maakte voor ieder die het hem vroeg mooie siermandekens en korven. Des zondags, er was nog geen sport of cinema en ander vermaak voor de jeugd, trok hij met nonkel de velden in om te zien wat in de week moest bewerkt worden. Na de noon liep hij langs de elskanten en keek naar de vele verborgen vogelnesten. Hij kende zo veel vogels met hun naam, vogels die nu onze streken verlaten hebben, legde al eens een stroop om een haasje te vangen want vader had er de kneep van! ... Natuurlijk moest dit in het geheim gebeuren want de kasteelheren mochten dit absoluut niet weten, want dat kon gevaarlijk zijn. Vader heeft daar niet veel over verteld maar veel voor zich zelf gehouden. Hoe kon hij met geestdrift vertellen over zijn geluk als jongeling in de vrije, prachtige natuur, in de bossen, in de lommerrijke dreeven, de vele schone hofsteden waar hij overal met grote vriendschap werd ontvangen. Iedereen had hem hier weten komen als een gebrekkige jongeling met krukken en nu hij een sterke kerel was geworden mocht men altijd op hem beroep doen om mede te helpen in de oogsttijd, met het dorsen en ander dringend werk. Het was immers een eeuwenoude traditie om elkander te helpen. Hij ging mede gaan pikken van in de vroege morgen in de oogsttijd en maaide tijdens de hooimaand, kortom hij werd nooit moe.

Bij de kasteelheren was vader altijd welgekomen. Bij het bouwen van de nieuwe kerk kwam mijnheer Van de Velde bij Nonkel Vien op bezoek. Vien sprak hij, ik kom U een plezier vragen, zoudt ge ons niet willen helpen. Zoudt ge Natusken (mijn vader dus) niet willen vragen of hij wat karren zavel zou willen vervoeren voor het opho-

gen van de vloer van de nieuwe kerk. Nonkel Vien en mijn vader konden aan mijnheer Van de Velde niets weigeren, want 't was een brave heer En zo reed vader alle dagen na het dagwerk met een koppel paarden vóór de grote driewielkar naar het dorp om mee te helpen aan de opbouw van de nieuwe kerk. En bij de plechtige inwijding er van stond hij naast mijnheer Van de Velde, de burgemeester en de gemeenteraadsleden, die hem allen dankten voor het zware werk dat hij vrijwillig gedaan had. Hij voelde zich gelukkig en fier iets te hebben kunnen bijdragen voor onze nieuwe kerk.

Zo gingen vaders jonge jaren voorbij. De tijd was aangekomen dat hij moest gaan loten. Hij was een gezonde, sterke jongeling geworden en droomde om soldaat te worden. Hij ging naar de loterij en trok een lot dat hem vrij stelde van militaire dienst Anderen zouden gejuicht hebben, maar voor vader was het een ontgoocheling..... Enkele dagen nadien kwam een kasteelheer aan nonkel Vien vragen of Natusken geen soldaat zou willen worden in de plaats van zijn enige zoon die aan de universiteit studeerde en een slecht lot getrokken had. Bedeesd sprak de kasteelheer over die kwestie eerst met nonkel Vien en daarna met vader. Nonkel dierf niet veel zeggen. In die tijden was het niet aan te raden de kasteelheren iets in de weg te leggen. Nonkel pachtte land van hem en later zou hij vader wel aan een goede plaats helpen. Vader was onmiddellijk akkoord met de kasteelheer en hij verkocht zich om vier jaar soldaat te gaan spelen als plaatsvervanger voor de som van 450 fr., voor die tijd een aanzienlijk bedrag.

Nu laat ik mijn vader zelf aan het woord :

" Weldra was de tijd aangebroken om te vertrekken en in de vroege
" morgen verliet ik de hoeve. De kasteelheer kwam mij afhalen met
" zijn paarderijtuig om mij naar het station te voeren. Ik was
" zwaar geladen met mijn "bezaatse" (eetzak) op de rug want nonkel
" had er van alles in gestopt ... schoon ondergoed, brood en spek
" om er een ganse week van te leven, alles wat ik nadien niet meer
" nodig had. Ik zat fier in de koets naast mijnheer . In de eikel-
" dreef keek ik nog eens om naar de hoeve, naar het land, de bossen
" waar ik zo gelukkig mijn jonge jaren had doorgebracht. In de verte
" zwaaide nonkel nog met zijn muts, 't vrouwvolk en de nieuwe knecht
" riepen met volle stem tot weerziens, tot hun geroep wegstierf met
" het getrappel van het paard. Nu moest ik naar Doornik, voor mij
" een vreemde, onbekende stad ergens in het Walenland om er vier
" jaar soldaat te spelen bij het 2e Regiment Jagers te voet. Mijn
" term begon op 26 mei 1876. Al was de tucht in die tijd heel streng
" in het leger, toch kon ik mij er goed in stellen. Alle dagen een
" halve grijze (brood gebakken met ongebuild meel). Soep uit de
" gamelle, iedere dag inspectie, zware, lastige opleiding met een
" solde van 0,30 fr. per dag. De bevelen waren allemaal in het
" Frans en het was van "pour les flamands la même chose" !!
" Na een jaar begreep ik alles goed en begon ook Frans te tateren.
" Ik was korporaal na een goed jaar, was een goede scherpsdutter
" en kreeg tweemaal de eerste prijs van het regiment.

Op mijn vaders "livret" (dienstboekje) staat vermeld : Schietafstand 600 meter; op 50 cartouchen waren er 30 in de schietschijf waarvan 10 in de roos nr. 1, 12 in de 2 en 8 in de 3. Bij het afzwaaien van het leger na 4 jaar dienst schreef de commandant op de laatste bladzijde van zijn soldatenboekje : "Très bon soldat, conduite et manière de servir irréprochable". Kort daarna mocht vader gaan werken aan de spoorweg in het station van Gent-Zuid en eindigde als hoofd der rangeerders in het station

